

178

A BRASSÓI
KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
JELENTÉSE

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL

AZ 1889-ik ÉVBEN.

K. III 44
BRASSÓ, 1890.

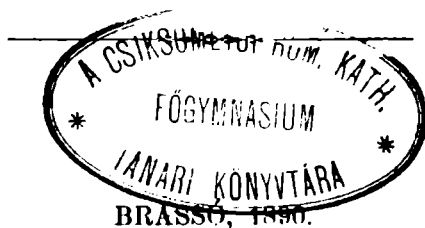
2499
A BRASSÓI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA KIADÓ-TULAJDONA.

BRASSÓ, ALEXI KÖNYVNYOMDÁJA.

A BRASSÓI
KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
JELENTÉSE

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL

AZ 1889-ik ÉVBEN.

A BRASSÓI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA KIADÓ-TULAJDONA.

BRASSÓ, ALEXI KÖNYVNYOMDÁJA.

BELLUSI BAROSS GÁBOR,
VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOS,
KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISTER ÚR
Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁNAK.

Nagyméltóságu Minister Úr!

A következő lapok egy oly kerület kereskedelmének és iparának állapotát fogják Nagyméltóságod előtt feltárni, mely régtől fogva eleven és sokoldalú iparélet által tünt ki; elannyira, hogy egész joggal, iparos mikrokosmos székhelyének tekinthető.

Nem tehattünk máskép, minthogy a valóságnak megfelelő, komor színekkel ecseteljük e képet; így kelle tennünk, hogy a valósághoz hívek maradjunk s az igazságot el ne leplezzük.

Összefoglaló jelentésünkéből meggyőződni méltóztatik, hogy a brassói kamarakerület iparélete a súlyos betegség nem egy tünetét árulja el. Kisiparunk még nagyrészt nem tudja magát a jelenbe beleélni s főleg azt sínli, hogy a jelen időknek megfelelő módozatok híjával van. Ez okból kötelességünknek ismerjük e helyt is ráutalni a kisipar szervezete újabbkori módozatainak fontosságára, melyek hivatva látszának lenni, hogy természetes átmenetül szolgáljanak a jövő alakulatához. A kisiparnak azon téren kell felvennie a túlsúlyban levő nagyiparral szemben reá háramlott küzdelmet, a hol épen a türhető megélés lehetősége még kínálkozik, t. i. az üzemnemek terén. Az ipartársulati és ipartestületi ügynek tartalmasabbá kell válnia s technikai és kereskedelmi jellegű, testületi szövetkezés által kell kiegészíttetnie.

Egy kormány hatalmában sem áll ezt az újjalakulást kiereszokolni, de mégis módjában van azt kedvezmények megadása által ösztönözni és fejleszteni, mert ez által meg lehet nyerni az iparososztály belátóbb részét, hogy a szövetkezés felelevenítésén munkálkodjék.

Ez okból bátorlodunk Nagyméltóságod kegyes figyelmét e kérdésre terelni, mely — ha nem csalódunk — a kisipar fentartása s erősbitése szempontjából kiváló fontosságu; már pedig a kisipar a polgári középosztály alapja s az iparélet termő talaja.

Kerületünknek úgy a belföldi forgalom, mint a nyugati kivitel s a levantei kereskedelem szempontjából kedvezőtlen földrajzi helyzete hozza magával, hogy iparunknak és kereskedelmünknek különös igényeket kell támasztania a közlekedési politikával szemben.

Ezeket a külön intézkedéseket, egyes nélkülözhetetlen nyers anyagok behozatala és saját termékeink, valamint iparczikkeink kivitele teszi szükségessé. Ennek következtében az illető érdekeltség kívánságához képest, a részletes jelentés nem egy helyén szólal meg a viteldij csökkentésének óhaja; csaknem a kimerülésig kell folyton e sarkalatos pontra utalnunk, mert hiszen az érdekeltség nézeteit hamisítottanul kelle tolmácsolnunk.

A mióta különben Nagyméltóságod kezeibe van letéve a közlekedésügy vezetése, e téren, az általunk képviselt közgazdasági körök érdekében is oly sok törént, hogy e tekintetben biztató reménynyel tekintünk a jövőbe. S annak daczára már itt, jelentésünk küszöbén reá kelle utalnunk ez intézkedések kiváló jelentőségére.

Bevezető soraink végére hagytuk a legnyomasztóbb mozzanat felemlítését, de elvégre is tartozunk annak

kijelentésével, hogy a Romániával fennálló feszült kereskedelem-politikai helyzet ólomsúlylyal nehezedik területünk kis- és nagyiparára.

Hazánk összes közgazdasági körei között a brassói kamarakerület szenved legközvetlenebbül a Romániával folytatott vámháboru súlya alatt. Ennek nagymérvű hatását sokszorta szóba hozzuk a következő lapokon.

A kamara kötelessége tehát kijelenteni, hogy a Romániával való kereskedelmi viszonyok mielőbbi rendezése, elsőrendű életkérdés iparunkra s kereskedelmünkre nézve.

Minthogy Nagyméltóságod megvárja a kamaráktól, hogy a tényleges állapotot tüntessék fel s valóban csakis leplezetlen jelentéseknek van értékük, minthogy továbbá nem titok, mily bomlasztó hatással volt a romániai vámháboru közgazdaságunk legszélesebb köreire nézve is, — kötelességünknek ismertük mindezeket teljes nyíltsággal szóba hozni jelentésünkben.

A midőn főleg eme három mozzanatot ajánljuk Nagyméltóságod kegyes figyelmébe, bátorkodunk igénytelen jelentésünket az 1889. november 20-án 60.954. szám a. kelt magas rendelet folytán, tiszteletteljesen Nagyméltóságod elé terjeszteni.

Szabad legyen azonban megjegyeznünk, hogy megbízható adatok beszerzése nagy nehézséggel jár, mint-hogy az érdekelt körök a kamarai jelentések fontosságától még nincsenek eléggé áthatva. Ez az oka, ha jelentésünk itt-ott hézagosnak mutatkozik. Másfelől pedig, hogy a jelentés, összefoglaló irányzatához hű maradjon, nem lehetett minden részletre kiterjeszkednünk, valamint kevésbbé fontos viszonyok megbeszélésétől is tartózkodnunk kellett.

Hogy a jelentéstétel néminemű folytonosságát megőrizzük, gyakran az 1885-től való viszonyokra is tekintettel voltunk, mivel az utolsó kamara-jelentés az 1880-tól 1884-ig terjedő quinquenniumot tárgyalta.

Egy külön, második részben néhány az 1885—1889. terjedő időszakra vonatkozó statisztikai adatot szándékozunk közölni.

Végül azon alázatos kérelmünkkel járulunk Nagyméltóságod elé, hogy e jelentésünket kegyesen fogadni méltóztassék.

Brassó, 1890. évi április 2-án.

Mély tisztelettel

A kereskedelmi és iparkamara:

Dück József,

elnök.

Jekelius Jenő,

titkár.

T A R T A L O M.

	Lap
Előszó .	V
Tartalomjegyzék	IX
Tárgymutató	XI
Általános rész	1
Különös rész	. 20
1. Gabonaneműek és hüvelyesek	. 20
2. Másnemű mezőgazdasági termékek.	. 27
3. Gyümölcs .	. 30
4. Szőlő	. 31
5. Fekereskedés	. 34
6. Marhakereskedés.	. 37
7. Állati termékek .	. 40
8. Zsirok s olajok ; különböző élelmiszerek. .	. 43
9. Sütő ipar 44
10. Pótkávé-gyártás .	. 44
11. Szalámigyártás, mészáros és hentes ipar .	. 45
12. Malomipar	. 47
13. Cukoripar. .	. 51
14. Sörfőzés	. 51
15. Szeszgyártás , .	. 52
16. Égetett szeszes italok gyártása .	. 55
17. Ecetgyártás	. 55
18. Élesztőgyártás	. 56
19. Ásványvizek	. 56
20. Sóbányászat	. 56
21. Kőszénbányák .	57
22. Rézbányászat. . .	. 58
23. Vashányák és hámorok	. 58
24. Vas- és fémárak gyártása	. 59
25. Földek s kövek	63
26. Cementkészítés .	. 64
27. Agyagárak készítése	. 64
28. Üveggyártás	. 67
29. Faipar .	. 68
30. Fonott árak gyártása	73

	Lap
31. Fésűsipar .	74
32. Bőripár	74
33. Kefekötő-árak gyártása	77
34. Gyapjúipar	77
35. Gyapot- és vászonipar	84
36. Kötélverő-árak	89
37. Kárpitos-ipar	92
38. Szabó-ipar	92
39. Szűcs-ipar	93
40. Csizmadia-ipar	93
41. Keztyűgyártás	96
42. Kalapos-mesterség	96
43. Papirosgyártás	97
44. Enyvégyártás	100
45. Gyufagyártás	100
46. Gyertya- és szappangyártás	100
47. Petroleumfinomítás	103
48. Gázgyártás	104
49. Keményítőgyártás	104
50. Hamuzsirgyártás	104
51. Csontszéngyártás	104
52. Építő-ipar	105
53. Nyomda-ipar, könyvkereskedelem, könyvkiadás	106
54. Könyvkötészet	107
55. Kereskedelem	107
56. Kereskedelmi muzeum	109
57. Bank- és hitelügy	110
58. M. kir. postatakarékpénztár	115
59. Biztosítási ügy	115
60. Postaforgalom	116
61. Távirat és távbeszélő (telephon)	118
62. Vasuti forgalom	119
63. Folyami hajózás	122
64. Oktatásiügy	122
65. Kiállítási ügy	125

TÁRGYMUTATÓ.

A.

Ácsipar 71.
 Agyagárúk 64.
 Agyagföld 63, 65.
 Akcizenczmunkák 106.
 Államvasutak kereskedelmi képviselőiségei 122.
 Alma 30.
 Aranka 28.
 Aranymivesség 61.
 Aratás 2, 20.
 Árpa 21, 22, 25.
 Áruink keletének szervezése 8, 65, 72
 Áruközvetítő-iroda Brassóban 8, 109
 Ásványfürdők 56.
 Ásványolajok 103.
 Ásványvizek 56.
 Asztalosipar 69.

B.

Bádgosipar 61.
 Baleset elleni biztosítás 14.
 Bankkamat 12, 112.
 Bankügy 3, 12, 110, 113.
 Bánság 81.
 Barnaszén 57.
 Belek 42.
 Bizományosok 6, 109.
 Biztosítási ügy 115.
 Bocskorok 75.
 Bodnárípar 68.
 Bőr 76.
 Bőráruk 76.
 Bőrípar 74.
 Bőröndösárúk 76.
 Bor 15, 30.
 Brassói árúk 18.

Brassó-Zernest-háromszéki vasút 119.
 Bükk 34.
 Bukovina 101, 120.
 Bulgária 17, 70, 72, 73, 74, 75, 110.
 Burgonya 22, 54.
 Bútorok hajlított fából 72.
 Buza 20, 22, 24, 26.

C.

Cellulose 93.
 Chamotteárúk 65.
 Cognac 55.
 Conservek 44.
 Cserzőanyagok 76.
 Csizmadiaipar 93.
 Csontok 105.
 Csontszén 104.
 Czement 64.
 Czigájagyapju ld. gyapju.
 Czimbalmok 62.
 Czipészárúk 96.
 Czipészípar 93.
 Czukorgyár 51.
 Czukorrépa 23.
 Czukrászipar 44.

D.

Daróc 81.
 Délmagyarország 81, 114
 Deszkák 34.
 Detailkereskedés 107.
 Dimieposztó 81.
 Dió 30.
 Dohány 29.
 Dohányjövedék 91.
 Dongák 34, 36, 69.

E.

Eczetgyártás 55.
 Ecetszesz 55.
 Ékek 60.
 Elemi oktatás 124.
 Élesztő 56.
 Életbiztosítás 115.
 Enyv 100.
 Építőipar 2, 105.
 Építőkö 63.
 Épületfa 34.
 Erdőtörvény 37.
 Erdőségek 34.
 Erőgépek 81.
 Eskompte-üzlet 111, 113.
 Esztergályosipar 72.
 Exportkereskedés 3, 6, 68, 108.
 Export-mintaraktár 110.
 Ezüstművesség 61.

F.

Faanyag 97, 99.
 Faáru 69.
 Faggyu 101, 103.
 Faggyugyertya 102.
 Fakereskedés 34.
 Fakulacsok 72.
 Fapalaczkok 72.
 Faszerszámok 71.
 Fazekasipar 64.
 Fecskeendők 60.
 Fegyházmunka 14, 74.
 Fémárak 63.
 Fémjelzések 62.
 Fésűsipar 74.
 Fiunc 13, 23, 54, 68, 99.
 Flanel 78.
 Földek és kövek 63.
 Folyamhajtás 122.
 Fűrészáru 37.
 Fűrészmalomok 34.

G.

Gabona és gabonaárak 3, 14, 20,
 22, 24, 26.

Gabonahatáridő-üzlet 23.
 Gáz 111.
 Gépgyártás 59, 63.
 Giróforgalom 112.
 Gőzfűrészek 34, 71.
 Gőzkazánok 8.
 Gőzsütőde 44.
 Gyapotárak 91.
 Gyapotfonal 89, 91.
 Gyapotfonás 88.
 Gyapotszővés 84.
 Gyapju 8, 40, 77, 80, 84.
 Gyapjuárak 84.
 Gyapjuipar 77.
 Gyapjumosás 40.
 Gyapjuszővés 80.
 Gyaratológépek 71.
 Gyergyói fakereskedés 34, 36.
 Gyermekjáték-szerek 123.
 Gyümölcs 30.
 Gyufagyártás 100.
 Gyufaszálka 72, 100.

H.

Hajlitott fabutor 72.
 Halak 43.
 Halinapoztő 77, 81, 84.
 Hamuzsir 104.
 Hangszerek 62.
 Harangöntőipar 60.
 Harisnyaszővés 83.
 Határidő-üzlet 23.
 Házalás 87.
 Háziipar 69, 72, 73, 81, 83, 88.
 Háziipar-egyletek 88.
 Helyi érdekű vasutak 119.
 Hentesipar 46.
 Heringek 44.
 Hirdetési bélyeg 106.
 Hitel a kisipar részére 12, 113.
 Hitelbe vásárlás 92, 107.
 Hízaló-üzlet 38, 54.
 Hőanyagok 41.
 Hordócsapok 72.

Horganyöntőipar 62.
 Hüvelyesek 22, 27.
 Húsbehozatal 46.
 Húskolbász 46.

I.

Iparegyletek 11, 123.
 Ipari könyvvezetés 92, 124.
 Ipariskolák 123, 124.
 Ipari számvetés 124.
 Iparmúzeum technológiai 125.
 Ipartanműhelyek 123.
 Ipartanonciskolák 123.
 Ipartestület 4.
 Italmérési adó 53.

J.

Jegenyefenyő 35.
 Jelzalog-üzlet 114.
 Juhok 39.
 Juhosgazdaság 39.
 Juhturó 43.

K.

Kádáraruk 69.
 Kalaposipar 96.
 Kályhák 65.
 Kamatláb 12, 112, 113.
 Kaptavágóipar 72.
 Kárpitosipar 92.
 Kávépótlék 44.
 Kecskék 39.
 Kefekötőárak 77.
 Kelet 13, 15, 79.
 Keletrumélia 17.
 Keményítő 104.
 Kender 27, 90.
 Kendermag 29.
 Kerékgyártóipar 71.
 Kereskedelmi gremiumok 11.
 Kereskedelmi iskolák, 122, 124.
 Kereskedelmi múzeum 18, 109.
 Kereskedelmi szerződések 15, 19, 80.
 Kereskedés 107.
 Kereskedői képviselő 6.

Késmívesipar 62.
 Kész ruhák 92.
 Kétszersült 44.
 Keztyűgyártás 96.
 Kiállítások 124, 125.
 Kikészítési eljárás 77.
 Kisipar 1, 5, 12.
 Kivándorlás 1, 14, 72, 90.
 Kiviteli jutalom 54.
 Kiviteli kereskedés 3, 6, 68, 108.
 Kiviteli mintaraktár 110.
 Kocsipostaforgalom 117.
 Kőfaragómunkák 63.
 Köles 27.
 Kömény 29.
 Kőmívesipar 105.
 Könyvek behozatala és kivitele 107.
 Könyvkereskedés 106.
 Könyvkiadás 106.
 Könyvkötészet 107.
 Könyvnyomdászat 106.
 Kőolajfinomítás 103.
 Köszén 57.
 Köszörítőkővek 63.
 Kötélverőipar 89.
 Kővek 63.
 Közlekedésügy 2, 12, 120.
 Kohóipar 58.
 Komló 28.
 Kordovánosipar 75.
 Kosárfonóipar 73.
 Kovácsipar 69.

L.

Lábbeliipar 93.
 Ládakészítés 70.
 Lakatosipar 60.
 Len 27.
 Lenáru 88, 91.
 Lenolaj 43.
 Leszámitoló-üzlet 111, 113.
 Levélpostaforgalom 116.
 Likörgyártás 55.
 Liszt 47, 50.

XIV

Lóhere 28, 29.
Lókiviteli tilalom 40.
Lovak 39.

M.

Magvak 29.
Mák 29.
Malmok statisztikája 47.
Malomipar 47.
Malomkövek 63.
Marhakereskedés 37.
Mészárosipar 46.
Mészégetés 63.
Méz 41.
Mezőgazdaság 3, 23.
Mezőgazdasági eszközök 60, 63.
Mogyoró 30.
Műipar 61, 126.
Munkásbiztosítás 14.

N.

Nagydisznódi gyapjuszövés 81.
Nagykereskedés 102.
Nagyselyki szőttárak 88.
Nemezkalapok 96.
Nyergesipar 76.
Nyersanyagbeszerzés 8, 45, 47.
Nyersanyagszövetkezet 82, 95.
Nyersbőrök 42.
Nyomdaipar 106.

O.

Öntött vas 58, 63.
Övesipar 62.
Oktatás ipari 10, 62, 122.
Olt-szabályozás 122.
Órásipar 62.
Orgonák 62.
Osztrák-magyar bank 110.

P.

Papiros 97.
Papirhulladék 98.
Papírpóanyagok 97, 99, 106.

Papirzacskók 106.
Parketták 34, 35, 71.
Paszomántárak 84.
Pénzszekrények 61.
Pénzváltó 114.
Petroleumfűtőanyag 103.
Phylloxera 32.
Pokróczok 83, 84.
Posta- és távirtdahivatalok 116.
Postaforgalom 116.
Postatakarékpénztár 115.
Postautalványok 117
Posztó 78.
Pótkávé 44.
Prémáru 42.
Produktív szövetkezetek 1, 6, 76.
Provisio-utazó 108.
Puhafa 35.

R.

Raiffeisen-féle pénztárak 12, 113.
Rajzoktatás 124.
Repceolaj 43.
Reszelővágóipar 62.
Rézárak 59, 63.
Rézbányászat 58.
Rézöntő 60.
Románia 3, 15, 39, 74, 98, 108,
110, 122.
Róza 20, 22, 24.

S.

Sajt 43.
Sárgarézmtűves 62.
Segédügy 10, 14.
Sertés 38, 45, 46.
Slavonia 81.
Sör 55.
Só 56.
Spárgakészítés 91.
Submissióügy 13, 105.
Sütőipar 44.
Szabóipar 92.
Száj- és körömbetegség 38.

Szakiskolák 10, 11, 62, 82, 123.
 Szalagárúk 84.
 Szalámi 39, 45.
 Szállítások 13, 19, 78, 80, 82, 91,
 94, 96.
 Szalma 30.
 Szalmakalapok 73.
 Számvetés (Calculatio) 124.
 Szappangyártás 100, 102.
 Száritókamrák 71.
 Szarvasmarha 37.
 Szatócok 108.
 Székelyszőltes 85.
 Székely vasút 119.
 Személydijszabás reformja 121.
 Személyforgalom 121.
 Személyszállító kocsik 71.
 Széna 30.
 Szerbia 18.
 Szerkovácsipar 62.
 Szerkovácsárúk 59.
 Szerszámfa 37.
 Szerszámok 71.
 Szesz 52.
 Szijgyártóipar 76.
 Szikló 68, 99, 104.
 Szitakéreg 72.
 Szivattyúk 60.
 Szőlő 30.
 Szörmeáru 42.
 Szövetkezeti ügy 1, 4, 93, 95.
 Sztearingyertyák 100.
 Szűcsipar 93.
 Szület 33.
 Szűrposztó 81, 84.

T.

Takácsipar 84.
 Takarékbetétek 3, 113.
 Takarók 81.
 Talpfa 34.
 Tanoncziskolák 123.
 Tanonczmunkakiállítás 124, 126.
 Tanonczügy 10, 61, 94, 95.

Tanulóműhely 123.
 Távbeszélő 118.
 Távirdeforgalom 118.
 Távirdehivatalok 118.
 Technologiai gyűjtemény 12, 123.
 Tégláégetés 66.
 Teheráruforgalom 121.
 Teher szállítószekér 71.
 Tej 41.
 Tejszövetkezetek 43.
 Telephon 118.
 Tengeri 9, 21, 26, 53.
 Tölgy 34.
 Tölgyfaanyag vágott 35.
 Törökország 17, 122.
 Tojás 41.
 Tűleveletű fák 34.
 Tűzálló agyag 65.
 Tűzifa 34, 37.
 Tűzkárbiztosítás 115.
 Tulipános ládák 70.
 Tutajkereskedés 36.

U.

Ügyzők utazó 62, 107, 108.
 Üveggyártás 67.
 Üzletkönyvek 106.
 Utánnymási perek 106.

V.

Vágóhid 46.
 Vaj 43.
 Váltók 111.
 Vámháboru román 3, 15, 94, 98,
 120, 121.
 Vámpótlék 103.
 Vándortanitók 65, 88.
 Vásárok 14, 38, 75, 93, 95.
 Vásárúk 63.
 Vashányák 58.
 Vashűtő 61.
 Vaskivitel 63.
 Vasöntőde 58, 59.
 Vasöntvény 58, 63.

Vasutak helyi érdekeik 119.

Vasúti forgalom 119.

Vasúti hálózat 119.

Vegyeskereskedők 108.

Viteldijak és mérséklések 23, 35,

48, 52, 54, 56, 57, 58, 66, 68,

71, 73, 80, 98, 101, 102, 103.

Vonalzó-intézet 107.

Z.

Zab 21, 22, 25.

Záloglevelek 114.

Zónarendszer 121.

Zsindelyek 34.

Zsinegkészítés 91.

Zsir 46.

Zsiradékok 43.

Kiigazítandók és pótlandók.

21. lap 20. sor felülről „8.₁₀” helyett olvass: „8.₁₉”.
21. 21. „ „ „5.₃₅” „ „ „5.₃₅”.
48. 10. „ „ „48” „ „ „49”.
51. 10. „ „ „67” • „ „ „17”.
52. a 14. szakasz végén hozzáteendő: „Nagy-Szebenben 1889-ben 4.567 q sör adatott fel”.
56. „ 4. sor alulról „11.899” helyett olvass: „11.889”.
80. „ 2. felülről „II. kötet” „ „ „I. kötet”.
84. „ 14. „ alulról „518 kilo” után még hozzáteendő: „1888-ban 563 kilo, 1889-ben 540 kilo”.
88. „ 15. sor felülről „finom fonalon” helyett olvass: „fonalán”.
98. „ 6. alulról „201. frt.” helyett olvass: „201 frt. 08 kr.”
111. 1. „ „466.485” „ „ „466.482” és „382.507” „ „ „385.507”.
112. 7. „ „ „fölemeltetett” után hozzáteendő: „1888. év elején a kamatláb 4⁰/₀-ra leszállítván,”.

Általános rész.

Ha áttekintjük a brassói kamara kerületében¹⁾ az ipar és kereskedelem állását az 1889-ik évben s e felőli ítéletünket egy szóban foglaljuk össze, hangsúlyoznunk kell, hogy ez a megelőző évekhez képest csak kevés előnyös oldalt tüntet föl, ellenben számos sötét árnyat vet maga után.

A kisipar állapota az 1889-ik esztendőben sem javult, mert a bénító viszonyok és mozzanatok ez évben is fenforogtak, úgy hogy egyes iparágak abbanhagyása, a Romániába való kivándorlás s az elszegényedés ez évben is napirenden volt.

A társulási szellem nem képes mélyebb gyökeret verni; az iparosok testületi szelleme szunnyad; a technikai vívmányok meghonosítása iránti érzék pang s a rendelkezésre álló tőke cölgtelen.

Az a törekvés, hogy termelő szövetkezetek alapítása által, egyesült erővel törjük meg az idők inségét, a jelen évben gyakorlati fejlődést nem nyert. A kerület kebelében fennálló két ilyenmü testület közül: a nagy-szebeni szijgyártó-társulat — az idők nehézsége daczára — aránylag kielégítő helyzetnek örvend, míg a segesvári csizmadia-társulat — agy látszik — nem képes eléggé tömörülni.²⁾

¹⁾ A brassói kamara-kerület: Brassó-, Háromszék-, Csik-, Udvarhely-, Nagy-Küküllő-, Szeben- és Fogaras megyéket foglalja magában. A magas kormány rendelete folytán Háromszék-, Csik- és Udvarhely megyék kiváltak ezen kerületből, minthogy a Maros-Vásárhelyt létesíteni-ű kamarához kebeleztek.

²⁾ Épen most hozzák a lapok az örömdetes hírt, hogy több segesvári posztós közös gyár alapítása céljából szövetkezett.

Iparunk értékesítésének viszonyai ez évben sem voltak kielégítőbbek, mint a közelmúlt években, még pedig részint az alább megbeszélendő kedvezőtlen kereskedelem-politikai helyzetnél fogva, részint a külföldi gyártmányok versenyzése, részint végül a lakosság zömének, a földmivesek és iparosok alább szállott fogyasztó erejénél fogva. Figyelemre méltó kivételt képez az építő ipar, mely nevezetesen Brassóban bőven foglalkozott, minthogy itt és a környéken nagyobb építkezések folytak.

Az aratás 1889-ben nagyjában rosszul ütött ki, sőt egyes megyéknek (Udvarhely) a főveteményekben határozottan rossz aratásuk volt. Ilabár az árak kissé javultak s egyes terméskörmökben elég jelentékeny kivitelünk volt, az összes eredmény még sem kielégítő. Minthogy a szőlőtő a hozzáfűzött reményeknek ezuttal megfelelt, a bortermelők helyzete némileg javult.

A közepes és nagyiparnak csak kis mértékben volt része a más iparállamokban egy idő óta beállott föllendülésben, minthogy, egyes fontos kisiparágakhoz hasonlóan, szintén nagyrészt kedvezőtlen kereskedelem-politikai helyzet befolyása alatt állott.

E sötét kép fénypontjául kell tekintenünk egyes fennálló iparüzemek néminemű kibővülését s egyes újak keletkezését, de kiváltképp két nagyon jelentékeny telep felépülését, nevezetesen a Brassó melletti cukorgyárat s a zernesti (Fogaras megye) cellulose- (sejtanyag) gyárat.

Hasonlóképp örömdetes az az élénk érdeklődés, mely vasutálózatunk kiépítése körül mindenfelől nyilvánul és számos helyi, sőt az ország határáig törekvő vasut előleges engedélyezésében is kifejezésre jut.

A helyi fogyasztásra irányuló kereskedelem állapota, főleg a lakosságnak az utóbbi években aláhanyatlott fogyasztó erejénél fogva, ki nem elégítő. Egyes ágakban, főleg a kereskedői hitel túlesigázása és lelkiismeretlen versenyzés folytán, bizonyos egészségtelen állapot fejlődött ki. — Mindinkább nagyobb jelentőségre vergődik a termény-nagykereskedelem, a mennyiben fővárosi és külföldi kereskedő-házak az erdélyi

részeket is figyelmükre méltatják, honnan az utóbbi két év alatt jelentékeny mennyiségű árpát és gabonát szállítottak ki. — A Romániába való kiviteli kereskedelem 1889-ben is parlagon hevert; a Bulgáriával stb. folytatott kereskedelem az előbbihez képest semminemű nevezetes változást sem tüntet fel.

Minthogy a vállalkozó szellem a kereskedelem pangása következtében lanya, a szabad rendelkezésre álló tőke többnyire értékpapirokban, vagy takarékpénztárakban keres menedéket; így a takarékbetétek — a mérsékelt kamatláb daczára — ez évben is élénken folytak a bankokba. Mint-hogy a pénz kereslete a kínálatnak nem volt megfelelő, a pénzállomány mindenkor folyó volt.

Nagyjában, a kedvezőtlen viszonyok daczára, ezen kerületben is mindinkább terjeszkedik a bankügy; kivüláglik ez abból is, hogy fővárosi nagy intézetek, figyelmükben részesítik kerületünk kiválóbb ipar- és kereskedelmi pontjait, így pl. ez évben alakult Brassóban a „Pesti magyar kereskedelmi bank“ egyik ügynöksége.

A míg a mezőgazdaság, a világpiaczon végbement változások, nevezetesen az árak nagyfoku súlyedésének befolyása alatt, évek óta senyved s csak legujabb időben észlelhető az árak lassankinti emelkedése — a mi első sorban a gyenge aratás eredménye, sőt talán az általános javulás jele — az iparvállalatok jelentékeny része (1886 közepe óta) kedvezőtlen kereskedelem-politikai helyzet, a Romániával folytatott vámháború befolyása alatt áll, mely iparunk szétzúllását rendkívül előmozdította s az elszegényedés és számos szerény lét tönkremenésének forrása lön, okozója továbbá azon iparágak kedvezőtlen üzleti viszonyainak, melyek a romániai üzletek által érdekelve vannak. Minthogy ezen kamara-kerület iparcikkeinek, a mi viszonyainkhoz mérten, nagymértvű, kivitele addig csaknem kizárólag Románia felé irányult, könnyen belátható az érdekelték súlyos helyzete. Épen ezen kiviteli iparágak képezték nemzetgazdaságunk azon részét, melyek ez országrésznek az iparos kerület

nevét jogosan megszerezték. Ezen támasz nélkül — nem tekintve a csak helyi fogyasztás számára dolgozó iparokat — a megsemmisítő nyugati verseny, ezen kerület iparéletét is elölpörte volna az utóbbi évtizedek folyamán. Ebből az ősrégi kiviteli iparból, mely a földrajzi helyzetnél s a keleti, főkép román vevők reá nézve kedvezően tululó izlésénél fogva mindennek daczára képes volt magát fentartani. fejlődtek ki a fennálló posztó- és bőrgyárak. Az iparügyek illetén állásának köszönhető, hogy Erdély déli részét ma oly nagyobb iparvállalatok is ugyszólván praedestinált talajának tekintik, melyek a román piacra egyáltalán nincsenek ráutalva.

Annál sajnálatra méltóbb, hogy ez iparágaknak a körülmények végzetes lánczolata által, teljesen ártatlanul, oly súlyos válság közé kelle jutniok, melyben még ma is tespednek.

Azonban nem volna egészen találó e kerület iparának aláhanyatlását egyedül a vámháboru rovására irni. Ennek az iparnak a gyökerein, már régóta káros befolyások rágódnak. A társulás régi formáinak az idők változása folytán szükségkép bekövetkezett meglazulása, sőt megszűnése, már is nagyon megrázkódtatta, — fájdalom, a nélkül, hogy idejekorán gondoskodtak volna az iparos együttélés új és alkalmas módjairól. A törvényhozás ama késői kísérlete: új módu társulat, az ipartestület behozatala által pótlást nyújtani, legalább ezen kerületben, mint egyáltalán az erdélyi részekben — a Királyhágón túli részek iparávaellentétben — a mai napig csaknem eredménytelen maradt. Az iparüzők legnagyobbbrészt nem akarnak tudni felőle, noha az illetékes hatóságok stb. sokszor rámutattak ezen testületi egyesülés hasznosságára. E visszavonás fölött különben nem lehet esodálkozni, mert az iparüzők tartanak tőle új anyagi terheket róni vállaikra, a mennyiben ámbár testületükben átveszik a máskülönben az első foku iparhatósághoz tartozó ipargondnoksági ügyek elintézését, e mellett azonban semmikép sem remélhetik, hogy másfelől könnyíttessék rajtuk s egyáltalában elégtelennek tartják az ipartestület által nyújtott önkormányzat mértékét. E mellett a testület, mint számos és oly különemű iparágak egyesülete, közigazgatási teendői mellett aligha volna abban

a helyzetben, hogy a benne egyesített iparnemek sajátlagos érdekeit fokozott figyelemben részesítse s ezeket eredményesen gondozza, a mennyiben ily esetekben a tagok többsége egykedvű közönnnyel viseltetnék az illető kérdések iránt.

Minthogy a kerületben ez idő szerint csupán két ipartestület áll fenn (Csik-Szeredán és Gyergyó-Szent-Miklóson)¹⁾, nem ítélhető meg, évek folytán mennyire volna fejlesztő hatással a kisiparos-életre nézve, ha az ipartestületek intézménye jobban meggyökereznék. De mivel — mint említettük — az érdekeltek csupán az egyes iparágak külön társulataitól várnak eredményt, nem valószínű, hogy iparunk az ipartestületek iránt nagyobb fokban fölmelegedjék.

A helyzet ez okból úgy kívánja, hogy más társulási formák felől gondolkozzunk, melyeknek a kisipart talán könnyebben meg lehetne nyerni; mert a mai szétszórtság a kisiparosok biztos romlása.

Tagadhatlanul igaz, hogy kisiparunk technikai tekintetben messze elmaradt s hogy egyedenként önmagára utalva, többnyire nem képes az üzemet erő- és munkagépek stb. által tökéletesíteni. E mellett nagyrészt még az a lehetősége sines meg, hogy — a helyi eladást s a vásári forgalmat, melynek azonban annyi árnyoldala van, nem tekintve — előnyösebb, vagy csak egyáltalában a közönséges keresletnek megfeleljen. Ebben pedig főleg a hitel hiánya s ama szétszórtság okolható. Ebből fakad a parancsoló szükség, a társulás ügyeit ez irányban alakítani.

A régi módon nem folyhatnak tovább a dolgok. Még ha a hanyatlás ezen már nagyon hosszan tartó korszakát „átmeneti korszak“-nak nevezve, szépíteni is lehetne s egyesek talán ama büszke reményben ringatnák magukat, hogy ez ipar romjainból egykoron jelentékeny gyártelepek kürtői fognak kiemelkedni — ez nem a mi álláspontunk! Nem kell a gazdasági téren a jól felfogott szabadság ellenségének lenni, hogy ama bizonyos formák megteremtését, melyekben az iparéletnek magasabb fejlettségre kellene jutnia, okvetlenül szükségesnek tartasuk.

¹⁾ Székely-Keresztúron alakulóban van.

Sajnos, hogy a kilátások e tekintetben nagyon gyarlók.

Minden körülmény között szükséges, hogy a termelő szövetkezet folytonos figyelem és ápolás tárgyát képezze, mert úgy látszik, hogy éppen ez a társulási forma van hivatva amaz „átmeneti állapot“ szerencsés átküzdésének lehetőségét megadni. A brassói kereskedelmi és iparkamara ez okból kötelességének tartotta, a múlt évben, magas helyen átnyújtott emlékiratában erre is ráutalni s ajánlatba hozni, hogy illetén társulatok bizonyos kedvezményekben részesíttessenek.

A meg nem felelő kereskedői képviseletnek, illetve egy ilyen teljes hiányának tulajdonítandó részben a mi, nem csupán helyi szükségleteknek dolgozó iparunk hanyatlása.

Ha egyes ipar-államokban jelszavá lelt ma, hogy a gyáros önmaga legyen saját kereskedője s ez a dolog természeténél fogva, nagyszerű viszonyok között, bizonyos határig eredményesen keresztül is vihető, mégis meggondolandó, hogy a kisiparos ezt nem teheti. A kisiparosnak semminemű föltétele sincs meg, hogy eredményre való kilátással lépjen a világpiacz színpadjára; először is nincs abban a helyzetben, hogy a kereslet mennyiségét s minőségét kellőkép áttekinthesse; azután nem tudja a vevő hitelképességét stb. biztosan megítélni s a nagy üzletek kockázatait nem veheti a saját gyenge vállaira; továbbá nem tehet a cél tekintetéből oly messzemenő engedményeket, mint azt a nagygyáros és nagykereskedő teheti s a jelen lázas versengésében kénytelen megtenni; sőt többnyire még arra nézve is hiányzanak az eszközei, hogy hosszabb időn át raktárra dolgozzék.

Ilyen a kisiparos, ily körülmények között egyedül állva, a nagy forgalomban közvetlen nem vehet részt, az világos.

Igaz, hogy a kamara-kerületben régtől fogva kisebb és nagyobb kiviteli szállítók rendje honosult meg, mely a Romániával folytatott vámháboru előtt iparcikkeinket kelet felé közvetítette; azóta azonban részint egészen abba hagyta, részint nagyon leszállította az üzletet. A jobb módu iparos, ki várhatott árujával, míg a kereslet fokozódott, ez által jobb árt ért el s nem volt rossz helyzetben, annál is inkább, mint-

hogy egyesek közülök tisztességes román importeurökben biztos vevőt birtak, kik időközönként Brassóba jöve, áruikat összevásárolták. Ám máskép alakult a kisiparosok helyzete, kik csekélyebb forgalmi tőkével dolgozva, gyakran még a nyers anyaggal sem rendelkeztek s kénytelenítve voltak azt a kereskedőtől megvásárolni, a kinek dolgoztak, vagy előleget venni tőle. S így, a dolgok természetes fejlődésénél fogva, mint-hogy gyártmányaikat sokszor hétről-hétre kellett eladniuk s e mellett, főleg a holt üzleti idő alatt a kölcsönös árleszállítás következtében, mindig alacsonyabb árakon árultak, mindinkább függő viszonyba jutottak az exporteurökkel, minek a fokozódó elszegényedés mellett, hova-tovább nyomasztóbbnak kelle lennie. Megjegyzendő különben, hogy az exporteurök a nyugati gyári cikkek fokozódó versenye következtében a román piacon kénytelenítve voltak a megadható árakban mindinkább lejjebb szállani.

E mellett a kiviteli üzlet egyik nevezetes oldala többé-kevésbé elhanyagoltatott, t. i. az iparost új és kelendő min-ták eladása által versenyképes cikkek előállítására ösztönözni.

Mindezen körülményeknek tulajdonítandó, hogy a román piacon az erdélyi iparcikkek folytonosan háttérbe szorultak. Nem kell bizonyítanunk, hogy a meggyengült ipar a romániai vámháboru okozta csapást elviselhetlenül súlyosnak találta.

Az a körülmény, hogy az exporteurök főleg a keletvidéki leadási piacon foglalkoztak, illetőleg a belföld távolabb fekvő vidékeire irányuló nagykereskedelem teljes hiánya okozta azután, hogy az erdélyi iparcikkek a magyarországi megyékben oly csekély keresletnek örvendenek.

E tekintetben újabb időben javulás állott bc. A romániai vámháboru következtében beállott válság azt eredményezte, hogy a belföld mindig nagyobbodó érdeklődéssel fordult az erdélyi iparcikkek felé s maguk a termelők is belátták, hogy a létfontartás megkívánja a belföldi leadás fokozására törekedni. Kétségkívül ebben van a máskülönben oly vészthozó esemény jó oldala. Ezentul minden erélylyel ennek fejlesztésén kell munkálkodnunk s bizonyára az erdélyi ipar minden barátja nagyra fogja becsülni az az-iránt kife-

jezett tevékeny rokonszenvet, mely azt még fokozottabb s céltudatos tevékenységre sarkalja.

Ilyetén nagycbbmévű továbbfejlődés azonban csak akkor lehetséges, ha a kisiparos, a ki a kereskedelem számára dolgozik s nem szorítkozik csupán a helyi és vásári forgalomra, abba a helyzetbe jut, hogy raktárra dolgozhassék, míg gyártmányainak elárusítása valamely módon közvetítettik.

Ez okból iparunk tovább fejlődésének elengedhetlen föltétele: áruink forgalmának megfelelő szervezése, még pedig akár társulási alapon, akár iparegyesületek közreműködése segélyével, akár végre kiviteli társulatok és szövöttekzetek által, vagy más uton.

Ilyetén forgalom-közvetítés csirájául tekintendő a brassói áruközvetítő iroda, mely a vámháboru kitérésre idejében új forgalmi lehetőségek megteremtése czéljából állíttatott fel a magas kormány által a szűkölködő erdélyi ipar számára. (Bővebben a különös részben).

A fent vázolt viszonyok, s azok további fenforgása következtében: jobb üzemnek meghonosítása terén ez évben is nagyon csekély haladás mutatkozik.

Nevezetesen a kis erőgépek behozatala csak nagyon lassan halad előre, noha egyes esetekben mégis történt ilyenmü beszerzés, a mennyiben kis gőzgépek s részben benzínmotorok jöttek alkalmazásba. Iparunk fejlődése első sorban attól függ, hogy kisiparosaink az előhaladott technika ezen segédeszközeivel mindinkább megbarátkozzanak. Ez lényegesen előmozdítatnék, ha ilyenén jól szerkesztett kis erőgépek az iparilag fejlettebb városok iparüzői előtt alkalmas módon, államilag mutattatnának be működésükben. Lényegesen előmozdítja az ügyet, ha az erre hivatott tényezők nem szűnnek meg ezen motorok előnyeire ráutalni.

Az állami ellenőrzésnek alávetett gőzkazánok állománya, főleg a czukor- és cellulose-gyár felépülése következtében, ez évben is gyarapodott.

A nyersanyag beszerzése a múlt évben is sok kívánni valót hagyott hátra. Itt első sorban a juhgyapju beszerzésének kérdése áll előttünk. A mi gyapjuiparunknak

bizonyos minőségek előállításához a romániai czigaja-gyapjura van szüksége, minthogy a nyersanyagot, az oroszországi és bulgáriai czigaja-gyapjura nézve engedélyezett szállítási mérséklés daczára sem képes oly előnyösen beszerezni, mint a vámháboru előtt. Kötelességünknek tartjuk kifejezni, hogy a gyapju-ipar köréből hozzánk jutott jelentések nagy súlyt fektetnek erre a körülményre. Vajjon — ha már a romániai gyapju vámjának megszüntetése, vagy jelentékeny mérséklése, magasabb kereskedelem-politikai szempontokból nem lehetséges — nem volna-e módja ejthető, talán a kikészítési (appretur) eljárás határozatainak alkalmazása által s az ilyen gyapjuból előállított áruk kiviteli kötelezettsége mellett, gyapjuiparunknak jelentékenyebb könnyebbséget szerezni?

A nyersanyag beszerzése ez évben mű- és gőzmalmaink s szeszgyárainknak is nagy gondot okozott. Minthogy romániai termények, nevezetesen buza beszerzése a felhágott vám következtében teljesen lehetetlen s a kukoriczát illetőleg nagyon megnehezítettett, a nevezett telepek a Királyhágón-túli gyárakkal szemben, melyek különben is kedvezőbb feltételek mellett dolgoznak, még súlyosabb helyzetben voltak, mely állapot lényegében még a terményszállításokra nézve engedélyezett fuvarmérséklés által sem változott.

(Szeszgyári szükségletre s élelmi szerül az 1889. évben is behozatott romániai kukoricza, mivel az erdélyi részek a kukoriczában való rendes szükségletet nem képesek fedezni s a helyenkint kitünő kukoricza-aratás daczára, az 1889. évben sem volt képes kielégíteni; e mellett még az is tekintetbe jő, hogy a déli és keleti országrészek legelőnyösebben Romániából szerzik be a kukoriczát.

Csaknem kizárólag romániai eredetű kukoricza, a ke-
rület határvámjain keresztül behozatott:

	1884	1885	1886.	1887.	1888.	1889.
Brassó-fogarasi csoport	219,883	551,972	122,921	108,118	31,922	58,669
Háromszéki csoport	43 066	21,639	6,433	13,871	1,297	3 329
Csiki csoport	?	26 806	15,703	15,898	6,033	13,877
	292,949	603,408	145,060	137,890	42,162	75,875 m.-máza

A nyersanyag beszerzésének fejezetébe tartozik az a sajnálatos körülmény is, hogy kisiparosaink nem tudják ma-

gukat elhatározni a nyersanyag közös beszerzése céljából való társulásra, minek következtében gyakorta második vagy harmadik kézből kénytelenek vásárolni. E tekintetben semminemű haladást sem jelez ez az esztendő.

Kisiparunk pangása mellett belátható, hogy a segéd- és tanonczügy terén sem fejlődhetek ki örvendetes viszonyok. Gyakorta felhangzik a panasz a fegyelem és erkölcs, ezen minden egészséges iparélet nélkülözhetlen erkölcsi kellékének hiánya miatt s az az óhaj jut kifejezésre, hogy az ipartörvény idevágó intézkedései szigorittassanak.

E hiány részben azzal függhet össze, hogy nagyon könnyű önálló mesternek lehetni, mi mellett természetesen gyakran megesis, hogy alig felszabadult segédek úgyszólván semmi tőkével és szakmájukban kevésbé kiképezve, önállóságra törekcszenek és saját tűzhelyet alapítanak. S minthogy az ilyen tapasztalatlan mester bizonyára ritkán lesz képes műhelyében szigorú fegyelmet tartani, belátható, hogy ama sajnálatos féktelenség mindinkább lábra kap.

Ennek további következménye, hogy az új ipartörvény életbelépte óta sok panasz hallatszik a kontárkodásról. A képtesség olyan platonikus kimutatása mellett, mint ipartörvényünk kívánja, nem is várható, hogy csak valóban elegendően kiképzett segédek jussanak önállóságra.

Ugy lehet, hogy a társulás, a maga változatos alakjaiban volna hivatva, egészségesebb iparélet megteremtése által itt is orvosolva s javítva befolygni; megjegyzendő azonban, hogy épen e kerület egyik ipartestülete hangoztatja ama viszonyokat illetőleg a legkeserűbb panaszokat.

Visszavezethető továbbá az ipar csekély előmenetele arra is, hogy a mesterek nagyrészének még nincs meg a kellő érzéke az iparosok oktatása iránt s így könnyen elgondolható, gyakran mikép fogják fel a tanonczok ez oktatás fontosságát.

Az iparos- és kereskedő-oktatás a lefolyt évben is rendes medrőben haladt; hála az illető tanerők áldozatkész odaadásának, kik annak dacára, hogy gyakran hihetetlenül csekély előképzettségű s nehezen zabolázható tanulmányaggal volt dolguk, nemes feladatuk teljesítésében soha sem lankadtak.

A tulajdoképeni szakoktatás a lefolyt évben nem emelkedett, ellenkezőleg vesztesége volt, a mennyiben a nagy-szebeni szövőiskolát, tanulók hiánya miatt, be kelle szüntetni. Ennek fejében némi kárpótlás található abban, hogy a nagy-disznódi gyapjuszövő-társulat, a nagy-szebeni iskola berendezésének felhasználásával, szövészeti szakfolyamot rendezett be.

E téren még rendkívül sok tennivalója van a szabad társulati tevékenységnek, kiválóan pedig az államnak; habár e mellett az összes szakiskolázás a maga különféle nyilvánulásaiban (magasabb szakiskola, tanuló műhely, művezető iskola, vándortanító; tágabb értelemben a technológiai gyűjtemények stb.) szerves egésznek tekintendő s minden tervszerűtlenség kerülendő.

Az iparegyesületek tevékenységét a lefolyt évben is épen azon körök részvétlensége akadályozta leginkább, a melyek érdekében működnek, holott a kisiparosoknak épen ezen egyesületekben kellene érdekeik hivatott istápolóit látniok. Az e téren, maguk az egyesületek által minden esz-közzel felélesztendő belátás gyarapodása be fogja igazolni, hogy az iparos-egyesületekre az iparfejlesztés terén nálunk is nagyon fontos feladatok várnak. Óhajtanád nevezetesen, hogy ilyen egyesületek a Székelyföldön is alakittassanak, hol eddig teljesen hiányoztak.

Máskülönb meleg elismeréssel kell kifejeznünk, hogy iparegyesületeink a mult esztendőben is törekedtek feladatuknak megfelelni. Különösen kiemelendő a nagy-szebeni egyesületnek az iparos szakoktatás terén kifejtett eredményes működése.

Kivánatos, sőt szükséges, hogy ezek az iparegyesületek minden idevágó kérdésben mindinkább igénybe vegyék a kereskedelmi és iparkamarát.

A kereskedelmi grémiumok kifelé csak kevésbé jelentkező tevékenységet fejtettek ki. Mint a nagy egésznek szerves tagjai, csakis akkor fogják teljes fejlettségüket elérni, ha minden, a kereskedelmet illető kérdésben, mindinkább az összes helyi kereskedőség hivatott képviselőinek fogják magukat érezni, ha, mint a helyi kereskedelmi érdekek

szószólói, buzditással, kíváncsakkal és sérelmekkel fognak előállni s nevezetesen, ha a kereskedelmi kamarával eleve-
nebb érintkezést fognak keresni.

Az a törekvés, gépek és eszközök, illetőleg minták előmutatása által tanulságosan hatni az iparüzőkre, eddig, még pedig a lefolyt évben, csupán Nagy-Szebenben valósult meg, a mennyiben az ottani iparegylet egy technológiai gyűjtemény alapítását kezdette meg.

Mint már említettük, a pénzállomány az elmúlt évben folyó volt, mivel a bankhitellel dolgozó üzleti körök kereslete a kínálatot nem érte el, ez természetesen az általános üzlethiány következménye, s mert élénkebb volt a rendelkezésre álló pénzek bankokba helyezése, mint ipari és és kereskedelmi beruházásokra való fordítása.

Az a körülmény, hogy a pénz a nyugati államokhoz képest rendkívül drága — nem tekintve azon pontokat, hol főleg az osztrák magyar bank fiókjainak fennállása s az eleve-
nebb üzletmenet következtében, a kamatláb-viszonyok kedvezőbbek — természetesen kedvezőtlenül folyik be az ipar és kereskedelem fejlődésére. Ez főleg a kisiparra vonatkozik, mely részben nagyon zilált viszonyainál fogva, bankhitelt csak kivételes esetekben vehet igénybe. Nem gondolva egés-
ségesebb iparviszonyok beállítására, e téren is az egyesülés által lehetne leginkább javulást előidézni. E mellett szól azon, más téren örömdetesnek jelzendő jelenség, hogy az utóbbi években a Szeben és Nagy-Küküllő megyékben Raiffeisen rendszere szerint alapított számos kölcsönpénztár-egye-
sület, eleven, eredmény- és áldásdús tevékenységet fejt ki.

Ez irányban különben az 1889 év nem különbözött az előbbiektől — A bank-kamatláb 4 és 5% között ingadozott s a leszámítoló üzletben évi átlag szerint 4.186%-ot, tehát valamivel többet tett ki, mint a megelőző négy évben.

Joggal remélhető, hogy azon legnagyobb köszönettel üdvözölt, élénk figyelem mellett, melyet a közlekedés-
ügyünk vezetésével megbízott hatóságok az ipar és kereskedelem szükségleteivel szemben, a lefolyt évben is tanusi-
tottak, gazdasági érdekeink ez oldalról a jövőben is jóakaró

gyámolításban részesülendek. S e téren nemcsak a helyi közlekedés, hanem a Fiumébe s a transitközlekedés egyéb nyugati csomópontjai felé irányuló és nevezetesen a kelettel való összeköttetés is tekintetbe jő.

Első sorban az érdekeltek feladata leendő cseli természetű, indokolt kívánalmaikat az illetékes közegek tudomására hozni, a mint hogy a kereskedelmi és iparkamara is egyik legfőbb feladatául tekintendi a gazdasági körök közlekedési érdekeit továbbra is s még fokozottabb figyelemmel kísérni és célirányos javaslatokat előterjeszteni s e helyt sem mulaszthatja el amaz örvendetes meggyőződésének kifejezést adni, hogy a m. kir. kereskedelemügyi miniszter ur ő nagyméltósága az ipar és kereskedelem gyámolítása érdekében a lehetőség legvégső határáig kész elmenni.

Az állami szállítások decentralizációja iránt évek hosszú során folytatott harc, szerencsés megoldása felé látszik közeledni. Erre mutat a cs. és kir. magas hadügyminiszterium 1889. évi hirdetménye, melynek értelmében a közös hadsereg részére 1891-ben szállítandó bőrneműek negyedrésze a kisipar által fedezendő. S habár a megfelelő további intézkedés 1890 első napjaiban fogant és szigorúan véve csak a jövő évi jelentésben volna említendő, már most is elismeréssel kell ama haladásról megemlékeznünk, hogy 34.000 honvédbakancs szállítása a hazai kisiparra ruháztatott, — mi a kereskedelemügyi miniszter ur ő nagyméltóságának köszönhető.

Jogos panasz tárgyát képezheti azonban a honvédség posztószükségletének folytonos összpontosítása; ebben részeshülhetni — úgy látszik — az erdélyi posztóiparnak mindig csak sóvárgott délibábja marad.

A kereskedelmi és iparkamara a múlt évben benyújtott rövid emlékiratában már is tett javaslatot a m. kir. magas kereskedelemügyi miniszteriumnál, a nyilvános submissió ügyének — úgy a szállítások, mint a teljesítmények szempontjából sürgősen szükséges, általános szabályozása iránt. S minthogy, nevezetesen a porosz közmunkaminiszterium által 1885. július 17-én a szállítások és teljesítmények átruházása tárgyában

kiadott körrendeletben, valamint az alsó-ausztriai iparegyesület által kidolgozott submissió-szabályzatban kitűnő anyagunk van, mindenek előtt pedig a m. kir. közmunka- és közlekedési minister ur ő nagyméltósága által 1887. április 16-án 6333. sz. a. kiadott nevezetes rendelet a szállítási ügy szabályozásának útját oly reményteljes módon egyengetvén, legyen szabad ama várakozásunknak adnunk kifejezést, hogy ez az ügy nálunk is mielőbb megoldásra talál.

A fegyházmunka s a kicsiny vásárok fölös számából iparunkra háramló akadályokat már oly sokszor hangoztattuk, hogy ezuttal csupán utalunk rájuk.

Derekas előképzettségű munkások hiányát több ág folytonosan sinyli s ez hihetőleg csakis gyáriparunk megerősödése által fog javulásra térni.

A nagyipar emelkedése remélhetőleg ama nemzetgazdasági hátránynak is elejét fogja venni, hogy a munkakereső kelet-erdélyi lakosság, nevezetesen a székelyek elvándorlása véget fog érni; mert nagyon kívánatos, hogy e becses munkaerő legalább részben, a hazai nemzetgazdaságban érvényesüljön.

Mélyrehatóbb mezőgazdasági üzemek meghonosítása, szintén e vándorlás elterelését eredményezné; noha megszívelendő, hogy Romániában a drágább életmódnak megfelelően, a munkabér is magasabb, mint nálunk.

A munkások jólétének ápolása öröndetes kifejezésre talál abban, hogy a gyárosok mind szélesebb körben kezdik munkásaikat esetleges balesetek ellen biztosítani. Ám bizonyos, hogy e fontos ügyet csupán az illetékes magas helyen tervbevetett törvényes intézkedések fogják végleg szabályozhatni. E helyt különös megaláztatással utalhatunk a Berlinben épen ülésező nemzetközi tanácskozásra, melyben Magyarországot három megbízott képviseli.

A kereskedelem-politikai ügyeket illetőleg ezen kerület szempontjából a következőket állapíthatjuk meg:

Mivel kerületünk terménykereskedése az utóbbi években mindinkább a nyugati piacok felé törekszik, Nyugat-Európa agrárvédvám-politikája ugy általános országos szempontokból, mint e kerület szempontjaiból csak sajnálatos.

Sürgős ohajunk, hogy kereskedelmi és vámpolitikai viszonyaink e tekintetben ismét megjavuljanak.

Hasonló szempont következtében az erdélyi borok kivitele is hanyatlott, minthogy főleg a német beviteli vám magassága miatt nem képes kielégítő módon fejlődni.

Iparcikkeinknek kivitele, mely főképen kelet felé irányul és nyugat felé elenyészően esekély, a kelettel való kereskedelem-politikai viszonyok szabályozását is szükségessé teszi.

Itt első sorban Romániának kell tekintetbe jönnie. Az egyes iparágak felől alább adandó jelentés azt a megegyeztetlen bizonyítékot fogja szolgáltatni, hogy e kerület ipartermelését a Romániával fennállott kereskedelmi és vámegegyezés megszüntette a legérzékenyebben befolyásolta. Szándékosan kerüljük e helyen ama kérdés egész jelentőségének részletes tárgyalását s csupán azon rövid nyilatkozatra szorítkozunk, hogy kiviteli iparunkra, valamint egyes nagyon fontos iparágainkra nézve, melyek a romániai nyerstermékek behozatalát csak nehezen nélkülözik — valóságos életkérdés a szomszédos állammal való szabályszerű kereskedelmi és vámpolitikai viszonyok helyreállítása. Az 1886 derekától lefolyt idő mindenkit meggyőzhetett e felől, a ki ez ipar és kereset állapotával behatóbban foglalkozott. A hangsúlyoztuk szabályozás, az illető határmegyék egész gazdasági állapotára nézve is életkérdés, mert ama keresetágak hanyatlása az összes gazdasági köröket érinti.

A m. kir. országos statisztikai hivatal kimutatása szerint Magyarországnak Romániával való áruforgalma az 1882—1888 években következőkép alakult:

B e h o z a t a l:

	M.-mázsa	Darab	Érték	
1882	2,097.639	27.947	17,496.301	frt.
1883	1,658.418	137.762	32,207.135	"
1884	1,442.872	111.080	20,081.005	"
1885	2,218.728	65.981	22,401.512	"
1886	514.456	34.830	8,454.343	"
1887	269.560	30.407	4,254.575	"
1888	242.352	17.535	2,838.502	"
1889 I. félév	98.242	6.261	1,349.155	"

K i v i t e l:

	M.-mázsa	Darab	Érték
1882	423.366	1.057	6,570.586 frt.
1883	526.096	933	12,013.227 „
1884	477.973	1.531	9,355.910 „
1885	560.075	1.073	8,415.393 „
1886	603.016	1.640	7,938.657 „
1887	259.232	4.215	4,328.931 „
1888	313.457	2.730	5,779.868 „
1889 I. félév	129.208	9.413	2,704.432 „

Igaz, hogy — mint látható — Magyarország kereskedelmi mérlege a romániai kereskedelmi szerződés megszünte óta aránylag javult, a mennyiben 1887 óta tövőlegessé vált; mégis nagy tévedés volna ebből arra következtetni, hogy iparunk a dolgok illetén állása mellett jól érzi magát. Az állapot behatóbb megvilágítása kedvéért szükséges lesz a kiviteli kimutatás egyes adatait ide jegyezni.

	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889 I. félév
Kötélverő-árak	4.649	2.689	3.263	3.770	1.853	1.306	459 m.-m.
Gyapju-árak	952	3.448	3.805	2.553	1.127	822	322
Ruházatok stb.	997	1.040	652	1.409	404	469	301
Papíros és papíráruk	14.246	7.870	8.159	8.763	6.113	6.654	2.313
Czipő és csizma	954	568	283	266	89	150	4
Fa- és csontárak	11.083	7.968	9.422	9.946	6.363	7.757	2.271
Üveg és üvegárak	3.105	2.391	2.160	2.341	2.572	2.574	1.247
Agyagedény köz.	720	1.146	2.051	2.033	196	156	52
Vas és vasárak	28.410	17.393	18.500	18.618	19.492	23.246	10.234

Érdekes tudni, mily alakulást vett a vámháboru a román hivatalos kereskedelmi kimutatás szerint. Belátható okoknál fogva csupán a kamara kerületét érdeklő román határ-vámok áruforgalmát fogjuk kiemelni.

A Romániába való kivitel mennyisége:

	1882	1883	1884	1885	1886	1887
Predealon	322.210	432.260	425.606	508.910	461.216	248.816 m.-m.
Ojtozon	?	?	23.476	23.760	15.635	7.705
Vöröstornyon	11.316	12.191	9.959	11.330	6.447	4.740
Más vámhivatalok keresztül.	?	?	448.255	218.250	128.541	7.737 „
Összesen	333.526	444.451	907.296	842.250	611.809	269.058 m.-m.

A Romániába való kivitel értéke 1.000 Lei-ben :

	1882	1883	1884	1885	1886	1887	
Predealon	16.338	17.680	15.263	15.951	15.856	10.116	m.-m.
Ojtozon	?	?	1.311	948	831	380	"
Vöröstornyon	1.954	2.348	1.813	1.951	1.084	665	"
Más vámhivatalo- kon keresztül .	?	?	1.687	1.334	921	399	"
összesen	18.292	20.028	20.074	20.184	18.692	11.560	m.-m.

A Romániából való behozatal mennyisége :

	1882	1883	1884	1885	1886	1887	
Predealon	708.011	645.894	533.037	524.040	214.545	277.178	m.-m.
Ojtozon	?	?	52.194	37.280	13.060	21.483	"
Vöröstornyon	31.321	55.140	36.057	32.520	21.631	3.157	"
Más vámhivatalo- kon keresztül .	?	.	83.983	45.540	35.221	14.873	"
összesen	739.332	701.034	705.271	939.380	314.457	316.691	m.-m

A Romániából való behozatal értéke 1.000 Lei-ben :

	1882	1883	1884	1885	1886	1887	
Predealon	10.991	11.748	13.803	15.506	6.551	7.822	m.-m.
Ojtozon	?	.	891	741	231	326	"
Vöröstornyon	2.919	3.383	2.504	1.877	637	407	m.-m.
Más vámhivatalo- kon keresztül .	?	?	1.664	838	506	341	"
összesen	13.910	15.131	18.862	18.962	7.925	8.896	"

Ebből is kiviláglik Romániával való kereskedelmi forgalmunk rendkívüli hanyatlása 1886 közepe óta.

A Bulgáriával és Kelet-Ruméliával, nemkülönben a török birodalommal fentartott jó kereskedelmi viszony ápolásának, épen a Romániával folytatott vámháboru miatt kell kiváló jelentőséget tulajdonítanunk, noha ez országok messze mögötte maradnak a román fogyasztási piac fontosságának. Máskülönben, ipartermékeink tökéletesedése esetére, épen ezek az országok nyújtanak legtöbb kilátást a kivitel emelkedésére nézve.

A Bulgária- és Kelet-Ruméliába való kivitel, mely a brassói kereskedelmi és iparkamara üsztönzésére 1887 óta külön van kimutatva, a következő adatokat szolgáltatja :

	M.-mázsa	Darab	Érték
1887	43.043	34	959.326 frt.
1888 . . .	43.552	285	1,235.055 "
1889 I. félév	29.725	40	717.312 "

Alljanak itt egyuttal a román hivatalos kereskedelmi statisztika alábbi adatai. Ebben t. i. az u. n. brassói áruk (Manufacture non dénomée, dite „de Braşov“) az átviteli forgalomban külön rovatban vannak kimutatva. Ilyen áruk Bulgáriába való kivitele:

	M.-mázsa	Értékben	
1881	1.971	143.576	Lei
1882	1.385	128.721	„
1883	1.321	124.345	„
1884	1.693	76.570	„
1885	599	35.705	„
1886	397	31.660	„
1887	820	65.672	„

A kerületnek Szerbia felé irányuló kivitele ez idő szerint még nagyon jelentéktelen. Talán sikerül a jövőnek, különösen a budapesti kereskedelmi muzeum belgrádi fiókjának közvetítése által ezt a forgalmat is megélnítení, habár ez főként az osztrák ipar túlsúlya következtében nagy nehézségekkel jár.

A fennebbi fejtegetések beigazolják, hogy kerületünkben az ipar és kereskedelem érdekében még sok a tennivaló. Itt nem szabad szem elől téveszteniünk, hogy az egészséges gazdasági politika önként értetődő követelménye: az iparélet egyes alaknyilvánulásait (közép- és nagyipar, házi ipar, kisipar) egyaránt jóakaró gyámolításban részesítve, főleg ott segíyezni, a hol a kisipar valamely ága az előállítás megváltozott módjánál fogva, vagy nem, vagy csak aránytalanul nagy áldozatok árán tartható fenn s így azt más alakba kell átvezetni.

Minthogy iparunk részben egészen sajátóságos viszonyok befolyása alatt áll s a benne végbemenő, akár fejlődő, akár hanyatló átalakulás, nagyon lassu folyású; — gazdasági elemi csapásokat, mint a román vámháborut, nem is tekintve — belátható, hogy ez az ipar a nyugat iparéletének fel- s alá hullámozásában csak közvetve vesz részt; továbbá, hogy az egyes iparnemeknél néhány év lefolyása alatt végbemenő fejlődés csak kivételes esetekben teszi szükségessé a gazda-

sági események menetének egyes évek szerinti, részletes feltüntetését. Ez okból a különös részben többnyire csak az egyes iparágak mai állapotáról, mint az utóbbi öt, vagy több évi fejlődés eredményéről lesz szó.

Mielőtt azonban eme vázolásba belekezdénénk, czélszerűnek látjuk a következő pontokban a kamara-kerület sarkalatos kívánalmait kifejezésre juttatni:

ezen kerület szükségleteinek is megfelelő vám- és kereskedelmi szerződés megkötése Romániával;

az ipar nyers- és segédanyagai beszerzésének megkönnyítése;

kész gyártmányok és mezőgazdasági kiviteli cikkek mérsékelt szállítása;

olcsó és közvetlen viteldij-tételek létesítése a keleti vasutak forgalmában;

az iparos termelő-szövetkezetek kedvezményekben való részesítése;

a nyilvános szállítások decentralizációja;

a közlekedési eszközök gyarapítása kerületünkben (vasút, az Olt folyó szabályozása.)

Azon körülmény tudatában, hogy a magas kormány, főképen pedig a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr ő nagyméltósága az ipar és kereskedelem nagy fontosságát teljesen méltányolja s azt minden erejéből gyámolítja, mint-hogy továbbá mindinkább hódít ama meggyőződés, hogy a gazdasági érdekek ápolása kiváló jelentőségű s ehhez képest az összes hivatott tényezők örömmel lépnek e munkátra, különösen pedig, mivel a brassói, iparban gazdag kamara-kerület, erőteljes iparélet fejlődésére úgyszólván praedestinált talaj s az esetleg reá fordítandó áldozat busásan megtérül; legyen szabad általános megjegyzéseink befejeztével, ama várakozásunknak és reményünknek adnunk kifejezést, hogy a jelenlegi válság szorongattatásai közepette — melyek az alább következő részletes jelentésben kaleidoskopszerűen fognak feltárulni — gazdasági életünk új és erőteljes ösztönzésben részesülend, melynek nyomában a polgári jólét felvirágzása jár s a kereskedelmi élet szebb időszaka fakadoz!

Különös rész.

1. Gabonaneműek és hüvelyesek.

A kedvezőtlen időjárás, nevezetesen a rendkívül száraz és meleg nyár következtében, általában gyenge aratása volt területünknek az 1889. évben. Egyes vidékek, így Udvarhely megye számos községének aratását tönkre verte a jég, mely esemény, a sujtott lakosság érdekében, rendkívüli rendszabályokat tett szükségessé.

Az aratás eredménye élesen elüt a megelőző két esztendő eredményeitől, midőn a földmivest az alacsony árfolyam fejében, dúsabb aratás kárpótolta némileg; főképen 1888-ban volt a főterményekben úgy mennyiség, mint minőség tekintetében jó aratás.

Buza. A buzaaratás minden tekintetben silány volt a tavalyihoz képest. A szem, a szárazság folytán, jelentékenyen visszamaradt fejlődésében és sok helyt meg is rozsdásodott. A paraszt itt-ott még a vetőmagot sem kapta vissza.

Megye	1887		1888		1889	
	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon
Brassó	104.113	8 ₇₂	110.054	9 ₃₆	83.813	7 ₅₆ m.-m.
Háromszék	97.918	5 ₆₃	175.548	9 ₂₈	105.064	5 ₆₆
Csik	28.044	5 ₄₉	34.312	5 ₅₉	32.212	4 ₉₆
Udvarhely	124.170	6 ₁₅	181.305	8 ₃₀	71.948	3 ₁₂
Nagy-Küküllő	299.851	7 ₀₁	319.792	7 ₀₈	144.008	3 ₃₀
Szeben	196.520	5 ₀₁	270.724	7 ₃₈	177.424	5 ₀₂ "
Fogaras	53.274	7 ₀₀	74.044	6 ₉₀	47.187	6 ₁₂ "
összesen	903.890		1,165.779		661.656	m.-m.

Rozs. Habár a rozstermés 1889-ben általában valamivel jobb volt a buzatermésnél, mégis csak gyenge közepes

eredményt nyújtott. Háromszék megye egyik részén közép-szerű aratás mellett jó minőségű volt a rozs. (Az alábbi táblázatban a kétszeres mennyisége is befoglaltatik.)

Megye	1887		1888		1889	
	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon
Brassó	89.696	9 ⁰⁴	87.023	9 ³¹	70.605	7 ⁶⁴ m.-m.
Háromszék	159.782	5 ⁶⁶	234.653	7 ⁶¹	178.853	6 ³⁹
Csik	178.995	8 ⁰⁰	126.788	5 ⁷⁰	127.261	5 ³⁹
Udvarhely	130.855	7 ⁰³	146.246	8 ⁵⁸	47.844	3 ⁰³
Nagy-Küküllő	140.466	7 ³⁹	119.504	7 ¹³	63.507	3 ⁶⁶
Szeben	42.672	6 ⁴⁴	53.557	7 ⁹¹	30.962	5 ⁵⁰
Fogaras .	128.247	6 ³¹	140.382	6 ⁷⁴	114.433	6 ⁶⁹ n
összesen	870.713		908.153		633.470	m.-m.

Á r p a. Az árpa ez esztendőben általában közepes termést adott.

Megye	1887		1888		1889	
	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon
Brassó	144.992	8 ¹⁰	88.024	7 ⁸⁰	84.916	7 ³⁵ m.-m.
Háromszék	49.474	4 ⁴³	63.433	5 ³⁵	63.719	5 ³⁹
Csik . .	51.872	7 ³⁸	27.272	3 ⁴⁷	67.474	7 ⁰³
Udvarhely	2.646	3 ⁶⁰	8.692	12 ⁸⁰	2.720	4 ³¹
Nagy-Küküllő	3.387	7 ⁵³	2.479	7 ⁰⁷	2.043	4 ⁶⁶
Szeben	6.543	9 ³³	3.908	6 ¹⁹	3.871	4 ⁶⁸
Fogaras .	16.226	8 ⁴⁵	16.546	9 ⁶⁴	11.667	7 ⁴¹ n
összesen	275.140		210.354		236.410	m.-m.

Z a b. A területnek általában gyenge közepes aratása volt.

Megye	1887		1888		1889	
	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon	összes termés	1 kat.-holdon
Brassó	59.303	7 ³¹	27.433	5 ⁶⁴	29.663	5 ⁶³ m.-m.
Háromszék	110.340	5 ⁵⁴	102.090	5 ⁶⁴	120.256	6 ³⁰
Csik .	62.394	3 ⁵³	53.861	3 ¹³	61.939	3 ⁷²
Udvarhely	121.426	6 ⁷⁵	122.904	7 ⁰⁷	39.857	2 ⁴⁶
Nagy-Küküllő	94.519	8 ⁰²	64.836	5 ⁰⁷	32.986	2 ⁶⁸
Szeben	64.572	7 ³⁹	31.029	3 ⁷⁵	62.646	6 ⁷³
Fogaras .	64.436	5 ³⁶	79.903	5 ⁹⁹	64.852	6 ³⁴ -
összesen	576.990		482.056		412.199	m.-m.

Kukoricza. Habár a kukoricza a neki megfelelő időjárás következtében a terület egyes részeiben jó aratást adott, az összeredmény, mennyiség dolgában mégis csak kö-

zepes maradt, míg a minőség kielégítő volt. Minthogy a kukorica-szükséglet saját termelésünk által nem fedezhető, mint már előbb említettük, 1889-ben is Romániára szorultak kerületünk egy részai.

Burgonya. Burgonya tekintetében 1889-ben általában jó minőségű közepes eredményünk volt. A kereslet emelkedett, mivel a szeszgyárak nagyobb mértékben vették igénybe.

A hüvelyes vetemények jó közepes eredményt nyújtottak.

A terménykivitel 1888 óta jelentékenyen föllendült kerületünkben; nevezetesen árpánk, enyheségénél fogva Hollandiában és Angolországban mint sörfőző-árpa tett kedveltségre szert. Külföldi kereskedő-házak élénk kereslete következtében az árak felháltak s a kivitel 1889-ben is folyt. Az árpa továbbra is jó kiviteli cikk marad, főkép, ha termelőink jó vetőmag alkalmazása s a talaj kellő megművelése által mind inkább durvaszemű, enyhe árpa termelésére törekszenek. Az árpakivitel 1888-ban 700—800, 1889-ben körülbelül 450 vagonra becsülik.

A brassói vámon keresztül: 1888-ban 65.886, 1889-ben 6.140 m.-mázsa szállított ki, miből az következik, hogy a kivitel az előbbi évben főkép Románián keresztül vette útját.

A rozs is a kivitel tárgya lön. A míg a mi rozsunk előbb a nyomott árak miatt nem jutott el a főpiaczokra, 1889-ben a Királyhágón-túli megyék gyenge aratása következtében a nagykereskedők a mi termékeinkre irányozták figyelmüket (főleg a háromszéki árut dicsérik), úgy hogy főként Csehországba tekintélyes mennyiség szállított. Az árak métermázszánkint 5 frt. 50 krról 6 frt. 70 krra emelkedtek.

1888-ban a zab alacsony ára következtében kerületünkben nagyobb szállitmányok adattak át Budapestnek s Bécsnek; 1889-ben azonban a gyengébb aratás s az árak élénkebb emelkedése következtében ez üzlet nem volt lehetséges.

A kerületnek egyes részeinek kitűnő buzaaratása folytán az 1888. évben lehetségessé vált távolabb fekvő fogyasztási pontokra jelentékeny mennyiségű buzát szolgáltatni; 200

vaggonnál több vette útját Románián keresztül. Az 1889-iki aratás alig fedezhette saját szükségletünket, mely okból a kivitel is szünetelt.

Hüvelyes veteményekben (paszuly és lencse, kevésbbé borsó) az aratás s a conjunctura állapotához képest — majd élénkebb, majd lanyhább, rendes kivitelünk van.

A kerülethez tartozó vámhivataloknál kiviteli kezelés alá került: 1884-ben 2.155 m.-mázsa, 1885-ben 1.711 m.-m., 1886-ban 1.379 m.-m., 1887-ben 3 751 m.-m., 1888-ban 4.775 m.-m., 1889-ben 3 408 m.-m.

A kamara-kerületnek, a termény-kiviteli üzlet szempontjából kedvezőtlen földrajzi fekvésénél fogva természetes, hogy a kivitelben csakis akkor fog élénkebben résztvehetni s az aratás fölöslegén jövedelmhezöbben túladni, ha főleg Budapest, Bécs, s nevezetesen Fiume felé kiválóan olcsó viteldíjtételekben részesülend. S habár e tekintetben az utóbbi időben számos kedvezmény adatott meg, mégis gondolkodóba ejt az a körülmény, hogy nem kicsinylendő mennyiségek épen a vasuti vitelbér következtében, Románián keresztül vevék utjokat. Ez okból minden bizonynyal javára lesz a sinlődő mezőgazdaságnak s azzal együtt az általános gazdasági helyzetnek, ha a m. kir. államvasutak igazgatósága — saját érdeke szempontjából is — a lehetőség határáig leszállítja a kiviteli díjtételeket. Kiváló fontosságu azonban, hogy e díjtételek általánosan hozzáférhetők legyenek.

A gabona-határidőüzlet kerületünkben is tért hódított, noha csak szerény határok között.

Nem mellőzhetjük hallgatással, hogy a Brassó melletti czukorgyár felállítása által a kamara-kerület egy része a czukorrépa termelését nagyobb mértékben kezdi űzni. Ez a szemes élet gyarló árviszonyainál fogva, főképen a tengerentúli verseny stb. miatt is nagy jelentőségű mozzanat, annál is inkább, mert a czukorrépa termelése szükségképen behatóbb talajmivelést igényel, mi által a mezőgazdaság szintája általában emelkedik.

**A buza átlagos ára a brassói piacon, krajczárookban
hectoliterenkint :**

(Legjobb minőség.)

	1885	1886	1887	1888	1889
Január	558	628	625	580	560
Február	572	628	638	580	542
Márczius	598	705	620	556	540
Április	658	688	624	558	527
Május	700	667	598	528	506
Junius	700	696	618	518	520
Julius	644	652	544	498	585
Augusztus	615	577	523	504	604
Szeptember	605	585	522	528	600
Október	600	558	520	535	615
November	622	532	512	558	620
Deczember	638	554	542	565	630
Évi átlag	626	622	574	542	571

**A rozs átlagos ára a brassói piacon, krajczárookban
hectoliterenkint :**

(Legjobb minőség.)

	1885	1886	1887	1888	1889
Január	360	377	343	380	300
Február	369	378	358	363	302
Márczius	378	380	368	340	310
Április	380	378	364	338	302
Május	378	357	350	330	306
Junius	375	370	368	320	332
Julius	348	346	332	293	390
Augusztus .	325	302	320	288	390
Szeptember	352	322	330	295	402
Október	384	314	330	300	412
November	378	307	328	302	408
Deczember	375	322	333	305	440
Évi átlag	367	346	344	321	358

**Az árpa átlagos ára a brassói piacon, krajczárookban
hectoliterenkint :**

(Legjobb minőség.)

	1885	1886	1887	1888	1889
Január	350	252	345	317	412
Február	362	252	332	318	430
Márczius	380	258	350	312	434
Április	395	280	352	318	370
Május	392	270	315	305	356
Junius	368	267	318	275	340
Julius	324	256	280	265	355
Augusztus	272	220	315	274	368
Szeptember	245	280	326	285	422
Október	265	286	325	340	455
November	262	312	315	406	455
Deczember	258	342	314	400	500
Évi átlag	323	273	324	318	408

**A zab átlagos ára a brassói piacon, krajczárookban
hectoliterenkint :**

(Legjobb minőség.)

	1885	1886	1887	1888	1889
Január	220	178	190	180	182
Február	222	178	215	180	195
Márczius	238	205	215	184	192
Április	240	222	210	180	210
Május	260	225	192	180	226
Junius	260	222	198	160	267
Julius	234	257	184	165	342
Augusztus	163	210	188	164	258
Szeptember	160	195	162	176	240
Október	192	170	160	170	265
November	180	177	160	178	257
Deczember	170	186	160	175	282
Évi átlag	212	202	185	174	243

**A kukorica átlagos ára a brassói piacon, krajczárookban
hectoliterenkint:**

	1885	1886	1887	1888	1889
Január	286	285	348	417	365
Február	275	285	390	422	360
Márczius	322	332	410	422	390
Április	360	354	400	420	397
Május	378	385	398	415	408
Junius	400	417	412	438	412
Julius	378	390	426	412	402
Augusztus	345	412	450	434	412
Szeptember	340	447	408	435	435
Október	322	398	410	358	442
November	300	317	358	428	410
Décember	295	325	356	380	360
Évi átlag	333	362	397	415	399

A terményárak hanyatlása a nyolczvanas évektől fogva, világosan kitűnik az alábbi, a statisztikai évkönyvből vett adatok alapján.

E szerint az évi átlagos árakat métermázsáinkint krajczárookban kifejezve:

A brassói piacon:

	buza közepes	rozsa	árpa sörözőre	etetésre	zab	kukoricza
1881	1.063	742	651	594	497	511
1882	1.073	692	668	664	601	649
1883	879	632	558	538	558	601
1884	808	571	628	610	559	560
1885	788	525	505	—	468	445
1886	782	472	—	408	414	451
1887	735	495	503	—	414	532
1888	683	465	491	—	387	552

A nagy-szebeni piacon:

1881	988	792	714	703	651	588
1882	971	738	807	799	776	724
1883	929	707	805	785	650	692
1884	838	625	769	728	670	681
1885	713	548	647	598	550	585
1886	706	525	592	562	514	554
1887	740	528	644	601	513	588
1888	630	458	578	538	428	582

A hüvelyes vetemények átlagos ára a brassói piacon, krajezárokban hektoliterenkint:

	paszuly		borsó		lenese	
	1888	1889	1888	1889	1888	1889
Január	373	582	573	595	763	692
Február	462	602	580	628	750	805
Márczius	572	602	646	620	832	900
Április	512	547	710	715	860	837
Május	498	510	702	636	825	806
Junius	510	700	690	800	748	1050
Julius	522	585	658	580	690	802
Augusztus	496	488	620	548	674	796
Szeptember	448	445	552	555	640	842
Október	498	425	532	530	632	815
November	537	390	543	500	646	772
Décember	540	395	550	557	650	730
Évi átlag	497	523	613	605	726	821

Köles (évi átlagban körülbelül 1000 hektáron termesztve) jelentékeny mennyiségben szállíttatik hozzánk keletről. A kerület határvámjain és pedig csaknem kizárólag Brassón keresztül: 1884-ben 6,873 m.-mázsa, 1885-ben 8,031 m.-m., 1886-ban 6,851 m.-m., 1887-ben 10,018 m.-m., 1888-ban 9,285 m.-m., 1889-ben 7,450 m.-m. hozatott be. A piaci ár 1889-ben Brassóban 3 frt. 64 kr. és 4 frt. 50 kr. között ingadozott s évi átlagban 4 frt. 4 krt tett ki.

2. Másnemű mezőgazdasági termékek.

A kerületünkben termelt len (körülbelül 2,500—4,500 m.-mázsa hancs évenként) a kivitelnek nem valami figyelemre méltó tárgya, ellenben mindinkább növekvő, Romániába irányuló kivitelnek örvend kenderünk (melyből évenként kerekszámban körülbelül 30,000 m.-mázst termelnek). E jelenség okára rámutatunk majd a kötélverő áruk szakaszában. — A kerület vámhivataljain keresztül kiszállíttatott: 1884-ben 146, 1885-ben 108, 1886-ban 273, 1887-ben 1,202, 1888-ban 1,883, 1889-ben 1,937 m.-mázsa. A kenderárak a nagy-sinki őszi vásáron következőkép alakultak: 1885-ben 17 kr., 1886-ban 20 kr., 1887-ben 12—16 kr. s 1888-ban 13—16 kr-ával fizették a kender bécsi fontját. 1889-ben ál-

talában gyenge közepes, jó minőségű aratásunk volt; a növény alacsony maradt.

A míg a vörös lóhere 1888-ban a főtermőhelyek gyenge aratása miatt, kerületünkben, jó aratás mellett, nagyobb árakat ért el, mint 1887-ben, addig az üzlet 1889-ben kedvezőtlenebbre fordult; minthogy az árak alacsonyabbak voltak, a vetemény a nagy hőség következtében apró szemet adott s a takarás idejében beállott esőzés következtében minőségben is többé-kevésbé hanyatlott. A termelők egy része, mely az 1888-iki jó árak következtében tetemesen nagyobb területet fordított magtermelésre, a fentebbi körülmény folytán aligha vissza nem riadt a lóheremag-termeléstől. Az aranka általában bőven lépett fel, miért is kívánatos, hogy e bajnak eleje vétessék, s ez talán a lóheremag termelésére szánt földeknek a községi előjáróság által rendeletileg szabályozandó ellenőrzése által volna elérhető. Jó arankatisztító gépek beszerzése által jelentékeny lendületet venne az üzlet.

Háromszék és Brassó megyék aratási eredményét 200,000 kilogrammra becsülik, melynek immár legnagyobb részét eladták s kiszállították.

A kivitel nyugat felé, főkép Németország felé irányul.

A komlóüzlet a lefolyt évben valamivel kedvezőbb volt, mint 1888-ban, a mennyiben magasabb árakat lehetett elérni (a minőség szerint: 15—30 frt. 50 kg.-kint), míg másfelől az aratás eredménye, jó minőség mellett, a tavalyinak majdnem csak felét tévé. A komlót, mely leginkább Segesvár mellett s Udvarhely megye egyes községeiben termeltetik, főleg Saazba, Prágába és Nürnbergbe viszik.

Egészben véve azonban a komlótermelés meghonosulásához fűzött remények — sajnos — nem teljesültek; néhány eredménydús év elteltével az árak rohamosan hanyatlottak s a kereslet is lanyha volt.

A termelők úgyszólván ki vannak szolgáltatva az ügynököknek. Bizományba adni a komlót nem sikerült. E kereskedelmi növény további termelését illetőleg meglehetősen meddő reményt táplálunk; tartani lehet tőle, hogy a jelentékeny beruházási költség daczára, egyik komlóültetvény a másik után enyészik el.

A termelők panaszkodnak, hogy e czikk szállítási díjai nagyon magasak. — Kivánatos, hogy a komló berakására a segesvári főállomáson idejekorán legyenek a vasuti kocsik rendelkezésre, minthogy a komlót az árak óriási hullámzása végett, lehetőleg gyorsan kell továbbszállítani.

A kerület vámjain keresztül 1884-ben 2.570 kg., 1885-ben 6.949 kg., 1886-ban 2.328 kg., 1887-ben 10.263 kg., 1888-ban 8 033 kg. s 1889-ben 2.787 kg. komló továbbított.

A segesvári állomáson 1889-ben 1.206 m.-mázsát raktak be.

A dohánytermés 1889-ben, az előbbi évekéhez képest gyenge volt. Minthogy a növény megnyesése eltiltott, a levelek nem értek meg eléggé. Ehhez járult még, hogy a dohánylevelek külön e célra épített, nagy szárító-pajtákban eszközözlendő szárításának és eltartásának szabályzata miatt: a régi iskolából való dohánytermelők túlnyomó többsége teljesen abbahagyta a termelést és Fogarason csupán 13 nagyobb termelő foglalkozott még dohánytermeléssel.

A beváltási árak a tavalyiak maradtak, noha megjegyzendő, hogy a dohány gyenge minősége miatt, mely közvetlen a törés előtt jég által is szenvedett kissé, az I. osztályba úgyszólván semmi sem jutott, a II. osztályba nagyon kevés s csaknem az egész termés a III. osztályba soroztatott.

A fogarasmegyei dohánytermelés felől 1885-től 1888-ig a következő hivatalos adatok állnak rendelkezésünkre:

Termőfelület 1 hold átl. eredménye				100 kilogramm ára			
kat.	hold	Mennyiség	Érték	finom	középfinom	közönséges	
1885	82	779 Kg.	158 frt. 22 kr.	28 frt. 32 kr.	21 frt. 42 kr.	14 frt. 86 kr.	
1886	66	679	106 „ 02 1/2 „	24 „ 56 1/2 „	25 „ 56 1/2 „	13 „ 26 1/2 „	
1887	26 1/2	634 „	106 „ 56 1/2 „	23 „ 66	13 „ 70 „	12 „ 24 „	
1888	11 3/4	745	161 „ 96 1/2 „	26 „ — 1/2 „	22 „ 31	14 „ 45	

Különféle magvakban behozatott a kerület vámhivatalain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Kendermag stb.	3.624	2.469	380	1.447	2.668	548
Kömény	1.692	2.894	5.076	5.047	4.810	5.379
Lóhermag	429	71	171	17.721	87.098	34.652
Mák	?	?	?	?	1.937	1.926
Különösen meg nem nev. magvak	2.666	10.090	18.857	28.868	232.062	13.309

Szalma és széna rendes kiviteli czikk Romániába. A kerület vámhivatalain (különösen Felső-Tömösön) keresztül: 1884-ben 460 q., 1885-ben 814 q., 1886-ban 1.146 q., 1887-ben 502 q., 1888-ban 1.745 q., 1889-ben 4.734 q. szalma, továbbá: 1884-ben 770 q., 1885-ben 304 q., 1886-ban 320 q., 1887-ben 361 q., 1888-ban 2.340 q. s 1889-ben 113 q. széna szállíttatott ki.

3. Gyümölcs.

Különösen Dél-Németországból eredő élénk kereslet következtében jelentékeny mennyiségű gyümölcs (alma) szállíttatott ki kerületünkől. A Magyarországból Württembergbe való kivitel összes mennyiségét 1887-ben 180.000 mázsára becsülik a szaklapok s ebből elég jelentékeny rész háramlott az erdélyi részekre. 1889-ben ujlag élénk kivitelünk volt, nevezetesen kerületünkől a brassói állomáson 5.203 q., Homoródon 2.593 q., Héjjasfalván 1.467 q., Segesváron 2.418 q., Medgyesen 1.460 q., Nagy-Szebenen 8.623 q. és Székely-Kereszturon 900 q. adatott fel.

A gyümölcs, eleven növények stb. Romániából való behozatalának 1885 őszén bekövetkezett betiltása előtt, jelentékeny friss szőlő-behozatalunk volt. 1884-ben 3.868 q., 1885-ben 3.659 q. hozatott be.

Dió s mogyoró még mindig behozatali czikk; 1884-ben 780 q., 1885-ben 435 q., 1886-ban 215 q., 1887-ben 123 q., 1888-ban 120 q., 1889-ben 132 q. jött be.

4. Szőlő.

A szőlőtő 1889-ben kerületünk egyik főbortermő részében (Szász-Sebecs és Szerdahely) mennyiségileg gazdag, minőségileg közepes, máskülönben mennyiségileg közepes és kitűnő minőségű eredményt adott (Küküllő vidéke). A must a szászsebesi borvidéken 10—11, olykor 12, a Küküllő vidékén ellenben 12—16 foku, (Wagner-féle fokok.) Így tehát ez az év a tavalyi rossz termés után, bővebben jutalmazta a szőlősgazda fáradságát, minek következtében a borvidékek ipara

és kereskedelme is előnyösebb helyzetbe juthat. (Nevezetesen a szász-sebesi és szerdahelyi szőlőhegyek bortermését 200.000 ftrra becsülik.)

Borvidékünket ez idén szokatlanul sok vásárló kereste fel Budapestről, Bécsből, Zürichből stb., kik jelentékeny mennyiségeket vásároltak össze. Kerületünk nagy borkereskedő czépei is sokat vásároltak, nemkülönben a megyesi bortermelők ez idén „Weingau“ név alatt keletkezett szövetkezete.

Az előbbi jelenség főleg abban leli magyarázatát, hogy a monarchia borkereskedését kezeik között tartó nagy czégek, melyek eddig nem sokat törődtek az erdélyi borral, a Királyhágon-túli részek úgy mennyiségileg, mint minőségileg csekély bortermése következtében, a jó erdélyi borokra vetették szemüket. Így 1888-iki, mint 1889-iki, még pedig átlag olcsóbb fajtájú termést vásároltak.

Az élénk kereslet és jelentékeny kínálat daczára a szász-sebesi és szerdahelyi borvidéken mégis nyomottak voltak az árak (3 frt. 60 kr. — 5 frt. 40 kr. hectoliterenkint); ily árban 30—32.000 hectol. szállított külföldre, míg a Küküllő mentén a bor kitünő minősége következtében jóval előnyösebb árt értek el a termelők. Itt, a minőség szerint 10—12 frtjával fizették hectoliterjét s így a tavalyi mustárakhoz képest körülbelül 2 frttal emelkedett az ár.

Jogosan mondják a borkereskedés, illetve a borkivitel akadályának, hogy a kivitelre szánt s csak időlegesen pinczébe rakott bor után is városi acciset szednek. (Szász-Sebesen pl. 36 krt. hectoliterenkint.) Ez a körülmény a nagy vásárlókat könnyen visszariaszthatja a jövőben, mert a bor ilyenén indokolatlan megterhelését nem fogják elszivelni.

A borvásárlók úgy járnak el, hogy az ilyen helyeket lehetőleg elkerülik; így ez idén a szász-sebesi vidékről az összes bor Alvinczre szállított, minthogy ott ilyen jövedéket nem szednek. Ilynemű akadályok a nagykereskedelem fejlesztése érdekében okvetlenül elhárítandók.

Az erdélyi boroknak Németországba való kivitele, a magas beviteli vám miatt (hordóban 24 márka 100 kgr. után,

palaczkban 48 márka) rendkívül meg van nehezítve. Úgy gondoljuk azonban, hogy sikerülni fog Svájcban állandó piacra találni.

Minden körülmény között, borkivitelünk fejlesztése érdekében való, hogy a kivételes vagy különös viteldíjtelek létesítése alkalmával az ezen szempontból nevezetesebb állomások kellő figyelemben részesüljenek, a mint az a fenforgó vasuti kötelékekben ezen állomásokat illetőleg már többnyire megtörtént. A borszállítók mindenesetre saját érdekükben cselekszenek, ha idevonatkozó kívánságaikat esetről-esetre a kereskedelmi és iparkamara, vagy a m. kir. államvasutak kolozsvári üzletvezetősége útján e vasutak igazgatósága tudomására hozzák.

(Legyen szabad e helyt a szász-sebesi bortermelők ama különös óhajának kifejezést adnunk, miszerint utasíttatnának az állami erdőségek gondnokságai, a szőlősgazdáknak szükséges szőlőkarókat oly alacsony árban kiszolgáltatni, hogy azokat meg is vehessék.)

Mély sajnálattal emlékszünk meg itt ama körülményről, hogy a múlt évben az erdélyi borvidék szívében, Medgyesen s a határában fekvő községekben fölfedezettett a *Phylloxera vastatrix*.

A parlagon heverő kisipar s a mezőgazdaság silány viszonyai a nép zömének fogyasztóképességét is aláásták, minek következményeit a helyi borkereskedés is sinli. Az új italmérési törvény is oly súlyos terheket ró a borra, miszerint tartani lehet tőle, hogy a fogyasztási jövedék s az állami fogyasztási adó által amúgy is eléggé megterhelt borkereskedés, kiterjedtségében alá fog hanyatlani.

Elszállítottak következő bormennyiségek:

	1885	1886	1887	1888	1889
Medgyes	9.430	6.513	8.519	10.133	12.530 m.-m.
Segesvár	9.582	6.512	3.869	3.086	5.199 „

A bor-behozatal és kivitel a kerület vámhivatalain keresztül 1885 től 1889-ig egészen jelentéktelen volt.

Az 1885—1888. szüreték eredményei.

Megye	A. Borterület				B. Bortermelés hektoliterekben											
	Kat. hold				fehérbor	vörösbor, siller stb.	összesen	fehérbor	vörösbor, siller stb.	összesen	fehérbor	vörösbor, siller stb.	összesen	fehérbor	vörösbor, siller stb.	összesen
	1885	1886	1887	1888	1885			1886			1887			1888		
Fogaras	167	133	157	161	50	67	117	128	—	128	79	—	79	85	—	85
Nagyküküllő	7.684	7.652	7.770	7.569	50.057	1.129	51.186	23.684	489	24.173	46.262	1.681	47.943	40.439	5.562	46.001
Szeben	3.847	3.789	3.773	3.687	25.442	2.100	27.542	10.951	795	11.746	21.026	1.085	22.111	9.349	1.053	10.402
Udvarhely	411	463	629	528	1.006	—	1.006	249	71	320	1.229	57	1.286	751	14	765
összesen	12.109	12.037	12.329	11.945	76.555	3.296	79.851	35.012	1.355	36.367	68.596	2.823	71.419	50.624	6.629	57.253

A szüret összértéke az 1885. évben 636.540 frt., az 1886. évben 319 450 frt., az 1887. évben 679.202 frt. és az 1888. évben 539.672 frtra becsültetik.

5. Fakereskedés.

Hivatalos adatok szerint a kamarai kerületnek a következő erdőállománya van:

Megye	Tölgy	Bükk és más lombosfa	Tülevellő fa	Összesen
Brassó	14.521	67.987	27.493	110.001 kat.-hold
Háromszék	52.721	295.487	73.860	422.068
Csik	1.728	42.216	358.161	402.105
Udvarhely	27.474	149.189	33.509	210.172
Nagyküüllő	72.298	108.398	—	180.696
Szeben	57.870	139.982	85.982	283.834
Fogaras	9.506	118.496	40.774	168.776
összesen	236.118	921.755	619.779	1,777.652 kat.-hold.

A mióta a vasút közelebb hozá kerületünket a világpiacához, a faüzlet tartós terjeszkedésnek indult. Mindez, nem tekintve az erdőségben gazdag Gyergyót, hol régtől fogva úgy nyugat, mint kelet felé jelentékeny tutajozás áll fenn, főleg jelentékeny külföldi fakereskedő-czégek vállalkozó szellemének tulajdonítandó, melyek egész joggal méltatják figyelmükre kerületünk immár hozzáférhetőbb erdőgazdagságát.

Nem tekintve a főleg Csik megyében számos, vízi erővel dolgozó, számtalan fűrészmalmot, kerületünkben több, jól berendezett gőzfűrész-telep is van, melyek között az ismeretes Baiersdorf és Biach-czég (a szászsebesi állami gőzfűrész-telep bérllője) s Horn Dávid Papolecz mellett (Háromszék) nem rég létesült telepe a legjelentékenyebb.

A fakereskedés cikkei első sorban épület- és műfa, fűrészáru, parketták nyers állapotban, hordódongák, tüzelőfa stb. Ez utóbbi nemcsak a házi gazdaságban, hanem olcsóságánál fogva még ipari czéloknál is általános fűtő anyagnak szolgál s a kivitelnek jelentéktelen tárgya. A többi fa-nemek azonban élénk kiviteli cikkek.

Kerületünk vasuti állomásain 1889-ben berakatott: tálpfa 75.966 q, épületfa 32.257 q, deszka és zsindely 149.148 q, hordódonga 47.410 q. Egyik szakértőnk jelentése szerint 1889-ben 400 kocsival szállított ki Galatzon keresztül, 150—200 szekérre való fűrészáru („Wasserschnittmateriale“) ment Ro-

mániába s a maradék a Királyhágón keresztül vevé útját. A Brassóban feladott jegenyefenyő mennyiségét 500.000 frtra becsülik.

1889 végén elsőrendű keskeny deszkáért 11—12 frtot, szélesért 14—15 frtot; másodrendű keskeny deszkáért 9—10 frtot, szélesért 12—13 frtot fizettek köbméterenkint Brassóban bérmentve a kocsiba szállítva.

Minthogy a fakereskedés emelkedőben van, további terjeszkedése várható, habár a Bukovinából és Galicziából eredő fatermek versenyé nagyon megnehezíti keleti kivitelnket, annál is inkább, ment emezek kedvezőbb fuvarviszonyok s jóval olcsóbb tönk-díjak következtében, jutányosabbak.

Nem hagyhatjuk megemlítés nélkül, hogy néhány nagy gyár felépülése következtében az épületfa belföldi forgalma is megélénkült.

A vágott tölgyfaanyag kereslete 1889-ben is eleven volt (Elsaszból, Bajorországból is stb.), csak hogy a megmunkálható faanyag drága szállítása miatt nem fejlődhetett ki az üzlet az óhajtott módon.

Valamennyi beérkezett jelentés oda nyilatkozik, hogy puha fánk Romániába való kivitele, a vámháboru óta jelentékenyen hanyatlott; továbbá, hogy a Királyhágón-túli, az osztrák s a tengerentúli új piaczkok fölkeresését, valamint fakereskedésünk általános föllendülését a nem eléggé mérsékelte vasúti vitelbér akadályozza. Ennek a következménye, hogy gyengébb minőségű fánk nagy mennyisége, mely más-különbén még mindig vevőre talál, egyszerűen használatlanul hever, mivel csak a jobb minőségűek bírják meg ama költségeket.

Azon 400 kocsi puhafa, mely 1889-ben Galatzon át vette útját s előrelátható, hogy e mennyiség ezentúl meg fog sokszorozódni — csak nagyon kis távolságra haladt a m. kir. államvasutak vonalán, pedig a Fiume felé irányuló szállításhoz megfelelő mérséklése mellett nemcsak a vasútnak volna jó üzlete, hanem a fakereskedés további fejlődésének is egyik feltétele adatnék meg. Semmikép sem remélhető ugyan,

hogy kerületünk fakivitele számára a Fiuméig számítandó mérsékelt díjtétel, a Galatzig fizetendő mértékére szállíttassék le; a szállító azonban ennek fejében másnemű előnyökben talál'na kárpótlást.

Fakereskedésünk emelése érdekében továbbá kívánatos, hogy a nyers anyagért a fűrészállomásokig fizetendő díjtétel leszállíttassék.

Sürgősen kívánatos továbbá a fűrészáru szállítási díjainak mérséklése a belföldi forgalomban is (Budapest, Temesvár, Arad, Szeged, Csaba, Lugos, Szabadka stb. felé). Ez nevezetesen a több év óta kerületünkben készülő gyufaszálkára is vonatkozik, mely ez idő szerint csak távolabb fekvésű magyarországi pontokon számíthat eladásra.

A hordódonga üzlet növekvő jelentőségre tett szert.

Gyergyóban — mint említettük — jelentékeny tutajozás honos, mely egyfelől a Maroson nyugati irányban Zámig, másfelől a Beszterczén stb. Török- és Görögország fapiaczei felé irányul. A Romániába való kivitel a vámháboru óta rendkívül visszament s ugyszólván átvitellé alakult. A mi a Maroson eszközölt üzleteket illeti, megemlítendő, hogy a gyergyói fakereskedők a kedvezőbb fekvésű tutajozók versenye által szenvednek. A keleti kereskedelem jelentékeny határok között mozog.

A Beszterczén (és Békáson) évenként körülbelül 60.000 köbméter deszka szállíttatik ki Románián keresztül. Ez üzlet jövedelmi kilátásai azonban minden bizonynyal csekélyek s a kockázat nagy. Minthogy a gyengébb minőségek, melyek a törökországi messze utat nem bírják meg, előbb azonban a közeli Moldvában jól elkeltek, — ma a magas beviteli vám miatt oda sem jutnak el; nagy famennyiség arra van kárhozotva, hogy az erdőben hasznavehetetlenül elkorhadjon.

Ez a tényállás bizonyára minden további fejtegetés nélkül is természetesnek fogja feltüntetni a gyergyói fakereskedők — kiknek melleleg megjegyezve, átviteli kereskedelmükben a romániai szorosok hatásainak sokféle akadémikuskodását kell eltérniök — amaz élénk óhaját, hogy Romániával mentől előbb új kereskedelmi szerződés létesüljön.

Az új erdőtörvény hatása az erdőségek okszerűbb kezelésében nyilvánul. Az iparos és kereskedelmi erdőértékesítés helyzetét azonban — szakértők véleménye szerint — a birtokszabályozás és arányosítás czíme alatt, a községi, előbb uradalmi és közbirtokossági erdőségek természetben való felosztása s az erdőségek ezzel járó szétदारabolása révén veszély fenyegeti. Arra kellene tehát törekedni, hogy ezen elदारabolás kikerülése végett a község, az előbbi földesur stb., az erdőségen nyugvó terheket más, alkalmas módon váltsa meg, mert ennyire szétदारabolt erdőbirtok mellett eredményes erdőgazdaságról s az azzal karöltve járó, megfelelő erdőértékesítésről szó sem lehet.

A kerület vámhivatalain keresztül irányult kivitel:

Hordódonga :

	1885	1886	1887	1888	1889
Brassó	977	2 792	1.243	1.767	3.389 q.

Kemény fűrészáru:

Brassó-Tömös	9.800	3.198	1.084	545	1.057 q.
--------------	-------	-------	-------	-----	----------

Puha szerszámfa és fűrészáru:

Brassó-Tömös	103.364	132.794	31.193	30.612	43.582 q
Soósmező	9.722	4.207	2.189	1.006	833 „
4 csiki vámhiv.	597.602	294.486	253.621	284.889	338.219 „
összesen	710.688	431.487	287.003	316 507	382.634 q.

A kemény tűzelőfa ára Brassóban 1889-ben 2 frt. 60 kr. volt köbméterenkint, a lágyfa ára 1 frt. 80 kr. — 1 frt. 95 kr.; Nagy-Szebenben 3 frt. — 3 frt. 50 kr., illetve 1 frt. 80 kr. — 2 frt.

6. Marhakereskedés.

Megelégedéssel constatálható, hogy kerületünk szarvasmarha tenyésztése általában emelkedőben van. Ez egyfelől az illető magas miniszterium fáradozásainak, másfelől az érdekelteknek mezőgazdasági egyesületek stb. által való buzdításának köszönhető, mi által jobb fajták meghonosítása s a hazainak fejlesztése vált lehetségessé. Annak belátása, hogy

a mezőgazda okszerű állattenyésztés által előnyösebben értékesítheti termékeit, mindinkább reáakésztet a gondosabb tenyésztésre. Sajnos, hogy a szarvasmarha a nyugati kivitel hiánya miatt nchezen értékesíthető s különben is sokat szenved nevezetesen a galicziai szarvasmarha versenye következtében, mely nagy mennyiségben szállittatik Bécsbe, a birodalom túlsó felének főpiacára. Ennek folytán a szeszgyárak hizlalásra alkalmas szarvasmarha - kereslete nem oly élénk, mint előbb volt. 1889-ben sokat szenvedett az állatforgalom a mindenütt fellépett száj- és körömbetegség következtében szükségessé vált vásári rendszabályok miatt. — A Szeben megye által megpendített eszme, t. i. időszakonként díjazással egykeköttött tenyészállat-vásárok tartása, alkalmas eszköz arra nézve, hogy a termelőket a tenyésztés szüntelen tökéletesítésére ösztönözze.

Az 1884-iki statisztikai felvétel szerint volt kerületünkben: 1.525 tenyészbika, 105.978 tehén, 96.297 ökör. 159.461 borju s fiatal marha, összesen 363.261 drb. honi fajtájú és 6.195 drb. idegen fajtájú szarvasmarha; azonfelül 73.489 bivaly.

A Brassói piacon 1889-ben egy pár legjobb minőségű ökör átlagos ára 208 frt., Nagy-Szebenben 293 frt., S.-Szt.-Györgyön 202 frt, volt; egy pár közepes ökör Brassóban 151 frt., Nagy-Szebenben 189 frt., egy pár legjobb minőségű tehén Brassóban 93 frt., Nagy-Szebenben 147 frt, S.-Szt.-Györgyön 88 frt., egy pár közepes tehén Brassóban 57 frt., Nagy-Szebenben 98 frton kelt el.

A kerület vámhivatalain keresztül kiszállittatott: 1884-ben 168 drb., 1885-ben 209 drb., 1886-ban 154 drb., 1887-ben 284 drb., 1888-ban 627 drb., 1889-ben 1.648 drb. Miből tehát a Romániába való kivitel örvendetes gyarapodása tűnik ki.

Kerületünk állomásain 1889-ben 21.374 drb. szarvasmarha adatott fel.

A sertés tenyésztés terén ugyancsak javulás mutatkozik kerületünkben, habár a kínálat a keresletet nem elégíti ki, annak daczára, hogy a sertés tenyésztő lakosság a

Romániából való behozatal betiltása óta nagyobb gondot fordít ezen termelő ágra ; — már csak azon okból sem, mivel — egyebeket nem tekintve — a szalámigyártás nagyon sok sertést igényel. A sertésenyésztés gyarapodásának jelét kell látnunk azon körülményben, hogy a közel s távoli vidékről 1886/87-ben 1.971, 1887/88-ban 2.607, 1888/89-ben 3.327 drb leölt sertést hoztak be Brassóba. A szalámigyártás megbeszélésénél majd szóba hozzuk a megfelelő anyag hiányát

1885 előtt jelentékeny sertésbhozatala volt kerületünknek.

1889-ben 216.224 sertést számláltak a kerületben.

Kerületünk állomásain 1889-ben 6.987 sertést adtak fel.

A juhtenyésztés már évek óta sajnálatosan hanyatlik, még pedig a kamara előbbi jelentéseiben behatóan megbeszélte okoknál fogva. A romániai vámháború következtében még inkább súlyosbodott a helyzet, úgy hogy a viszonyokat ismerők bizonyosága szerint juhsgazdáink Romániába költözése mind gyakrabban ismétlődik. Sokan teljesen abba hagyták a tenyésztést. Ez üzletágban, a hazai állatállomány biztosítása végett szükséges törvényes intézkedések és rendeletek következtében, a mokány-gazdálkodás sokféle nehézséget talál, miért is a tenyésztési kedv jelentékenyen alább hagyott. Azonkívül Romániában a legeltetési s áttelelési viszonyok is mind kedvezőtlenebbé alakulnak, mert mindinkább több legelő kerül eke alá.

1884-ben 624.124 juhot és bárányt s 45.205 kecskét számláltak kerületünkben.

A kerület vámhivatalain keresztül 1884-ben 46.719 drb., 1885-ben 28.279 drb., 1886-ban 2.386 drb., 1887-ben 405 drb., 1888-ban 79 drb., 1889-ben 122 drb juhot, bárányt és kecskét hoztak be. A kivitel: 1884-ben 14.329 drbot, 1885-ben 19.889 drbot, 1886-ban 46.072 drbot, 1887-ben 21.051 drbot, 1888-ban 13.385 drbot s 1889-ben 6.712 drbot tett ki. Kerületünk összes állomásain 1889-ben 590 drb. juhot adtak fel.

A lótenyésztés Brassó, Szeben, Háromszék s Nagy-Küküllő megyékben öröndetes lendületet vett, s ez a mezőgazdák ama belátásának köszönhető, hogy az állami

méntelepek igénybevétele által a tenyésztés javítására törek-
senek. A fajta javításának szükségét nevezetesen a szász
községek annyira belátják, hogy a községi esődörön sietnek
túladni s az állam kiszemelt, jobb és nemesebb ménanyagá-
nak igénybevételére töreksenek. Kevésbé kedvező az állat-
tenyésztés emez ágának állása a másik 3 megyében, hol az
állami telepek hasznának belátása még nem gyökerezett meg
eléggé, úgy hogy a kormány ez irányu törekvései még nem
találkoznak a megkívántató értelemmel. Hivatalos adatok sze-
rint legkedvezőtlenebb a helyzet Fogaras megyében.

Kamaránk kerülete az utóbbi években is emelkedő ló-
kivitelt jelez, melyet azonban az 1887 közepétől 1888 köze-
péig tartó kiviteli tilalom, illetve megszorítás megakasztott.
A kerület vámhivatalain keresztül kiszállítottak: 1884-ben (a
csiki vámokat ide nem értve) 843, 1885-ben 1.118, 1886-ban
871, 1887-ben 425, 1888-ban 1.155, 1889-ben 1.739 darabot.

1884-ben 395 mént, 37.222 kanczát, 34.797 heréltet,
31.962 csikót, — összesen 104.376 lovat számlált kerületünk.

7. Állati termékek.

Igazi gyapju kereskedésről néhány év óta alig lehet
szó kerületünkben. A Brassóban fennállott gyapjumosók,
melyek a 80-as évek előtt jelentékeny mennyiségű romániai
s bessarabiai gyapjut dolgoztak fel, hogy azt mint mosott
gyapjut szolgáltatassák át az osztrák szövőgyáraknak, szünetel-
nek s azokkal együtt ezer szorgalmas kéz elveszté addigi
keresetét. Ezen eléggé ismeretes hanyatlás azon időből szár-
mazik, midőn a romániai gyapju behozatalának nehézségei
megkezdődtek; azonban a jutenyésztés hanyatlása is részes
benne.

Mai gyapjuszükségletét többnyire közvetlen az orosz-
országi és bulgáriai tenyésztőktől szerzi be kerületünk, mert a
hazai, különösen az erdélyi gyapjutermelés elégtelen. Termé-
szetes, hogy az erdélyi mokányok által behozott gyapjut is
itt dolgozzák fel. Finomabb gyapjut a Királyhágón-túli
megyékből, főkép Budapest révén szereznek.

Kerületünk vámhivatalain keresztül 1884-ben 17.373, 1885-ben 18.276, 1886-ban 1.818, 1887-ben 1.496, 1888-ban 126, 1889-ben 564 q gyapjút hoztak be. Az Oroszországból s más helyekről behozott gyapju legnagyobb részét nem kamara-kerületünkben vámolják meg, a mennyiben azt a magas kormány által épen az erdélyi gyapjuipar tekintetéből létesített rendkívül olcsó különös díjszabás folytán, Ujvidéken át szállítják be. (1886 közepétől 1888 közepéig 1188 q czigája-gyapjút hoztak leginkább Brassóba Oroszországból s Bulgáriából, Ujvidéken keresztül; azon kívül 233 q marhabőrt s 156 q juh-, kecske- és báránybőrt.)

A gyapju évi átlagos ára (román czigája-gyapju) Brassóban: 1885-ben 75 frt., 1886-ban 89 frt., 1887-ben 105 frt., 1888-ban 108 frt., 1889-ben 98 frt. per okka (1 okka = 1 kilo 260 gramm).

Az utóbbi években említésre méltó lendületet vett a tojások gyűjtése, melyek a nyugati piac számára szedetnek össze. Bizonyosága ennek amaz aránylag számos iparigazolvány, melyet főleg Udvarhely megyében állítottak ki a tojásgyűjtő-üzlet számára. 1889-ben 6.084 q tojást raktak be kerületünkben, ebből 2.834 q esik a székely-keresztúri s 1.846 q a segesvári állomásra.

Tej. Kerületünk határvámjain keresztül 1884-ben 384 q., 1885-ben 449 q., 1886-ban 53 q., 1887-ben 21 q., 1888-ban 32 q., 1889-ben 40 q. tejet hoztak be. A kivitel jelentelen.

Viasz. Méhviasz a keleti kivitel állandó tárgya s nyugat felé is veszik. Az árak természetesen a kereskedelmi főpiacok jegyzéseihez alkalmazkodnak. Mig 1886-ban 130 frt s még annál is több volt az ára, 1887-ben 126 frtra sűyedte, 1888-ban 100—105 frtra s csak 1889-ben emelkedett ismét egy kissé.

A kerület vámjain keresztül 1884-ben 205 q, 1885-ben 164 q., 1886-ban 92 q., 1887-ben 166 q., 1888-ban 529 q., 1889-ben 422 q.-t tett ki a kivitel.

A méz semminemű megjegyzésre sem szolgáltat okot. IIólyag magában a kerületben kél el (juhsajt bebur-

kolására); beleket aránylag jelentéktelen mennyiségben küldenek Ausztria felé.

Nyers bőrök. Cserzőink számára többnyire kívülről kell nyers bőroket hozatni. Előbb Romániából hoztak be sokat, 1886 óta azonban bőrparosaink Boroszló, Budapest stb. útján fedezik szükeégletüket.

A kerület határvámjain keresztül 1884-ben 1.487 q., 1885-ben 1.808 q., 1886-ban 1.347 q.-t hoztak be; a későbbi behozatal említésre sem méltó.

Szőrme- és prémáru. 1888 telén a szőrme- és prémáru úgy belföldön, mint külföldön élénk keresletnek örvendett.

1889 tavaszán fokozott árban vásárolták a báránybőrt s meglehetősen sokat szállítottak németországi szücsök céljaira. Elcinte a belföldi üzlet is jól ment, hanem a rossz aratás ktlátása folytán alászálltak az árak, a nélkül, hogy azóta megcrösödtek volna.

Cserzett, kesztyűkészítés számára való báránybőrben, tartósan kedvezőtlen volt az üzlet, minthogy a német vásárlók mindinkább amerikai s oroszországi báránybőr felé fordulnak.

Bundákra való juhbőrt főkép Galicziába szállítanak. Galicziának ez idei, teljesen silány aratása miatt ez az üzlet nem kaphatott lábra.

Prémáru dolgában csupán rókabőrben volt élénk kereslet; Lipcsébe magasabb árakon árulták. Románia, a magas vám miatt csak nagyon keveset vásárolt.

Nyest-, görény- és vadmacska-gereznát csak alacsony árban s nehezen lehetett eladni.

Azon körülménynél fogva, hogy a szerbiai gereznát és prémet olcsóbban lehet Németországba szállítani, szakértőnk nyilatkozata szerint a mi árunk némileg háttérbe szorul.

Kerületünk vámjain keresztül: 1884-ben 3.451 q, 1885-ben 2.753 q, 1886-ban 1.957 q, juh-, kecske-, bárány- és gödölye-bőrt hoztak be; azóta a behozatal teljesen visszamaradt.

8. Zsirok s olajok ; különböző élelmiszerek.

Ezen czim alatt egyes, főképen az élelmiszerek iparához tartozó czikkeket fogjuk röviden kiemelni, minthogy a különös jelentésekben nem tárgyaltnak.

Vaj. Vajat állandóan növekvő arányban szállítanak Romániába; 1884-ben 53 q, 1885-ben 174 q, 1886-ban 193 q, 1887-ben 191 q, 1888-ban 293 q, 1889-ben 353 q-ra rugott. Ebben azonban máshonnan származó kisebb mennyiségek is lehetnek, a melyek csak kerületünkben vámoltattak.

Sajt. Örvendetes új jelenség az erdővidéki juhturó, mely Baróthból jó kereskedésbe s gyorsan közkedveltségre tett szert. Kerületünk sajtkészítő helyeiről elég jelentékeny, habár az utóbbi években aláhanyatlott kivitelünk volt, 1884-ben 868 q, 1885-ben 761 q, 1886-ban 560 q, 1887-ben 256 q, 1888-ban 195 q, 1889-ben 263 q. 1886 óta azonban a kivitelnél jelentékenyebben csökkent a behozatal. A sajt-behozatal, a mennyiben határvámjainkat érintette, 1884-ben 656 q, 1885-ben 796 q, 1886-ban 228 q, 1887-ben 84 q, 1888-ban 47 q, s 1889-ben 39 q.-t tett ki. Ebben természetesen a svájcz és másnemű sajt behozatala is befoglaltatik.

Kerületünkben két tejszövetkezet áll fenn (Földvárótt és Gyergyó-Szt.-Miklóson.)

Repcze- és lenolaj. Repczeolajat kerületünkben nem gyártanak, minthogy repczét mindössze néhány hectáron, jelentéktelen mennyiségben termelnek. Lenolajat azonban több vidéken készít a lakosság. Minthogy a lenmagolaj a román bőjti eledelek lényeges alkotórésze, kerületünkben jelentékeny mennyiséget fogyasztanak belőle.

Lenmagolaj kivitelünk is van.

Nagyobbára a brassói vámhivatalon s a körülötte levő mellékvámokon keresztül kiszállított:

1884	1885	1886	1887	1888	1889
115	139	102	101	136	155 q.

Száritott és sós hal. Az ilyenmű halak behozatala jelentékeny, mivel főleg a román ajku lakosság ebbeli szükségletei igen jelentékenyek. Halkereskedőink alkalmas

időben meglátogatják Erdély egyes nagyobb vásárjait, hol a behozattal egy részén túladnak, míg a maradékot heti vásárjainkon stb. adják el. Minthogy romániai áru után nagyobb vámot szednek, 1886 óta főkép orosz halat hoznak be. Az évenként 200—300 q-ra rúgó heringbehozattal ide nem értve, ama halnemek behozatala 1884-ben 3.047 q, 1885-ben 2 211 q, 1886-ban 2.142 q, 1887-ben 2.349 q, 1888-ban 2.328 q s 1889-ben 2.433 q-t tett ki.

9. Sütő ipar.

A sütő ipar (kenyér- és zsemlesütés) helyzetében az utóbbi években semminemű nevezetesebb változás sem állott be. Annak daczára, hogy a városokban, hol a sütő ipar természetsszerűen székel, a házi szükségletre való kenyér házi előállításá mindinkább szünőfélben van, a pékiparnak még ma is fontos oldala a pénzért való sütés. Egyes pékek liszt kiárusításával is foglalkoznak, melyetsaját gabonájukból készíttetnek malompénzért örlő malmok által.

Kerületünk egyetlen gőzsütője a cs. és kir. nagyméretű gőzsütő Nagy-Szebenben, mely 1888-ban épült s a technika legújabb állása szerint rendeztetett be. Ennek különben az ipar terétől félreeső hivatása van, miért is nem szükséges arról itt bővebben megemlékezni.

A czukrászdák semminemű megjegyzést sem igényelnek.

Kerületünkben évenként csekély mennyiségű kétszersült szállittatik Romániába.

10. Pótkávéggyártás.

Pótkávét csupán egyetlen egy kis műhelyben, czikória-gyökérből, jelentéktelen mennyiségben gyártanak Nagy-Szebenben.

A vámhivatalaink áruforgalmi kimutatásaiban feltüntetett pótkávég bizonyára csak csekély részben származik eme gyárból. Kivitetett: 1884-ben 41 q., 1885-ben 175 q., 1886-ban 51 q, 1887-ben 400 q., 1888-ban 828 q., 1889-ben 630 q.

Az említett gyár conservek gyártásával is foglalkozik.

11. Szalámigyártás, mészáros és hentes ipar.

Szalámigyártással Nagy-Szebenben és Brassóban foglalkoznak; amott 16, itt 3 műhelyben g.ártják. Ujabb időben Fogarason is megtelepedett egy szalámikészítő.

A míg a szalámi az 1886/87-iki évadban főleg a fenyegető háboru következtében jó áron kelt, addig a reá következő évadban, melyben a megelőző év kedvező árfolyama révén sokkal többet gyártottak, jelentékenyen hanyatlott az üzlet. Ez évben is nagyon tartózkodtak a vevők, hanem a tartósan szép nyár uj életre keltette az üzletet, habár azt a korlátolt gyártás mellett nem lehetett teljesen kiaknázni.

Az erdélyi szalámi kitűnő hirnek örvend. Sajnos, hogy a készítők a nyersanyag beszerzésében soknemű nehézségnek vannak kitéve. Kiváltkép a nagy-szebeni szalámigyártást sújtotta érzékenyen a romániai sertésbehozatal tilalma s még ma is nehezen szerzi meg a nyersanyagot. Kedvezőbb a brassói gyártás helyzete, a mennyiben a közel s távol környék mezőgazdái mindinkább növekvő mennyiségben hozzák be a leölt sertést. A brassói gyárosok kijelentik, hogy a romániai sertés behozatalának megszűnése óta jobb anyag áll rendelkezésükre, mert az ő céljaikra való sertéshizlálásra több gondot fordítanak. Minthogy a részben nagyon messziről szállított nyersanyag, a nagy-szebeni gyáraknak aránylag nagyon sokba kerül, s így üzleti helyzetük kedvezőtlenül alakul, nagyon jogos abbéli kívánságuk, hogy a romániai friss hús behozatala megkönnyíttessék, mert különben a Királyhágón túli gyárak versenyét nem állhatják meg, annál kevésbbé, mivel főeladási piaczuk (az osztrák tartományok) oly távol esik. Ez okból a szalámi szállítási díjtételeinek mérséklése is nagyon kívánatos.

Ezzel áll kapcsolatban az érdekelték ama további kívánsága, hogy az erdélyi részek sertésitenyésztésének terjesztése által lehetségessé váljék a szalámigyártásnak jelentékenyebb mennyiségekhez olcsóbb árakon hozzá juthatni.

Ez üzletág föllendülésének egyik további akadályja ama körülmény, hogy a szalámikészítésnél jelentékeny mennyiségű

z sir kerül ki, melyet csak nehezen lehet jól értékesíteni, a mennyiben a helyi fogyasztás csekély s távolabbi eladási piacokra csakis potom árákon szállítható. Ez okból a szalámi-gyártás fejlődése érdekében valónak kell jeleznünk: a szállítási mérséklését.

A mészárosipar természetesen a megszokott kerékvágásban halad s nem sok jelenteni valónk van felőle. Az érdekeltek eme köréből gyakorta hangzik a panasz, hogy a kontárkodás mindinkább terjed s hogy az iparhatósági ellenőrzés nem elég szigorú.

A brassói vágóházban levágatott:

	Ökör	Tehén	Borjú	Összesen
1885	1.866	1.619	932	4.417
1886	2.316	1.078	992	4.386
1887	2.290	1.574	1.018	4.882
1888	2.427	1.289	1.098	4.814
1889	2.816	1.048	1.134	4.998

A hentesipar, a hentesárak növekvő kereslete (még pedig nemcsak a helyi forgalomban) mellett gyarapodóban van.

Sertés és friss hús behozatala a kerület vámhivatalain keresztül:

S e r t é s :

	1884	1885	1886	1887	1888	1889	
Vöröstorony	16.006	845	—	—	—	—	darab
Többi	5.548 ¹⁾	979	—	—	—	19	

F r i s s h ú s :

	1884	1885	1886	1887	1888	1889	
Vöröstorony	75	7.248	3.812	—	—	—	q.
Többi	939 ¹⁾	2.877	532	—	—	1	q.

Ebből kiviláglik, hogy az idevágó ipar a kényszer hatása alatt, a román piactól teljesen függetlenné vált.

Kolbászkivitel a kerület vámhivatalain keresztül:

1884	1885	1886	1887	1888	1889
313	363	298	190	243	260 q.

¹⁾ A csikmegyei vámhivatalok kivételével.

12. Malomipar.

Liszt és egyéb őrlmények gyártásával számtalan apró közönséges vízimalomon kívül — kerületünkben mindössze egy szélmalom van — 40-nél több nagyobb s a között 28 gőzmalom foglalkozik.

A m. kir. országos statisztikai hivatal kimutatása szerint kerületünkben 1885 elején volt:

Megye	Nagyobb gőzmalom	Közönséges gőzmalom	Nagyobb vízimalom	Közönséges vízimalom	Szél- malom	Összesen
Brassó . .	4	—	11	49	—	64
Háromszék	—	1	1	196	—	198
Csik	—	—	—	344	—	344
Udvarhely	—	4	—	118	—	122
Nagy-Küküllő	1	9	—	49	1	60
Nagy-Szeben	—	3	5	89	—	97
Fogaras . .	—	—	1	124	—	125
Összesen .	5	67	18	969	1	1.010

A virágzást, melynek a malomipar az utóbbi évtizedekben örvendett, a közelmúlt években érzékeny hanyatlás követte. Ez főleg a brassói gőz- és malmalmokra vonatkozik, hol a malomipar kiváló lendülettel fejlődött. E malmoknak 1885 óta, midőn a buzaárak leginkább hanyatlottak, mindinkább nehezükre esett a versenyküzdelmet megállni, a mennyiben a magyarországi buzakivitel alábbhagyása folytán a Királyhágón-túli malmok sokkal olcsóban vásároltak, mint a mieink, melyek az erdélyrészi gyengébb aratás miatt kedvezőtlenebb helyzetbe jutottak. Helyzetükön azzal iparkodtak javítani, hogy egyrészt a kevésbé értékes s nagyon olcsó romániai buzát fogták őrlés alá (ugyanazt tette tudvalevőleg a magyarországi legkiválóbb gőzmalmok egy része is), másrészt finom lisztneveket — melyek Erdélyben gyengébb kelendőségnak örvendenek — szállítottak haszonnal Romániába; 1886-ban azonban ez is megszűnt.

A romániai vámháboru következtében valósággal kétségbeesztő helyzetbe jutott ez az ipar s ha a brassói malmok még ma is, természetesen nagyon alábbszállított mértékben, folytatják az üzemet, ezt csakis egy jobb jövő reményében

teszik. Minthogy a malomtelepekbe jelentékeny tőke van befektetve, mindenki törekszik az üzemet fentartani, a míg a javulásnak csak egy reménysugara dereng.

A kivitel hanyatlása kitűnik az alábbi számokból.¹⁾

Szemes életből készült liszt kivitetett:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Brassón stb. keresztűl	2.767	2.000	14.735	24	16	22 q
Vöröstornyon (N.-Szebenen is)	384	386	205	25	—	1 „
A többiekén	3	2	1	—	—	— „
	3.154	2.388	14.941	48	16	23 q.

Más örlemények:

Brassó stb. .	989	601	232	25	47	33 q.
A többiekén keresztűl	5	9	5	3	4	1 „
	994	610	237	28	51	34 q.

1889-ben még az erdélyi részek rossz buzaaratása is súlyosbitotta a helyzetet. A termelők ennek következtében még fokozottabb mérvben küzdöttek a nyersanyag beszerzésével, mint eddig, mivel a viszonyok kényszere folytán Háromszék és Brassó megyében aránylag magas árakon kelle szükségleteiket fedezniök. E mellett a lisztárakat a verseny tekintetéből oly alacsonyra kelle szabniok, hogy az üzlet jó-vedelmezőségére gondolni sem lehet.

Jelenleg, 1887. november óta a legtöbb brassói gőz- és műmalom szövetkezetté egyesült — mire a korábbi szenvedélyes verseny készteté az érdekelteket. Azonban ezen szövetkezésnek sem sikerült lényegesebb javulást előidézni, mint azt a fentebbiek eléggé kimagyarázzák.

Igaz, hogy a m. kir. államvasutak a brassói gőz- és műmalmok buzabeszerzésének megkönnyítésére 50%-os szállítási kedvezményt engedélyeztek oly állomásokra nézve, melyek 350 kilométernyire esnek Brassótól, (és közebbi állomásokra nézve is addig, míg a rendes szállítási díjtétel nem alacsonyabb, mint a 350 kilométerre szóló szállítási díj fele); ezt a kedvezményt azonban nem volt alkalmuk kiaknázni.

¹⁾ Így ezen, mint egyéb vámstatisztikai adatoknál szem előtt tartandó, hogy, nevezetesen a brassói vámhivatalon részben olyan árúk is kiviteli kezelés alá vonattak, melyek nem a vámhivatal helyén adtak fel.

Nemrég újabb folyamodás következtében, a m. kir. magas kereskedelmi miniszterium a brassói üzleti malmok rendkívüli szorultságának kellő méltánylásával további kedvezményt (30% közelebb fekvő állomásokra nézve) engedélyezett, melynek hatását azonban ez idő szerint még nem lehet megítélni.

Sajnos, hogy a liszt szállításának mérséklésére irányuló kérelem teljesítettlen maradt, noha az érdekeltek épen ebben látják helyzetük időleges javulásának legfőbb eszközét.

Az érdekeltek ezen csoportja illetéknépen csaknem teljes reménytelenséggel tekint a jövőbe.

Valamivel jobb helyzetben van a malomüzlet a kerület egyéb részeiben, melyekre a romániai vámháboru kevesebb hatással volt; noha részben annak következtében, hogy a brassói mű- és gőzmalmok a viszonyok folytán kényszerülve voltak az elvesztett romániai piacz helyett belföldön vásárolni, részben pedig a lisztárak általános hanyatlása folytán ezek is szenvedtek.

Megemlítendő, hogy Sepsí-Szentgyörgy néhány nagybirtokosa már huzamosb ideje azzal a gondolattal foglalkozik, miszerint a megye buzatermésének előnyösebb értékesítése céljából, részvényekre alapított nagyobb malomtelepet létesítsen.

Egy rendelkezésünkre bocsátott kimutatás szerint 1889-ben következőkép alakultak a lisztárak Brassóban:

Lisztárak a brassói piacon, 1 q-kint krajczárokbán.

	1 8 8 9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	8 ¹ / ₂	8 ³ / ₄	9	Korpa finom	Korpa durva
Január		1.450	1.400	1.350	1.300	1.250	1.200	1.150	1.070	1.000	950	800	600	320	270
Február		1.450	1.400	1.350	1.300	1.250	1.200	1.150	1.070	1.000	950	800	650	320	270
Márczius		1.450	1.400	1.350	1.300	1.250	1.200	1.150	1.070	1.000	950	800	650	320	270
Április		1.450	1.400	1.350	1.300	1.250	1.200	1.150	1.070	1.000	950	800	650	320	270
Május		1.350	1.300	1.250	1.200	1.160	1.120	1.080	1.040	980	920	800	700	340	270
Junius		1.400	1.350	1.318	1.260	1.220	1.180	1.140	1.100	1.040	970	890	820	400	340
Július		1.500	1.460	1.420	1.380	1.340	1.300	1.250	1.200	1.140	1.060	980	900	480	400
Augusztus		1.500	1.460	1.420	1.380	1.340	1.300	1.250	1.200	1.140	1.060	980	900	480	400
Szeptember		1.500	1.460	1.420	1.380	1.340	1.300	1.250	1.200	1.140	1.060	930	800	480	400
Október		1.500	1.460	1.420	1.380	1.340	1.300	1.250	1.200	1.140	1.060	930	800	480	400
November		1.480	1.440	1.400	1.360	1.320	1.280	1.240	1.200	1.170	1.120	960	800	420	360
Deczember		1.500	1.460	1.420	1.380	1.340	1.300	1.260	1.230	1.200	1.160	1.000	840	420	360

Az előbbi évekkal való összehasonlíthatás kedvéért közöljük, hogy pl. a 0 számú liszt árai 1885-ben 16 és 18 frt., 1886-ban 14 és 17 frt. 50 kr., 1887-ben 13 frt. 20 kr. és 16 frt., 1888-ban pedig 13 frt. és 14 frt. 50 kr. között ingadoztak.

13. Cukoripar.

1889-ben Brassó mellett, az ujonnan alakult cukoripar-részvénytársaság (Budapest székhelylyel), finomítóval egybekötött nyerscukor-gyárat emelt.

Ez az új alkotás ama kevés fénypontok egyike, melyre kerületünk gazdasági viszonyainak áttekintésénél bukkanunk.

A gyár, melynek felépítése számos munkás kezét foglalkoztatott s a minek révén az építésszettel összefüggő iparok is értékesíthették gyártmányaikat, csak 1890-ben kezdette meg működését, miért is annak behatóbb ismertetése ezúttal melőzhető.

A gyár 700 munkást foglalkoztat. — 1890-től kezdve a megkivántató répacemennyiség jelentékeny hányadosát saját maga termeli a gyár.

14. Sörfőzés.

Kerületünkben: Nagy-Szebenben, Brassóban, Földvárt, S.-Szt.-Györgyön, Kézdi-Vásárhelyt, Baróthon, Csik-Szeredán, Gyergyó-Szt.-Miklóson és Segesvárott gyártanak sört. A legnagyobb (Magyarországon a nyolczadik) telep a n.-szebeni, melynek tulajdonosa Brassóban is nagyobb sörfőzőt rendezett be, mely azonban csak 1890-ben fogja működését megkezdeni. Nagy-Szebenben 1888 utóján egy második sörfőző keletkezett, melynek a bajor sörök módjára készített söre („Dreieichenbier“) csakhamar közkedveltségre tett szert.

Habár kerületünkben eme nevezetes ipar minden feltétele meg van s az évek folyamán, főként a városokban, mindinkább meghonosodott a sörfogyasztás, a hozzánk érkezett jelentések mégis telvék panaszszal. A sörfogyasztási adó 1881-iki életbeléptetése s annak 1883-ban, illetve 1887-ben 1 frt. 50 kr-ra, illetőleg 3 frtra emelése óta t. i. a sörfogyasztás megapadt. Egész jogosan lehet további hanyatlástól is tartani a szesziparnál említendő állami italmérési jog életbeléptetése folytán, a kimérési jog gyakorlása után fizetendő rendkívül magas bérösszegeknél fogva. Minthogy a fogyasztóképeség az ipar lehanyatlása következtében az utóbbi években általában veszélyeztetve van, belátható, hogy

mindinkább kevesebb sör fogy. Ennek következtében a sörgyártást is korlátozni kellett; így pl. Habermann Nagy-Szebenben 1888-ban 1.850 hectoliterrel kevesebbet gyártott, mint a megelőző években. A sörnek azonban, minthogy a nép legjobb italai közé tartozik, mentől kevesebb fogyasztási adóval kellene megterhelhetnie, hogy a népesség vagyontalan rétegei — a munkások — is hozzáférhessenek.

Ehhez járult az a körülmény, hogy a Romániával folytatott vámháboru óta kerületünkben a sör kivitele csaknem zérusra süllyedt.

A brassói és vöröstoronyi vámhivatalokon keresztül ki szállítottatott:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Brassó	130	87	41	4	66	22 q.
Vöröstorony	170	260	40	16	—	— „

A mi a szállítási díjakat illeti, az érdekeltek a kisebb mennyiségek magas díjtételei felől panaszkodnak, mert nem lehet mindig tele kocsival küldeniök s 2, 3—5 hordó szállítása nagyon sokba kerül.

Az előttünk levő jelentések ama minderféle akadékoskodásra is utalnak, melyeknek a sörgyárosok és sörárusok az ellenőrző közegek részéről, ki vannak téve. Az egyik jelentés egyenesen ajánlatot tesz az iránt, hogy a fogyasztási adó a sörárus megkínélése végett közvetlenül a gyárostól szedessék be.

Sörgyártás az alábbi években:

		1886/7		1887/8	
Brassó megye	(4)	5.224	(4)	4.526	hectoliter
Háromszék megye	(4)	2.684	(4)	1 938	„
Csik megye	(2)	655	(2)	534	„
Udvarhely megye	(1)	260	(1)	300	„
Nagy-Küküllő „	(1)	912	(1)	1.262	„
Szeben megye	(1)	11.340	(2)	10.640	„
	(13)	21 075	(14)	19.200	hectoliter

15. Szeszgyártás.

A szeszgyártás kamara-kerületünk mezőgazdasági iparának nagyon fontos ága. Számos nagyobb s egyes kisebb

gyárak üzik, mely utóbbiak főleg Háromszék megyében vannak nagy számmal. Tíz gazdasági szeszgyár élvezi az 1881-iki XLIV-ik t. cz által biztosított kedvezményt (kereseti adómentesség).

A míg a nagyobb gyárak már az 1884-iki szeszadó-törvény életbelépte óta nehéz helyzetben voltak, a kisebb szeszégetők, melyek a szeszadót a beczefrészésre szánt ürméret szerint fizették, az 1885 - 1888-ig terjedő időközben, egészen a ma érvényes szeszadótörvény életbeléptéig meg lehettek elégedve az üzlet menetével. Azóta azonban az üzlet minden ponton nagy mérvben hanyatlott, a mennyiben az adótétel rendkívüli felcsigázása (35, illetőleg 45 krra) következtében a fogyasztás rögtön, nem is sejtett mérvben alább hagyott, úgy hogy a kínálat jóval meghaladta a keresletet. Ehhez járult, hogy még az előbbi törvény érvényessége idejéből óriási szeszmennyiség hozatott át, mi által az árak a gyárosokra nézve nagyon kedvezőtlenül alakultak.

Nemsokára kiderült, hogy a contingens, az adóemelítés következtében beállott fogyasztási apadáshoz képest túlságosan volt megállapítva, mi által újabb áresés következett be, minthogy a szeszgyárak annak daczára ki akarták hozni contingensüket, nehogy mostani készletüket a második felosztásnál egészen, vagy részben elveszítsék.

Számos szeszégető italmérési jogbérlettel foglalkozott s foglalkozik ma is, hogy gyártmánya kelendőségét biztosítsa; azonban minthogy a bérösszeg magassága mellett a fogyasztás is megapadt, e téren is károsodtak.

A termelők azon az alapon, hogy az italmérés államosítása után, a nagy verseny miatt, az italmérési jogok nagyon magas árban keltek el, nemkülönben, hogy az állami italmérési adó behozatala által a szesz italok megdrágultak, egész joggal a fogyasztás további hanyatlásától tartanak s így szomorú kilátásokkal tekintenek a jövő elébe.

Hozzájárult még az is, hogy a Romániával folytatott vámháboru következtében épen a legnagyobb szeszgyárak, melyek kukorica-szükségletük nagy részét olcsó áron Romániából szereztek be, kénytelenítve voltak vagy a 100 külön-

kint 1 arany forintot tevő beviteli vámot megfizetni, vagy szükségletüket — a mint épen lehetséges volt — idehaza fedezni. Ennek folyományakép a burgonya feldolgozásához is hozzá kelle nyúlniok s a mint látszik, jövőendőben még inkább fogják alkalmazni. A Királyhágón-túli állomásokról beszállítandó kukoriczára nézve engedélyezett 30%-nyi viteldij-mérséklés alig volt kiaknázható. Minthogy a romániai vámháboru következtében, főleg a kamara-kerület délkeleti sarkában számos iparág kedvezőtlen helyzetbe jutott, a nélkül, hogy a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság helyzete javult volna, a fogyasztó erő is tetemesen hanyatlott.

A hizlaló-üzlet, mint a szeszgyártás fontos mellékága, az osztrák marha nagy versenye miatt kevésbé jövedelmező; miért is az érdekeltek sürgős óhaja gyanánt jelezhetjük, hogy a központi baromvásárra, Bécsbe felhajtott hizott marha viteldijai mérsékeltenek.

Szeszkivitelről 1887 óta szó sem lehet többé, míg az előtt a brassói vámon a következő mennyiségek szállítottak Trieszten stb. keresztül főleg Spanyolországba:

1884: 5,184 q,

1885: 6,594 q,

1886: 2,599 q.

Ezen fontos iparág teljes romlásának megakadályozása céljából arról kell gondoskodni, hogy a kiviteli jutalom jelentékeny fölemelése által lehetővé váljék az előbbi idők óriási raktárállományán túladni. Ez által legalább megközelítően el volna érhető a kontingensnek a fogyasztással való egybevágósága, mint az bizonyára a törvényhozás szándékában volt. A szesz kivitel fejlesztése érdekében továbbá sürgősen kívánatos, hogy Fiume s a kivitel egyéb központja felé a vasuti viteldij az egyáltalán megengedhető minimumra szállíttassék le.

A romániai vámháboru által sujtott szeszégetők nyers anyagának beszerzését megkönnyítendő, a kukoriczára 200 kilométeren túl fekvő állomásoknál 50%-os, közelebbi állomásokra nézve 30%-os mérséklés volna engedélyezendő.

Nagyban való eladásnál a szeszárak — a szeszadó nélkül — 10,000 literszázalék gyanánt évi átlagban következő-

kép alakultak: 1885-ben 15 frt., 1886-ban 15 frt., 1887-ben 14 frt. 70 kr., 1888-ban 17 frt. 50 kr., 1889-ben 14 frt. 60 kr.

A szesztermelés, mely az 1884/5-iki évadban 52 szeszégetőben 75,490 hectolitert tett ki, az 1887/8-iki évadban 46 égetőben 54,612 hectoliterre süllyedt.

A brassói állomáson 1885-ben 23 920 q, 1886-ban 13.140 q, 1887-ben 13.720 q, 1888-ban 6.570 q, 1889-ben 6.180 q szeszt adtak fel.

16. Égetett szesz italok gyártása.

Égetett szesz italokat kerületünk több városában, nevezetesen leginkább Brassóban gyártanak. A gyártott likőrön stb. többnyire ugyanott helyben vagy a közelebbi környéken adnak túl; csak egyes nagyobb gyárosoknak van kiterjedtebb áruterületük.

A Brassóban gyártott szesz italok egyes nemei, kitűnő minőségüknél fogva, a kamara-kerület határain túl is piacra találhatnak. Brassó egyik kiváló czége cognac-gyártással is foglalkozik.

Ez ágat illetőleg különös megjegyezni valónk nincs.

17. Eczetgyártás.

Az eczetgyártást 1889-ben néhány nagyobb s több kisebb eczetfőzőben üzték és pedig kizárólag szeszt dolgoznak fel.

Azon kedvezmény következtében, melyet az 1888-iki szeszadótörvény az eczetgyártáshoz megkívántató szesz adómentes beszerzését illetőleg nyújt, ez üzletág helyzete az előbbi évekhez képest, midőn a finomított faeczetsav („eczet-szesz“) nyomasztó versenyt fejtett ki, valamivel kedvezőbben alakult. Az eczetgyártás érdekében okvetlenül szükséges, hogy e kedvezmény a jövőben is fenmaradjon.

Az új szeszadótörvény életbelépte óta, mely e kedvezményt a cégbejegyzés föltételéhez köti, kerületünkben 25 eczetfőző jegyeztette be czégét (6 Brassó, 9 Háromszék, 1 Csik, 3 Udvarhely, 2 Nagy-Küküllő, 2 Szeben és 2 Fogaras megyében).

18. Elesztőgyártás.

Kerületünkben, csupán mellékkeresetkép, a szeszégetés-nél gyárt egyetlen egy czég (Prázmáron Brassó mellett) jelentéktelen mennyiségű élesztőt. A szükséglet legnagyobb része kívülről fedeztetik.

19. Ásványvizek.

Az 1889-iki forró és száraz nyár kedvezett az ásványviz-üzletnek. A Romániába menő kiviteli üzlet is élénk volt.

Néhány év óta „Répáti savanyúvíz“ (Kászon-Impér) neve alatt új borvíz jelenik meg a piacon, mely csakhamar közkedveltségre tett szert.

Kerületünk jelesebb ásványvizeinek ellátása haladást tüntet fel; nevezetesen jobb üveganyag kerül használatba.

Savanyu vizeink forgalma érdekében nagyon fontos, hogy az üresen visszamenő üvegeknek megfelelő viteldij-mérséklés adassék.

A híres borszéki fürdő kezelőségének különös panasza ama körülmény, hogy borszéki gyanánt gyakran más vizet adnak a közönség elé, miért is ilyenén ámitások ellen idevágó rendelkezést óhajt.

A kamara-kerület vámjain keresztül kiszállított:

1884 ¹⁾	1885	1886	1887	1888	1889
7.200	9.862	10.799	30.383	11.105	14.845 q

Kerületünk számos ásványos fürdői 1889-ben is élénk látogatottságnak örvendtek.

20. Sóbányászat.

A parajdi sóbányában 1885-ben 41 543 q, 1886-ban 39.211 q, 1887-ben 37 861 q, 1888-ban 38.057 q sót hoztak felszínre. A napszám összegek 1885-ben 11.899 frtra, 1886-ban 11.545 frtra, 1887-ben 11.804 frtra, 1888-ban 13.713 frtra rúgtak. A munkások átlagos száma 90. A testvérláda vagyoni állapota 1888 végén 18.539 frt.

¹⁾ A csiki vámok nélkül.

21. Kőszénbányák.

Az erdővidéki bányaeget - részvénytársaság (Maros-Vásárhely székhellyel) köpeczi lignitbányája kielégítően zárta le az 1889-ik esztendő. A szállítási-egyezség a m. kir. államvasutakkal ez évben újabb 3 esztendőre kötött meg. További örvendetes körülménynek jelzendő a 10%-os szállítási kedvezmény megadása. A mindinkább növekvő szénfogyasztás következtében jó forgalma volt a szénnek; az ujonnan létesült czukorgyár 800 kocsi szénre kötött szállítási szerződést a bányával. A zernesti cellulose gyár is ezen szénvevői közé tartozik s minthogy más telepek szénszükséglete is fokozódik, a bánya forgalma a jövőre nézve is biztosított.

A köpeczi bánya jelentékenyen károsodott a romániai vámháboru által, a viszonyok épen említett kedvezőbb alakulása azonban remélhetőleg helyreüti a veszteséget.

Az alábbi számok a derék szakértelemmel igazgatott bánya működésének képét nyújtják:

	Széntermelés	Szénfogyasztás
1886	405.850 q.	365.850 q.
1887	244.080 „	245.080 „
1888	213.545 „	232.545 „
1889	274.290 „	293.773 „
	A munkások száma	Tiszta nyereség
1886	191	21.607 frt.
1887	115	13.783
1888	101	10.732 „
1889	114	21.872

Romániába vitetett:

1886-ban 21.200 q., 1887-ben 13.800 q., 1888-ban 7 300 q.

A szállítási díjnak az alacsony szénáraknak megfelelő csökkentése nemesak a köpeczi szén versenyképességét fokozná, hanem a szénfogyasztó iparnak is javára válnék.

A „Czell és Arzt Concordia-bánya“ czég tulajdonát képező volkányi kőszénbánya (Brassó megye) forgalma következő:

1884:	121.052 q.	1887 körülbelül	85.000 q.
1885:	136.222 „	1888	75.000 „
1886:	90.105 „	1889	80.000 „

Kedvezőtlen szállítási viszonyok akadályozzák e bánya nagyobbtermű kiaknázását.

A Borszék mellett fekvő szénbányában 1888-ban 38.672 q. termeltetett.

Kő- és barnaszén kivitele a kerület vámjain keresztül:

1884	1885	1886	1887	1888	1889
141.460,	436 359,	336.761,	126 672,	70.776,	72.624 q.

22. Rézbányászat.

Kerületünk egyetlen rézbánya, az erdélyi rézbányarészvénytársulat tulajdonában levő balánbányai rézbánya 1888. és 1889-iki összes termését előnyös árban kötött szállítási egyezség szerint adta el (rész „ring“!) A termelt mennyiség 1885-ben 617 q., 1886 450 q., 1887 623 q., 1888 659 q., 1889 665 q.-t tett ki.

23. Vasbányák és hámorok.

A Lővéte mellett levő (Udvarhely megye) szent-keresztbányai vasbánya 1888-ban 1 538 q nyers vasat s 4.498 q öntött vasúrut eredményezett. A szent-keresztbányai vasmű tulajdonosának birtokában levő bodvaji bánya vastermelése azelőtt is csekély volt s ma is az.

A romániai vámháboru érzékenyen sújtotta a lővétei vasbányát, mert azelőtt gyártmányainak legnagyobb részét oda szállította, a durva öntött áruk kivitele azonban ez idő szerint nagyon megnehezült. Ennek következtében kénytelen a belföldön piacot keresni, csak hogy e mellett — sajnos — aránylag magas viteldij-tételekkel kell küzdenie. Ez okból melegen ajánljuk, hogy Híjjasfalva, illetőleg Székely-Udvarhely, Kalán, Nagy-Szeben, Kolozsvár, Gy.-Fehérvár, Maros-Vásárhely, Szász-Régen s Predeál állomásokra nézve is szállítási kedvezmény adassék.

24. Vas- és fémáruk gyártása.

Szerszármárk készítését két hámban üzik, u. m. Szász-Sebesen és Nagy-Bacsonban (Háromszék m) s míg az utóbb nevezett a minimumra csökkentette üzemét, addig az előbbi új igazgatás alatt kedvezőbb helyzetnek örvendő s a romániai vámháboru nem érintette. Gyártmányain (kapa, lapát, gereblye, eke stb.) a belföldön ad túl. A nyers anyag beszerzésénél azonban nehézségekkel küzd, a mennyiben az állami vasművek — a hozzánk érkezett jelentések szerint — vasiparunk iránt kevésbé előzékenyek. Szállítási kedvezmények, a kész árunak még csekélyebb mennyiségeit illetőleg is, ez iparágra, valamint a fémipar egyéb ágaira is fejlesztőleg hatnának és nem egy stájer s más, osztrák vasáru behozatalát fölöslegessé tennék.

A kerületünkben fennálló gépgyárak 1889-ben általában kielégítő üzleti helyzetet mutatnak fel, a mennyiben főleg a nagy-szebeni kincstári gőzsütő, a Brassó melletti czukorgyár, a zernesti sejtanyag-gyár stb. azoknak is bővebb foglalkozást nyújtott, habár az árakat általánosságban nyomottaknak kell jeleznünk.

Egyik brassói gépgyárunk a lefolyt évben vasöntő-műhelyt létesített, mi által a gépipar rég érzett hiányát van hivatva orvosolni. Meg kell említenünk, hogy ez a gyár, mely vasöntője részére távolról kénytelen a vasat és kokszt hoztatni, drága vitelbér felől panaszkodik. Ez a gyár legtöbb üzletét még ma is Romániával folytatja.

A rézáruk gyártása az új (1888-iki) szeszadótörvény behozatala következtében kedvező alkalomra tett szert, noha az árak, nevezetesen a rézpiaczen uralkodó hausse tekintetéből, alacsonyak voltak. 1889-ben azonban a szeszgyártás megrekedése következtében újólá hanyatlott az üzlet. A rézáruk (főleg üstök) Romániába szállítása azután, hogy az 1887-iki év kitűnő szilvatermése mulékony perzsületet eredményezett, jelentékenyen csökkent. Mint kisipari ág már azóta eljátszotta szerepét, mióta a rézedény használata annyira háttérbe szorult.

A szivattyuk és fecskendőik forgalma, melyek pedig jó minőségben készülnek kerületünkben, főképp a fővárosi gyárak versenye által szenved, minek következtében a tűzoltóságnak a sikságon is bekövetkezett szabályozása sem volt képes élénkebb keresletet előidézni.

A kerületünk egyes városaiban folytatott sárgaréz- és harangöntés a külföldi nagyipar versenye folytán évek óta nagyon aláhanyatlott. Maga a harangöntés azonban az 1889-ik évben is rendes állapotában maradt.

Azon gyárak helyzete, melyek mezőgazdasági eszközök gyártásával foglalkoznak (Nagy-Szeben), a mezőgazdaság silány helyzete, valamint a nagyipar versenye következtében nehezebbre fordult. A vashámorok által alakított kartellek következtében emelkedett vasárak is kedvezőtlenül folytak be ez üzem helyzetére, valamint az is, hogy a sikságon egyes képzetesebb falusi kovácsok megfelelő minőségű vasekéket gyártanak.

A lakatosüzlet, mely kerületünk nagyobb városaiban, minőség tekintetében jelentékeny munkaképességre tett szert, sokat szenved a külföldi gyárak versenye folytán, melyek a vaskereskedéseket mindennemű lakatosáruval elárasztják. — Minthogy az ipartörvény értelmében minden iparűzőnek jogában áll mindazt, mi az illető gyártmány teljes kikészítéséhez megkívántatik, magának teljesítenie s ilyképp az asztalosok önmaguk látják el áruikat a vaskereskedésekben vásárolt vasalással, a lakatosok munkaköre nagyon korlátozott. Ha hozzá veszszük a közöttük fenforgó versenyt s a vasárak emelkedését, nem csodálkozhatunk kedvezőtlen helyzetükön. Csak melleleg említjük meg, hogy a brassói lakatosok, kik azelőtt a romániai exporteurőknek szállítottak, a vámháboru által némi veszteséget szenvedtek.

A lefolyt év nagyobb építkezései legalább a lakatosság egy részét, jól foglalkoztatták.

Öröndetes jele az iparélet megelevenedésének, hogy lakatosaink — legalább részben — a munkafelosztás terére léptek, a mennyiben az egyik inkább takaréktűzhelyek, a másik ellenben pléhkályhák stb. készítésével foglalkozik. Ke-

rületünk nagyobb városaiban részben jól vannak munkagépekkel felszerelve, az egyik műhely gőzerőre van berendezve.

Fémiparunk valószínűsége gyarapodására szolgál, hogy egy brassói lakatos sikeresen kezdte meg a vasbutorok gyári előállítását.

A lakatosok s az építési munkálatoknál általában érdekelt ágak különös kívánságát fejezzük ki, midőn a nagyobb nyilvános építkezések egyes munkáinak külön-külön való kiadását kérjük.

Kiváltképp ezen iparág panaszol egyes mesterek eljárása miatt, kik túlságosan sok tanoncz tartása által nemcsak az egészséges versenyt ássák alá, hanem a következő nemzedék kárát is okozzák, a mely nem képezhető ki eléggé. Ez a jelenség különben más iparágaknál is előfordul s kívánatos volna, ha segítették a bajon.

A csupán egyetlen vállalat által képviselt (Nagy-Szebenben) pénzszekrény-gyártásról semmi különös megemlíteni valónk sincs.

A sok iparos által képviselt kovácsipar köréből panasz hallatszik a cigánykovácsok versenye miatt, főképp a lópatkolás terén. A nagy-szebeni kovács-ipartársulat a katonakovácsok versenye miatt panaszskodik. Minthogy a szekerek Romániába való bevitele a vámháboru óta nagyon hanyatlott, a kovácsipar e tekintetben is károsodott.

A bádogosipar, a lakatossághoz hasonlóan, jelentékeny emelkedést tüntet fel a minőleges munkaképesség tekintetében. Egyes műhelyek tetemesen megnagyobbodtak, kitűnő munkagépekkel vannak felszerelve s valószínűsége kis gyárakká alakultak. Minthogy ez az iparág főleg az élénkebb vagy lanyhább építőkedvtől függ, a lefolyt esztendő a kielégítő üzleti évek mellé sorakozik.

Az arany- és ezüstműesség csaknem kizárólag javítási munkálatokra szorítkozott, illetőleg egyszerű kereskedelmi üzletgá alakult, mivel ezen, a műiparhoz számítandó téren is a gyári munka lett uralkodóvá. Ezt a nemes iparágat, mely egykoron éppen a kerületünkhöz tartozó részekben oly bámulatosan virágzott, föleleveníteni nem sikerült,

mert hiányzott annak első kelléke, t. i. a gazdag s nemes fényűzésre hajló, műértő vásárló közönség. Az olcsó tuczatmunka megbénította a kézimunkát.

Fémjelzéssel láttatott el a következő arany- és ezüstáru:

	Brassóban			Nagy-Szebenben			
	Arany	Ezüst	Összesen	Arany	Ezüst	Összesen	
1885:	1' 490	18' 330	20' 026	1' 346	1' 294	2' 610	kilogramm
1886:	1' 627	7' 399	9' 026	1' 391	1' 340	2' 731	"
1887:	1' 848	6' 474	8' 322	1' 849	0' 784	2' 433	"
1888:	1' 625	6' 680	8' 305	1' 264	0' 830	2' 081	"
Összesen	6' 790	38' 883	45' 673	5' 640	4' 248	9' 888	kilogramm.

Kerületünkben csak nagyon szórványosan fordul elő a késművesség, eszközkovács-, reszelő-, öves- és horganyöntő mesterség. Ezek állapotáról nevezetesebb jelenteni valónk nincs.

Az órás-mesterséget csak javítási iparág gyanánt üzik kerületünkben. Új áru nem készül, azt az óráskok maguk is kívülről hozatják.

Ez az üzletág főleg abban szenved, hogy éppen a tehetősebb vevő budapesti, bécsi stb. útjában szerzi meg a szükségességeket, a vidéket pedig elárasztják a fővárosi stb. házak ügynökei, kik áruikat gyakran részletfizetésre engedik át vevőiknek. A házaló kereskedés ezen nemét nemcsak az állandó órásipar, hanem a vásárló közönség szempontjából is lehetőleg korlátozni kellene. A készülöben levő fémjelző-törvény szigorú intézkedései remélhetőleg, legalább részben, megszüntetik a bajt.

Hangszerek, nevezetesen orgonák készítésével egy nagyobb műhely foglalkozik Brassóban, mely czimbalmot is gyárt, azután Nagy-Szeben s Kézdi-Vásárhely van még egy-egy műhelylyel képviselve. E téren bekövetkezett jelentékenyebb változás felől nem tudunk.

Ha meggondoljuk, mily szép haladást tett a fémipar kerületünkben s tekintetbe vesszük, hogy éppen ezen ágakban nagyon nehéz jól kiképzett munkásokhoz hozzájutni, — bizonyára hozzá kell járulnunk amaz óhajhoz, hogy ezen haladás további fokozása céljából fémipari szakiskola állíttassék fel.

Vas, vas- és fémáru s gépek kivitele kerületünk vámjain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Nyers vas	—	176	234	3.119	534	227 q
Vas és aczél rudak- ban, sinek	2.799	4.101	2.910	5.981	5.231	2.434 „
Közönséges öntött vas	1.344	2.212	1.819	2.935	1.652	1.669 „
Vas- és aczéláru	2.544	4.270	3.855	3.577	4.524	4.923 „
Rézüstök	213	333	88	390	93	185 „
Közönséges és finom fémáru	87	58	228	131	195	456 „
Mezőgazdasági gépek	637	154	295	377	653	937 „
Másnemű gépek	602	608	328	605	2.452	2.597 „

25. Földek s kövek.

Az 1889-ik évben létesült gyártelepek jelentékeny építőkő szükséglete folytán föllendült az üzlet. A mészégetőknek ugyanezen okból jó keresetük volt. Malomkövet, mint a megelőző években, tavaly is kis mennyiségben szállítottunk ki.

Jelentékenyebb kivitelnk volt mész, fazekas-agyag és égetett mész tekintetében.

Kerületünk vámjain keresztül kivetett:

	1884 ¹⁾	1885	1886	1887	1888	1889
Nyers és faragott kő. Quarcz, és Quarczhomok	2.236	4.289	2.069	1.722	959	914 q
Nyers földek és ásványok ²⁾	5.331	1.130	1.873	1.904	5.612	5.912 „
Égetett földek s ásványok ³⁾	577	5.136	4.005	4.140	3.831	5.049 „
Kőfaragómunka	279	4.128	17	350	338	716 „
Malomkő, köszörűkő stb.	168	68	92	470	184	409 „

Kerületünk vasuti állomásain 1889-ben:

	feladatott:	lerakatott:
Kő	381.101	372.759 q
Mész	27.686	18.735 „

¹⁾ A esiki vámok nélkül.

²⁾ Nagybárra mész, s fazekas-agyag.

³⁾ Égetett mész stb.

26. Czementkészítés.

Czementet nem gyártanak kerületünkben s nem volna okunk azzal foglalkozni, ha nem lenne a kamara jelentésének egyik feladata ujonnan létesítendő iparágakra reá mutatni. Ezen a réven jutottunk e czikkre.

Brassóban már néhány év óta fáradoznak egy czement-gyár megteremtésén, minthogy egy ily gyár fejlődésének minden föltétele meg van. Nemcsak a megkívántató nyers- és segédanyagokban s olcsó munkaerőben nincs hiány, hanem itt a belföldön még jelentékeny árupiaczra is volna kilátás, hol a kilátásban levő vasútépítés a nyereséges elárusítást csaknem biztosítja. Ehhez járul még a jövedelmes kiviteli üzlet lehetősége. Sajnos, hogy eddig tökebiró vállalkozó nem akadt.

A kamara a maga részéről egy magas állásu consulátusi tisztviselő közvetítését vette igénybe, ki rokonszenves érdeklődéssel kíséri Magyarország ipari fejlődését, s ennek köszönhető, hogy egyik elterjedt belga-francia szaklapban ily czélzatu ösztönzés volt olvasható; eddig azonban eredménytelenül.

27. Agyagáruk készítése.

A fazekasság már régóta veszendőnek indult. Ezt kiváltkép az osztrák kőanyagáru térfoglalásának, valamint annak kell tulajdonítani, hogy az olcsó öntött vas- és vaspléh-edény mindinkább hódít. Ez által fazekasságunk, mely kisipar, vagy házi ipar gyanánt áll fenn, mindinkább vesztí lába alól a talajt. Fazekas áruink főpiacza az országos és heti vásárokon adódik, hol különben még ma is szívesen keresik.

Ezzel karöltve — a román piacz elzárása folytán — a durva fazekas-áruk előbb nagyon kiaknázott eladása is elenyészett. Mily nagymérvű e megcsappanás, bizonyítják az alábbi számok :

1884	1885	1886	1887	1888	1889
5.259	5.184	4.157	518	558	545 q.

Minthogy kerületeink egyes vidékein, hol a fazekasság mélyebb gyökeret fogott, a megkivántató nyers anyagon kívül a lakosságnak hajlama és ügyessége is van a keramikai ipar iránt, ezen iparág fejlesztése érdekében kívánatos volna oda hatni, hogy a kezelés tökéletesbítették s az iparúzők kellő oktatása és bevezetése által izléses és eladásképesebb cikkek gyártassanak. Ezt bizonyára legkönnyebben vándor-tanítók kiküldése által lehetne elérni, csakhogy már előzetesen is megfelelő kereskedelmi tényezőkről kellene gondoskodni, melyek — a vásári forgalom nélkül — a gyártmányok értékesítését vállalnák el.

A kályhakészítés technikai oldala szép haladást tanusít, noha kedvezőtlen eladási viszonyok, meglehetősen szárnyát szegik. Kerületünk saját szükséglete csekély, mert a vaskályha még mindig előtérben van; távolabb fekvő pontokra pedig a magas viteldij-tételek s a belföldi nemkülönben a nyugati verseny miatt sem lehet szállítani. Románia kitűnő piacunk lehetne, ha ma napság — úgy szólván — teljességgel nem volna elzárva. Készre zománcozott kályhákat a nagy vám miatt nem lehet oda szállítani. A romániai üzlet ily körülmények között csak olykép volna lehetséges, ha valamely cég megkísértené égetlen s még nem zománcozott kályhát szállítani ki Romániába s ott saját fióktelepén készre zománczolni; csakhogy a mai bizonytalan viszonyok között nem egyhamar lesz valakinek erre kedve, annál kevésbbé, mert az alsóbbbrangu román vámhatóságok bosszantó eljárása eléggé ismeretes.

A tűz álló agyagból való téglakészítés stb. (Keresztényfalván Brassó mellett) az 1889-ik évben kedvező helyzetben volt, minthogy a legközelebbi környéken keletkezett nagyobb gyárak sok tűzálló téglát és faconkövet vettek igénybe. A kedvező helyzetet azonban nem lehetett teljesen kiaknázni, mert a gyár ily nagy keresletre nem volt elkészülve. Nem különben vízvezetékhez és csatornázáshoz való agyagcsövek, kőből faragott csövek, terrakotta-árak stb. is általában kielégítő árban keltek el s a nyers agyag Romániába való kivitele is kielégítőnek mondható, minthogy

Romániának illeten agyagra okvetlen szüksége van; ennek ellenében a Chamotte- és façon-kövek kivitele nagyon hanyatlott.

A keresztényfalvi gyár sokat küzködik munkások dolgában, nemcsak mert versenytársainál magasabb bért kell fizetnie, hanem mert kellőkép iskolázott munkás-személyzetben is hiányt szenved, melyet külföldről kénytelen hozatni.

Kétségtelen, hogy a Brassó-Zernesti helyi vasut kiépülése e vállalat nagy előnyére fog válni; csak nagyon kíváncsatos volna, ha a részvénytársulatnak valami módon sikerülne a gyártótelepet az erdőből a vasuti vágányok közvetlen közelébe helyezni át.

Bármennyire örvendetes is a társulat gyarapodása szempontjából a nyers agyag élénk elárúsítása, mégis meg kell jegyeznünk, hogy nem annyira nyers anyag, mint inkább kikészített áru forgalomba hozatalára kellene minden áron törekedni.

Legalább az erdélyi állomásokra nézve engedélyezett megfelelő viteldij-mérséklés bizonyára jelentékenyen fokozná az e helyt tekintetbe jövő nehéz és terjedelmes árucikknek forgalmát.

A keresztényfalvi részvénytársulat az 1885—1888-ig terjedő üzlet éveket 1885-ben 210, 1886-ban 167, 1887-ben 833, 1888-ban 848 frtnyi tiszta nyereséggel zárta le. A részvénytőke 29.250 frtra rúg.

A téglauzlet a lefolyt évben kivételesen kedvező volt; a mennyiben Brassó és Fogaras megyékben nagyobb gyártótelepek épültek s ez által nemcsak a közelebb fekvésű téglavetők voltak teljesen elfoglalva, hanem még a szomszédos megyékből is nagyon sok fali téglát kellett ide szállítani. Az élénk kereslet következtében az árak is kedvezően alakultak.

A brassói általános nyugdíjintézet téglagyára körülbelül 1,000.000 téglát készített. A nagyfoku kereslet következtében Brassó megyében új téglavetők keletkeztek.

A szóban levő gyárak (czukorgyár Brassó mellett s cellulose-gyár Zernesten) — szakértői becslés szerint — körülbelül 8—9 millió fali téglát használtak fel.

Cserépszindelyünket főkép Kolozsvár s északi Erdély más nagyobb városaiban lehetne áruba hozni (főleg Segesvárról); a viteldij-tételek miatt azonban nem fejlődhetett ki az üzlet.

Kerületünk állomásain 1889-ben 105.298 q téglát adtak fel s 17.084 q-t raktak le.

28. Üveggyártás.

Kerületünkben ez idő szerint 3 üveggyár működik, u. m. Gyergyó-Borszákon, Bükszádon s Felső-Porumbákon. Az elől nevezett a híres ásványviz szétküldéséhez való üvegek gyártásával foglalkozik, a másik kettő a kereskedelem számára dolgozik. Egyik jól berendezett (gázfűtéssel) gyárunk Feleken (Szeben megyében) már több mint két éve beszüntette az üzemet.

A borszáki gyár az árupiaczon nem szerepel. Az 1889-iki élenk savanyuviz-üzlet mellett jó keresete volt.

A másik két gyár helyzete ellenben tavaly is kedvezőtlen volt, mert Romániába, előbbi legfőbb piaczára, a vámháboru folytán csak nagyon nyomott árakon szállíthatott, a bel-földi üzlet pedig, a birodalom nagyobb üveggyárainak nagy versenye miatt, rendkívül meg van nehezítve. Ebből a tekintetből a finomabb üvegnek, mint metszett üveg és fény-üzési czikkek gyártása még leginkább fizette ki magát.

Az 1889-iki évet, nyomott árak mellett, egyes fontosabb segédanyagok árainak emelkedése jellegzi. A felső-porumbáki gyár ezenkívül áradás következtében üzleti fennakadást is szenvedett. A bükszádi üvegáru forgalma körülbelül a tavalyi val egyezett meg.

A rossz gyümölcstermés kilátása következtében a be-főttés és gyümölesös üvegek kereslete nagyon megesappant, ezt a csorbát azonban a borvizes üvegeknek, a forró nyár következtében megélénkült nagyobb forgalma által sikerült helyre ütni. Kiváltkép Románia felé volt élenk a borviz-üzlet s mivel onnan az üres palaczkokat nem küldik vissza, ez az üzlet az üveggyárosra nézve még mindig előnyös volt.

A vámháboru óta sikerült Bulgáriával is üzleti össze-

köttetésbe lépni, csakhogy az árak az osztrák és felső-magyarországi üvegyárak versenyzése miatt nagyon nyomottak.

A mult évben főleg arra törekedett üvegiparunk, hogy a levantei s angolországi kereskedelembe részt vehessen, csakhogy ez az üzlet, Fiume vagy Ruttká nagy távolsága miatt, a mai díjtételek mellett lehetetlen. A kivitel számára főleg a fumei vagy ruttkai útvonalon engedélyezett mérséklés a távol külföldre is lehetővé tenné a kivitelt, mert az áru minősége teljesen megfelelő. Sürgős óhajtásunk, hogy ez irányban az érdekeltek czéltudatos törekvései, a m. kir. államvasutak részéről megfelelő támogatásban részesüljenek.

Üvegyáraink kedvezőtlen földrajzi helyzete remélhetőleg nemsokára meg fog javulni, nevezetesen ha egyfelől a Brassó-Háromszéki s a Csik megyét átszelő helyi vasút, másfelől a Nagy-Szeben—Felek—Fogarás—Zernesti s a vöröstoronyi vonal is kiépül.

Az osztrák és magyar szódagyárak szerződésének létrejötte folytán elkerülhetlenül szükséges, hogy az ország végvidékein fekvő üvegyáraknak a szóda beszerzése, messzemenő szállítási kedvezmények által könnyíttessék meg.

Nagyon kívánatos volna, hogy a nagyobb arányokban létesített feleki üvegyár az ipar számára valamikép ismét hasznosíttassék.

Kivitel a kerület vámjain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Palaczkok, köz., nem fehér	1.084	732	1.069	2.072	1.442	1.437 q
"	1 180	1.741	1.212	324	840	978 „
	<u>2.264</u>	<u>2.473</u>	<u>2.281</u>	<u>2.396</u>	<u>2.282</u>	<u>2.415 q</u>

29. Faipar.

Bodnáripar.¹⁾ Az 1889-ik év jó szürete a bodnáripart is megélénkítette, mi annál kívánatosabb volt, mivel ez az iparág a mult években kedvezőtlen helyzetben volt. A kereset mindamellett csekély volt, mivel a fa-nagykereskedők

¹⁾ L. az szakaszt is.

kiviteli czélokból eszközölt erdővásárlásai, a nyers anyagot megdrágították.

Jelentékenyebb hordó illetőleg hordódonga kivitele csak Brassónak van, mely azonban 1886 óta nagyon hanyatlott. 1887-ben és 1888-ban azok a német és francia bornagykereskedők tudakozódtak élénkebben hordók után, kik romániai bort szállítanak ki.

Ezen iparág — egészben véve — nyomott helyzete, mely leginkább a korábbi gyenge szüretek következménye, az utóbbi években nem egy mestert késztetett kivándorlásra, vagy az üzlet abbanhagyására.

A kerület összes bodnárai között egy brassói mester tűnik ki, a ki kiterjedt, lendületes dongakereskedést folytat.

A lágy kádárárut házi-iparszerűen gyártják, főleg Háromszéken; e cikkek jó vásári keresletnek örvendenek, természetesen az illető helyen letelepedett kádárok rovására.

Az ilyen árucikkek kivitele még ma is jelentékenyhabár számokban nem mutatható ki, a mennyiben e cikkek „közönséges faáru“ czimén vannak nyilvántartva. E czim alá a kádár-árukon kívül durva kerékgyártó- és asztalos-áru, szita, durva esztergyálos-áru stb. stb. tartozik. Ezen kivitel, melynek jelentékeny részét képezik a kádár-áruk is, 1885 és 1889 között a kerület vámjait illetőleg következőkép tünik elő:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Brassó s a hozzá tartozó vámok	4.696	6.680	6.684	6.859	7.769	7.508 q
Soósmező és Bodza	1.603	1.039	1.205	676	502	817 „
Más vámhivatalok	220	153	129	116	141	131 „
Osszesen	6.519	7.872	8.018	7.651	8.412	8.456 q

A kamara-kerületben 1885-ben 7.534, 1886-ban 5.962, 1887-ben 5.710, 1888-ban 5.978 hordó hitelesítettett.

Asztalos gyártmányok. Az asztaloság, ez a nagy számban képviselt iparág, a budapesti és bécsi butorgyárosok versenye, továbbá a mindinkább elharapódzó elszegényedés következtében önmaguk soraiban is lábrakapott verseny s az országos vásárok áruai miatt szenved, habár ez utóbbiak mellett a vidék kisiparosai keresnek.

Habár az asztalosipar munkabírása, minőség tekintetében

meglehetősen a kor színvonalán áll, ez a külföldi gyári munka olcsóságánál fogva még sem aknázható ki teljesen. Megtörténik, hogy éppen tehetősebb magánzók egész butor-zatukat Bécsből vagy Budapestről hozatják, mi által természetesen ezen iparnem műipari fejlődését akadályozzák.

Asztalosainknak általában csekély a forgalmi tőkájük, minek következtében, főleg kedvezőtlenebb hitelviszonyok között, nem képesek a megkívántató nyersanyagot a máskülönbén elérhető árban beszerezni. A forgalmi tőke elégtelensége az oka, hogy a technikai berendezés csak kivételes esetekben tőkéltesíthető. A fentartás egyenes követelménye tehát, hogy a nyersanyag közös beszerzése és közös üzleti üzem céljából, szövetkezetek létesüljenek. Ilynemű szövetkezetek, legalább az áruk közös eladása céljából, már létre is jöttek helyenkint, ám az ilyen közös butorraktárak nem orvosolhatják gyökere-sen a bajt.

Előnyösebb helyzetben van az építési munka, mivel ta-valy nagyobb építkezés folyt. Az erős verseny következtében azonban ennél a munkánál is alacsonyak maradtak az árak.

Különös megemlítésre méltó a tulipános ládák kő-szítése Brassóban, mely kiviteli iparunk nevezetes ága volt. A vámháboru előtt számtalan ilyen ládát szállítottak Romá-niába, még pedig rendesen más brassói árukat csomagoltak azokba. Azóta ez az iparág teljesen lehanyatlott; a meste-rek legnagyobb része kivándorolt Romániába.

Még ma is készítenek ugyan részint Románia, részint Bulgária számára ilyen ládákat, sőt a készítés helyén is el-kél egy részük, de a multhoz képest mindez sokkal kevesebb, semhogy ez iparág életképességét fentartsa. A tulipános ládák ama mennyisége, mely a m. kir. országos statisztikai hivatal árukimutatása szerint Romániába vitetett, legnagyobb részében Brassóból származhatik. E kivitel:

1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888
2.328	3.705	1.287	2.370	1.768	723	461 q

E kivitel 1889 óta nincs külön kimutatva.

Megemlítendő a faipar egy új ága, t. i. a ládakészí-

t és, melyet a Brassó mellett létesült czukorgyár léptetett életbe. Ez üzletben azonban a kisiparosok nem vehetnek részt, mert nagyobb forgalmi tőke s gyáris berendezés kívánatik hozzá.

A faszerszám-készítés, melylyel néhány év óta főképen egy jónevű gyár foglalkozik Feketehalomban (Brassó megye), az asztaloságnak egyik életrevaló ága, mert az ily gyártmányok lelkiismeretes, jó kivitelben élénk keresletnek örvendenek. A Budapestre szóló szállítási kedvezmény megadása óta e cikkeknek nagyobb kelendőségük van a belöldön. Kíváncs az azonban, hogy a szállítási díjak más belöldi állomásokra nézve is mérsékeltesse, minthogy az osztrák verseny a vízi út felhasználása következtében előnyösebb helyzetben van.

A gyaratológépek két-három készítője sem panaszkodhatik kelendőség dolgában, mivel az ily gépek mindig jó piacra találnak keleten (Bulgáriában).

Az ács mesterség, mely természeténél fogva a helyi szükségletre van utalva, a megelőző évben egyes nagyobb építkezések mellett jövedelmesen foglalkozott. Egyes tehetősebb ácsok szárítókamrákat állítottak fel s egy brassói cég gőzerőre rendezte be az üzemet.

A kerékgyártó ipar természetesen a közlekedési eszközök megváltozása következtében folytonos hanyatlást tüntet elő. A kerület egyes vidékein a vaseke — mezőgazdaságunk fejlődése szempontjából minden bizonynyal örömmel üdvözlendő — terjedése folytán is szenved. A határvidékek kerékgyártóságának a romániai vámháború ártott legtöbbet, minthogy a szekérvitel jelentékenyen hanyatlott.

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Teherszekér kivitel .	499	346	244	104	199	215 darab
Személyszállító szekér kivitel	557	731	152	20	12	6 „

Parkettagyártás. Kész parketták kereslete általánosan gyenge, minthogy a belső szükséglet csekély s a Romániába való kivitel csaknem teljesen megszűnt. A kerületünk egyetlen parkettagyárában (Brassó) készülő parketták nagyon jó hírnevet örvendenek; a nyers parkettákat pedig a nyugati kivitel számára keresik.

Eszt ergályosság. E felől semmi különös megjegyezni valónk sincs. A kisipar ezen ága is régtől fogva nyomasztó helyzetben van; sehol sem tapasztalható nagyobb-mérvű föllandulás.

Csupán ezen iparág két külön neve igényel még némi megjegyzést. Tiszafából (*Taxus baccata*), szilvafából stb. készült hordócsapokat jóvedelmesen gyártottak az utóbbi években. Sajnos, hogy a Királyhágón-túli és slavoniai borvidékek keresletét az árubahozatal meg nem felelő szervezete miatt nem lehetett sikeresen kiaknázni. A kisiparosok ugyanis, kik e czikkek gyártásával foglalkoznak, huzamosabban nem dolgozhatnak raktárra s így a kereslet idejében nem áll rendelkezésre a megkívántató mennyiség. Mellesleg megjegyezzük, hogy a faipar egyik nagyobb czége egy idő óta ezt az ágat is felkarolta.

Ezzel ellentétben a vámháboru következtében sokat károsodott a kulacskészítés, minthogy e cikk főpiacza épen Románia volt. Ennek következtében sok mester Romániába vándorolt. Ez a cikk még így is némi kelendőségre talál Bulgáriában stb., hogy a belföldi fogyasztásról ne is szóljunk. Ez eredeti iparág fentartására bizonyára jó hatással volna, ha a kisiparosoknak valamelyes intézkedés által lehetővé tétetnék, hogy raktárra dolgozhassanak.

Gyufaszálka. Kerületünk néhány telepe (Brassó, Háromszék és Fogaras megyében) gyufaszálka gyártásával foglalkozik. Áruiat főleg a Királyhágón-túli gyufagyárak veszik át. Mint már a fakereskedés szakaszában jeleztük, kívánatos volna, ha ez áru kedvezményes szállításban részesülhetne.

Szitaabroncs. A romániai vámháboru ezt a Háromszéken inkább házi-iparszerűleg üzött iparágat is sújtotta.

Kaptavágás. Ez a csak szórványosan fellépő iparág oly szerény határok között mozog, hogy különös megjegyzésre nem szolgáltat okot.

Hajlított fabutor. Feketehalomban Brassó mellett áll fenn egy ilyen butort készítő gyár, mely a lefolyt évben Brassóban is gyárat állított. Amott durvájából dolgozzák ki a butorokat, itt véglegesen kikészítik.

A gyártmány szabatos és versenyképes s 1886 közepe előtt Románia volt legfőbb piacza, azóta azonban a forgalom csökkenése mellett új piacokról kelle a cégnek gondoskodnia. A gyárnak — habár szerény mérvben — sikerült Bulgáriában megvetnie lábát, bár a nehéz versenyviszonyok, a csekély kereslet s a helyzet bizonytalansága miatt mindez csekély kárpótlást nyújt a szenvedett veszteségért s így a gyár soknemű hátránynak volt kitéve. A gyárnak természet-szerűleg fokozottabb belföldi forgalomra kelle törekednie, e téren azonban főleg a magas szállítási díjak hatnak reá békítőlag. Eddig, sajnos, nem sikerült szállítási kedvezményt kieszközölnie.

A nád és sellak felhágott ára következtében a tavalyi üzlet általában az előbbi évek mögött maradt.

Hivatalos kimutatás szerint Brassó vámjain keresztül 360 q hajlitott fabutort szállítottak ki 1889-ben.

30. Fonott-árak gyártása.

Szalmából való fonott-árak készítésével csupán a házi ipar foglalkozik kerületünkben, így Udvarhely megyében s Kis-Disznódon Nagy-Szeben mellett. A szalmakalapokon főképp az országos és heti vásárokon adnak túl. Kis-Disznódon úgyszólván az egész lakosság női szalmakalapok készítésével foglalkozik, melyek leginkább Nagy-Szebenben találhatnak vevőkre.

A szalmakalap-fonást házi ipar gyanánt lehetne fejleszteni, ha sikerülne finomabb árak készítését lehetővé tenni. Ehhez — a megkívántató kalapformákon kívül — szükséges volna, hogy egyes nők a kalapok varrását, festését és kiállítását alkalmas helyt elsajátítsanak. Természetes, hogy az áruforgalom megfelelő szabályozása s az egész üzem kereskedői szempontok szerinti rendezése is okvetlenül kívánatos.

A kosárfonást is házi-iparilag űzik, így pl. Kis-Disznódon, hol kocsikasokat, továbbá nagy, kerek és négyszögű kasokat készítenek a posztósok, szálámigyárosok stb. részére. Ez az iparág azonban szükében van ott a nyersanyagnak, melyet az Olt völgyéből kell beszereznie.

Üzletszerűen Brassó, Nagy-Szeben stb. egyes kézművesei foglalkoznak kosárfonással. Keresetük azonban rendkívül csorbul a fegyházak (Nagy-Enyed) fonott áruai által s ez oly baj, melyen okvetlen segíteni kell, ha csak nem akarjuk tönkre juttatni a kosárfonást.

Jelentősebb mozzanat gyanánt kell kiemelnünk, hogy alkalmas fűzfajok meghonosítása s termelése által finomabb munkára alkalmas, jobb anyag felől is gondoskodnak.

31. Fésűsipar.

A gyéren képviselt fésűsipar paragon hever. Szórványos kisiparunk a nyugati nagyipar versenyét nem állhatja meg.

32. Bőripar.

Az 1889-ik év közvetlen elődjénél kedvezőtlenebb volt a bőrgyártásra nézve. A nyers bőr árának hanyatlását a kész áru áresése követte. Ez utóbbiak a jövedelmes kelen-dőség hiánya miatt sokkal nagyobb mérvben hanyatlottak az előbbieknél (körülbelül 15: 10). Hozzájárult, hogy cserzőink a jobb cserző anyagokat (Vallonea) drágábban fizetik, mint a budapesti, bécsi stb. gyárak s hogy tavaly a külföldi cserző-anyagok ára is felhágott. A nyers anyagot rendszeren távolról kell beszerezni s ez szintén nyomasztó hatással van cserzőinkre.

Minthogy a kikészített bőr, főképp a lábbeliek kivitele a romániai vámháboru kitörése óta megfeneklett, bőriparunk előbbi piacának nagy részét elvesztette. Sikertelen ugyan némi kivitelnek útját egyengetni Bulgária felé, tavaly azonban ez az üzlet is meddő maradt. Megjegyzendő különben, hogy a romániai bőripar az utolsó évtized folyamán nem megvetendő haladást tett, minthogy olcsó nyers anyag s jutányos gubacs áll rendelkezésére. A jelzett fejlődés az óriási vám védelme alatt még inkább fokozódott s a román bőripar szakadatlan haladása mellett nem lehetetlen, hogy egyszer csak saját vámterületünkön jelenik meg a romániai bőr!

Cserzőink nyomasztó helyzete nem egy mestert készít

tett üzlete teljes abbanhagyására, vagy legalább az üzem jelentékeny korlátozására.

A legjobb minőségű bőr ugyan főleg Budapesten talál piaczra, az árak azonban nagyon nyomottak voltak s olyanok még ma is.

Kerületünk számos kisebb műhely mellett, Brassóban, Nagy-Szebenben, Medgyesen és Szász-Sebesen néhány nagyobb és jól berendezett bőrgyárat számlál, melyek minőségileg megfelelő s mennyiségileg elég jelentékeny munkaképességet fejtenek ki. Első sorban ez utóbbiakat sujtotta az üzlet pangása, mert a kisebb mester gyakran mellékesen mezőgazdasággal is foglalkozott, mi által némikép könnyített helyzetén.

Czipészeinknek 1889-ben állami szállításokban nem volt részük, míg 1887-ben a népfelkelési, valamint a következő évben a bolgár hadsereg részére eszközölt szállítás némi élénkiséget hozott soraikba, melynek hatása természetesen a bőrgyárakon is meglútszott.

A kikészített bőrt még ma is leginkább a hetivásárokon árulják. A brassói és nagy-szebeni érdekkörök arról panaszkodnak, hogy az ipartörvény határozatai daczára is kivülről való versenynyel kell küzdeniök. További sérelmük (pl. a fogarasi ipartársulat részéről), hogy a vidéki kereskedők kellőkép ki nem cserzett bőrből készült bocskort hoznak forgalomba.

Megemlítendő, hogy aránylag sok külföldi talp- és zergebőrt használnak fel kerületünkben.

A korábban virágzott kordováni par a külföldi gyártmányok versenye miatt, folytonos hanyatlóban van. Napjainkban főképen Székely-Udvarhelyt és Fogarason ívan képviselve ez az ág.

Minthogy a bőripar azon ágak közé tartozik, melyek aránylag nagy forgalmi tőkét kívánnak meg s csak úgy tartatják fenn magukat, ha az ujkori technika követelményeinek megfelelően vannak berendezve, nagyon valószínű, hogy a kisebb bőrcserzők mindinkább háttérbe fognak szorulni, mely folyamat itt Brassóban például már meglehetősen be is van

fejezve. A dolgok ilyenén állása mellett nem lehet az érdekelteknek eléggé szívükre kötni, hogy beszterczei ipartársaik példájára, közös üzleti üzem céljából, idejekorán egyesüljenek.

A szijgyártó-ipar részben a romániai kivitel hanyatlása, részben a belső versengés, nemkülönben egyéb már régóta érvényesülő kedvezőtlen befolyások következtében, melyek nagyon meggyengítették, teljesen pang. Nevezetesen Brassóban a mai szijgyártóipar csak árnyéka az azelőtt oly virágzó iparágnak. A kétségbeejtő helyzet folytán a szijgyártók száma is megapadt; egyesek ki is vándoroltak Romániába.

Ezen iparág képviselői gyakori kontárkodásról panaszkodnak.

A nagy-szebeni szijgyártók 12 tagból álló produktív-szövetkezete felemlíti jelentésében, hogy míg 1888-ban, noha az előbbihez képest nagyon hanyatlott, de még mindig jelentékeny kivitele volt Romániába, addig 1889-ben ez is sajnálatosan megcsappant. Mindenesetre szerencsés és követéscseméltó gondolat volt társulniok, hogy egyesült erővel küzdjenek meg az idők inségével. Ez a szövetkezet büröndösáruk- és büröndkészítéssel is foglalkozik s igen figyelemreméltó eredményeket mutat fel. 1889 végén 8862 frt. értékű áruja volt raktáron.

A nyerges-ipar helyzete az utóbbi években nem tüntet föl nevezetesebb változást, kivéve, hogy a kocsikivitel hanyatlása következtében ez az ág is megcsinli a Romániával folytatott vámháborút.

Kivitel kerületünk vámjain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Közönséges bőr	186	176	300	90	109	55 q
Talpbőr	479	488	379	46	244	180 „
Közönséges bőráru	761	575	424	75	56	30 „
Finom bőráru	384	286	134	9	6	5 „

Ezen alkalommal rámutathatunk a cserzőanyagok (főleg fenyőkéreg) kerületünkől — nevezetesen Romániába való jelentékeny — növekvő kivitelére. A brassói és a csiki vámhivatalokon keresztül ilyféle kéregekből kivitett: 1885-ben 2.466 q, 1886-ban 4.134 q, 1887-ben 5.397 q, 1888-ban 7.779 q, 1889-ben 7.611 q.

33. Kefekötő-árúk gyártása.

A csekély számban képviselt kefekötőipar ama kisiparágak sorsában osztozik, melyek nagyobb forgalmi töke hiányában a nyugati ipar versenyével folytatott küzdelem mellett, csak tengődnek. A kefekötők ezen felül a romániai kivitel hanyatlását is sinlik.

A kerület vámhivatalain keresztül következő mennyiség szállított ki: 1884-ben 478 kilo, 1885-ben 564 k., 1886-ban 389 k., 1887-ben 152 k., 1888-ban 52 k., 1889-ben 233 kilo.

34. Gyapjuipar.

Kerületünk gyapjuipara: posztó, flanel, divatkelmék, harisnyaárúk s daróc (halina) készítésére terjed ki. A gomb- és zsinórkötés jelentéktelen, de nevezetesebb a keskeny durva posztó, valamint a hosszuszőrű pokrócz (cserge) készítésével foglalkozó házi ipar. A kalaposságról más helyt emlékszünk meg.

A kerület gyapjuipara, mely régtől fogva a kereskedelem számára dolgozott s kétségkívül sehol sem folytatták az országban oly kiterjedt mérvben, a romániai vámháboru által kettős tekintetből befolyásoltatott: egyfelől lehetetlenné vált a romániai czigájagyapjunak a szükséges mennyiségben való behozatala, másfelől nagyon hanyatlott a Romániába való kivitel, mely pedig kelendőségének legfőbb piacza volt.

Tény, hogy az első szempontot illetőleg az oroszországi, bulgáriai és szerbiai ozigája-gyapju behozatalára engedélyezett jelentékeny szállítási kedvezmény legalább némileg enyhítette a helyzetet; gyapjuiparosaink azon gyakorta hangoztatott óhaja azonban, hogy a romániai gyapjut ismét akadálytalanul, vagy legalább jelentékenyen alábbszállított behozatali vám mellett kaphassák, ma is fenforog.

Szabad legyen e helyt ujolag reámutatnunk, vajjon nem lehetne-e a bajon a kikészítési (Appretur) eljárás intézkedéseinek alkalmazása által segíteni? Nagyon kíváncsnak kell továbbá jeleznünk, hogy a belföldi gyapjura nézve

fennálló szállítási kedvezmény 5.000 kilogrammon aluli mennyiségekre is kiterjesztessék.

A részben elvesztett romániai piacot, melyet különben bizonyos minőségekre (pl. koczkás flanellekre) nézve teljesen elvesztettünk, állami szállitmányok átadása, jobb gyapjuárunknak nagyobb mérvű belföldi kelendősége, valamint a kissé elevelebbé alakult bulgáriai összeköttetés által sikerült enyhíteni.

Azt is constatálnunk kell, hogy bizonyos posztónemek, valamint főképen divatkelmékink még mindig elég jelentékeny kelendőségnek örvendenek Romániában. Nevezetesen 1888 őszén, midőn a kitűnő aratás következtében megőrléncült Romániában a kereskedelmi forgalom, nagyon megelevenedett a kereslet; ez okból csak sajnálhatjuk, hogy posztógyártásunk e kedvező fordulatra nem lévén kellőkép elkészülve, az alkalmat nem aknázhatta ki eléggé. A romániai üzlet az 1889-iki gyenge aratás folytán ujjolag hanyatlott, miben különben Alcaz román ezredes két posztógyárának is része van, mely egy idő óta kereskedelmi portékát is készít.

A szállító üzlet 1889-ben szintén szerény határok között folyt s ez csakis akkor fog jobbra fordulni, ha a leginkább posztósainknak való szállítás, t. i. a honvédségi posztónemek készítése — úgy iparunk jóvolta, mint a magas honvédelmi kinstár érdekében — végre valahára decentralisáltatik. Ez annál inkább helyén volna, minthogy az állam ez által a kereskedelem részére dolgozó, jelenleg azonban még a romániai vámháboru hatását sinylő gyapjuiparunk lényeges megerősödését mozdithatná elő. Az 1887-iki népfelkelői szállitmány bizonyára elegendőképen beigazolta egyenruházati posztónemeink kifogástalan minőségét.

Am kisértenék meg egyszer változatosságként a m. kir. honvédség posztószállitmányát ugyanazon árakban és időtartamra az erdélyrészi posztóiparosokra bizni s azonnal szembe fog ütni posztóiparunk haladása, mert ez által a kereskedelmi irányt nem hogy elhanyagolná, hanem annál nagyobb erővel mivelhetné!

A belföldi áruüzlet flanellek és posztó dolgában a gyenge

aratás következtében sok kívánni valót hagyott hátra. A divatáru-üzlet gyarapodott ugyan terjedelemben, ez az üzleti ág azonban kedvezőtlen hitelviszonyok nyomása alatt áll.

A posztó-osztályt illetőleg a tavalyi s az előtti évekre nézve nevezetesebb mozzanatok gyanánt jelezhetjük: egyes vállalatok megnagyobbitását s czélszerűbb technikai berendezését, e mellett azonban egyes kisebb üzemek abbahagyását, illetőleg azoknak Romániába való áthelyezését. (Ennek legszembeszökőbb példája az azugai posztógyár, mely brassói módra készíti posztóit s a beviteli vám hatásán kívül a romániai bevitelnek kétségtelenül legnagyobb akadályja.) Posztósaink mindinkább a belföldi üzlet felé hajlanak s egyes czégek már is szép eredményt értek el. Megjegyzendő különben, hogy a nagy-szebeni posztógyártásnak soha sem volt nagy kivitele Romániába s hogy a segesvári posztósok régtől fogva összes készletükön a belföldön adtak túl. Ebből folyik, hogy a romániai kivitel megcsappanása első sorban a brassói posztó-ipart sújtotta. Végül egyes posztógyárosaink ama törekvéséről is meg kell emlékeznünk, hogy a távol keleten iparkodnak lábukat megvetni, s mint örömmel látjuk, nem eredménytelenül.

A posztógyártás kétségkívül kerületünk legfejlettebb iparágai közé tartozik, s ha a jelek nem csalnak, minden küzködése daczára is szép jövőnek néz elébe. Jól megvetett alapon álló s kitünően igazgatott telepeinek módjukban van az ezen ágban felmerülő általános fejlődéshez csatlakozni, a nélkül, hogy régi posztógyártásunk sajátosságaiból teljesen kivetkőznének. Nagyon egészséges iparpolitikának kell tehát jeleznünk ezen kisebb üzemek minden módon való támogatását s munkaképességük fokozását, óvnunk kell ellenben ama tévhitől, hogy valamely nagy részvénytársaság képes volna hazánkban egy csapásra nagyszerű posztó-ipart teremteni.

Elmellőzzük ezuttal szövőiparunk műhelyeinek, a mechanikai és kézi szövőszékek, orsók stb. számát, mint mely a brassói kamara kerületére nézve a kamara statisztikai felvétele alapján van összeállítva s melynek áttekintése már több ízben

jelent meg nyomtatásban, itt ujlag szóbahozni s a részleteket illetőleg utalunk a „Közgazdasági Értesítő“ 1889-iki II. kötetének 944. lapjára. Egyszerűen megemlítjük, hogy a posztógyártás legnagyobb mérvű Brassóban, azután Nagy-Szebenben és Segesvárott. Sepsi-Szt.-Györgyön csak egy posztós van.

Nem terjeszkedve ki a Romániával való kereskedelmi viszonyok mielőbbi rendezésére irányuló s oly sok más iparággal közös kívánságra, ez iparág óhajait az alábbiakban adjuk vissza:

1. A romániai gyapju vámmentes vagy legalább kedvezményes behozatalának lehetősége. S ez nemcsak a romániai kiviteli-üzletben részes, hanem valamennyi gyapjuiparos s nemcsak a posztógyárosok, hanem a harisnyakötők, gyapju-szövők és kalaposok közös óhaja. A jutányosabb nyersanyag ez ipar versenyképességét minden irányban fokozná.

2. Katonai s nevezetesen honvédségi szállítások átszolgáltatása.

3. A gyapju viteldijainak leszállítása, 5000 kilogrammon aluli szállítmányokra nézve is.

Ezek a nevezett iparág legfőbb kívánságai, melyek teljesítése a magas kormánytól függ.

Itten megemlítjük, hogy szövött áruink belföldi áruforgalmának fejlesztése céljából bizonyos szervezést terveznek, melyre nézve a budapesti kereskedők és iparosok hitelszövetkezetének e rendbeli eljárása szolgál mintául. Ez ugyanis mellékesen mintegy 3 év óta erdélyi szövött áruk, nevezetesen divatkelmék és takarók bizományszerű terjesztésére vállalkozott s a legközelebbi üzleti kimutatás szerint 1888-ban 3009 frt., 1889-ben már 7403 frtra rugó forgalmat közvetített. A tételek önmagukban véve csekélyek bár, mégis örövendetes emelkedést tüntetnek fel s ez bizonyára ugyanoly mérvben köszönhető az áruk kipróbált jóságának, mint ama hitelintézet hazafias és követésre méltó működésének. Joggal remélhető, hogy ezen szervezés elterjedése esetére szövött-áruink belföldi forgalma jelentékenyen fokozódnék.

A gyapju-szövés Brassóban és Nagy-Szebenben az

utolsó évtizedek folyamán rendkívül hanyatlott, annyira, hogy Nagy-Szebenben már csaknem kihaltnak mondható, míg Brassóban még négy műhely tartotta fenn magát. Gyártmányaik (halinaposztó, darócz, takarók) legnagyobbbrészt Magyarország déli vidékeire és Szlavóniába mennek s a maradékot a helyi forgalom veszi át; Romániába manapság csak keveset visznek. Az áruk különben a megelőző évekhez képest, a mult érbén jó kelendőségnek örvendtek.

Ezen mesterség hanyatlásának legfőbb oka, a házi ipar, a nagy-disznódi gyapjuipar s a Királyhágón-túli valamint osztrák gyárak versenyében keresendő.

Az úgynevezett dimie-posztónak — keskeny, tiszta gyapjuból készült és erősen mángorlott posztó — melyet főleg Hétfaluban Brassó mellett házi-iparszerűleg gyártanak, a Bánát volt legfőbb piacza, az utóbbi években azonban nagyon csökkent forgalma, minthogy e cikket a magyarországi gyárak olcsóbban és szebben állítják elő. Része van benne különben annak is, hogy a cigája-gyapju a vámháboru következtében megdrágult. Minden esetre érdemes volna ezt a házi ipart a technika tökéletesítése s az előállítás jutányosabbá tétele által újból fölvirágoztatni.

Durva gyapjuáruk nagymérvű gyártásával Nagy-Disznód faluban Nagy-Szeben mellett foglalkoznak, mely 300-nál több gyapjuszövőt foglal magában. E jelentékeny ipar helyzetéről e helyen különösen meg kell emlékeznünk.

A gyapjuszövő-társulat részletes jelentése szerint ez ipar helyzete a legutóbbi évtizedben nagyon megnehezült, a mennyiben a galicziai kereskedők bizonyos üzleti fogások által a kevésbbé tehetős gyapjuszövőket nyomasztó függési viszonyba juttatták. A Galicziából behozott nyers anyagot (tehénszört, kevésbbé gyapjut) ugyanis nagyon drágán számítják fel, a kész portéka árát pedig folyton lejjebb szorítják. Ez által a tőlük független mesterek helyzete is rosszabbra fordult s ehhez járul még a portéka minőségbeli hanyatlása is, mert mindig több tehénszört alkalmaznak. E bajokra vezetik vissza az érdekeltek a kolomeai (Galiczia) szövethazeti áruuraktár sikertelen működését.

A nagy-disznódi gyapjuipar továbbá az által is szenved, hogy a magas behozatali vám miatt lehetetlenné vált romániai gyapjut beszerezni. A nyers anyag - szövethozatnak ugyan módjában van, a szürke és barna gyapjuszükségletet Budapestről, Bécsből, Boroszlóból és Berlinből fedezhetni, a tiszta fehér halina-posztó készítéséhez való gyapju beszerzése azonban sok nehézséggel jár, pedig ez legfontosabb cikkük. A szövethozat ennél fogva életkérdésnek mondja, hogy ismét romániai gyapjut kaphasson.

A szövethozat, tagjai érdekében dicséretes tevékenységet fejt ki, a mennyiben a kolomeai úruraktáron kívül Temesváron is fentart ilyet, noha -- sajnos -- ez idő szerint csekély eredménnyel. Azonkívül a megye támogatásával ez idén szövőiskolát is létesített, mihez a beszüntetett nagy-szebeni szövőiskola berendezését kapta meg.

A szövethozat élénk óhaja gyanánt említjük, bár emeltetnék ez az iskola ama szakiskolák sorába, melyek sikeres befejezése az ipar gyakorlására — tanonczbizonyítvány felmutatása s a kétévi segédmunka kimutatása nélkül is jogosít.

A galicziai kereskedők támasztotta inségnek önségély útján kell elejét venni. S minthogy a szövethozat már e tekintethen is elismerésre méltóan működött, remélhető, hogy az erre hivatott tényezőkkel együtt sikerülni fog megfelelő szervezési formát találnia.

Segélyezésben oly módon lehetne, sőt kellene ez iparágat részesíteni, hogy honvédségi takarékszallítványt kellene reá bízni. A közös hadsereg részére évente szállítanak takarókat s a feladatot mindig a hadsereg-vezénylet teljes megelégedésére oldották meg.

A nagy-disznódi takaré- és előlegező egyesület zálogkölcson forgalmának kimutatása:

megterhelve

Állomány	1884 végén	2.220 darab posztó	22.256 frttal
Elzálogosított	1885	6.134	57.055
Kiváltott	1885	6.067	58.171
Elzálogosított	1886	1.088	9.297
Kiváltott	1886	2.722	24.547

			megterhelve
Elzálogosított	1887	1.426 darab	posztó 9.492 frttal
Kiváltatott	1887	1.911	" 14.052
Elzálogosított	1888	2.381	" " 19.874
Kiváltatott	1888	2.302	" " 18.838

A nagy-disznódi nyersanyag-szövetkezet

	1885	1886	1887	1888
árueladást	60.078 frt.	74.233 frt.	68.618 frt.	87.313 frt.
áruvételt	65.371	54.122	76 549	78.785

mutat ki.

Az árukészlet 1888 végén 26.208 frtra rúgott.

A tiszta nyeresség 1885-ben 1 frt 95 krt, 1886-ban 1.207 frtot, 1887-ben 455 frtot, 1888-ban 2.902 frtot tüntet ki.

Sajátszerű házi ipar a főleg Brassóban űzött hosszúszerű pokrócz (cserge) gyártása; ezek az osztrák-magyar monarchiában jó kelendősegre találnak s egy részüket Német-, Angol- s Olaszországba, Szerbiába s Romániába is szállítják. Előbbi években tetemesebb volt a pokrócz-üzlet, mint jelenleg, minek oka részben a kész árunak a román gyapju nehezebb behozatala következtében való megdrágulásában, részben pedig abban van, hogy a vevők szükségletük nagy részét a Felső-Magyarországban s Horvátországban gyártott könnyebb, rövidszőrű és jutányosabb pokróczokkal fedezik. Nem kicsinylendő az osztrák pokróczgyárak versenye sem.

A magas vámok is, nevezetesen a Németországba való bevitelnél, akadályozzák a kivitel föllendülését.

Harisnyaszövéseink gyártmányai a belföldön s Romániában találnak piacra. A Romániában nagyon kedvelt castor-áru kivitele a vámháboru előtt nagyon jelentékeny volt. Azóta nagyon hanyatlott, noha egyes gyárosok még ma is főleg ezen piac számára dolgoznak, — természetesen nagyon alacsony nyereséggel. A belföldi s főleg az erdélyrészi forgalom, az illető gyárosok fáradozásai következtében, emelkedőben van.

A válságos helyzet, melybe ez iparág a vámháboru kitörésekor sodortatott s rögtön munkások elbocsátásában nyilvánult, 1887-ben a brassói gyárakra nézve, némileg akkép

enyhült, hogy fonódáikat a népfelkelési szállítmányban részes posztógyárosok számlájára járathatták.

Ez ág legfőbb óhaja: a romániai czigája-gyapju behozatalának lehetősége.

A harisnyaszövést leginkább Brassóban űzik, továbbá Nagy-Szebenben, azután Medgyesen és Segesvárt. A gyapjából való szövöttárak gyártása jelentéktelen.

A kötőgép többnyire kiszorította a szövőszéket.

Gyapjuárak kivitele a kerület vámjain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Pokróczok, szürposztó	1.135	1.108	777	587	830	1.033 q
Külön meg nem nevezett gyapjuár	2.233	1.571	1.734	1.253	1.843	1.594 q
Szalag, paszománt és gombáru	36	36	30	21	36	17 q

Határozottan rá kell utalnunk, hogy e kiviteli kimutatásban nem csupán a kamara kerületében gyártott áruk foglaltatnak.

Feltűnő, hogy e kimutatásban harisnyaszövő-árak nem szerepelnek s vámjaink áruforgalmi kimutatásai mindössze 1884-ben 99 kilo, 1885-ben 134 kilo, 1886-ban 32 kilo, 1887-ben 518 kilo illetően árut mutatnak ki. Következésképp e cikkek főtömegének más rovatokban, talán a különösen meg nem nevezett gyapjuárak rovatában kell bejegyezve lennie, — legalább a vámháboru előtti időben, mert azóta sok ilyen áru vitetett ki Svájczon keresztül. Némi világot vet a dologra a román behozatali statisztika, mert e szerint a Predeálon keresztül jövő behozatal így alakult: 1882-ben 286 q, 1883-ban 342 q, 1884-ben 257 q, 1885-ben 363 q, 1886. I. felében 202 q, 1886. II. felében 29 q, 1887-ben 66 q.

35. Gyapot- és vászonipar.

Alig lesz még egy másik iparág, melyre oly súlyosan nehezült volna az események ujabbkori alakulása, s melynek fenmaradása annyira kérdésessé vált volna, mint azt a ta-

kác siparnál tapasztaljuk. Való, hogy ez évszázad folyamán egyes, gyengén képviselt iparnemek teljesen letűntek, úgy hogy a ki a korábbi viszonyokkal legalább tanulmányok alapján nem ismerős, alig tudja, minő ipar volt az, pl. Brassóban a tűszőkészítés és a tokkészítés. A takácsipar azonban a legnagyobb mérvben képviselt ágak egyike volt, mi kitűnik abból is, hogy még 1852-ben 140 takácsot számláltak Brassóban.

Ama meggyőződés, hogy a régi állapot nagyon visszás, máskép azonban a takácsipar magában véve szövőiparunk életképes ága s az újabb kor követelményeinek megfelelő alkalmazkodás által újból felvirágoztatható volna, az utolsó évtizedben néhány, aránylag nagyobb takácsműhelyt eredményezett.

Az első székely szövőgyár-részvénytársulat Sepsi-Szt.-Györgyön, mely alakjának daczára emberbaráti alapon áll, a mennyiben a takácsmesterségnek a lakosság kebelében való fejlesztését tűzte ki czélul, nagy nehézségekkel küzd; még pedig egyrészt a rendelkezésére álló eszközök elégtelensége, másrészt azon rendkívül heves verseny miatt, melyet gyártmányainak — valamint egyáltalában az egész erdélyi takácsiparnak — az osztrák szövött-árakkal meg kell állania. Leginkább azt sinli nagyon, hogy az osztrák gyárosok gyártmányait utánózzák és azután székely szöttes gyanánt árulják itt helyben; mely eljárásnak különben a brassói és nagy-szebeni gyapjuáruk is ki vannak téve, a mennyiben idegen gyártmányokat erdélyiek gyanánt árulnak, mivel a fogyasztó közönség az erdélyi iparczikkek iránt viseltetett kedvező hangulatánál fogva szívesen is veszi azokat. Nem is említjük ama durva visszaélést, melynek a brassói posztóneműek rosszabb minőségű utánzatai által számbaveendő eredménnyel sikerült a brassói árut a keleti piacokról némileg kiszorítani. Bizonyára textil-iparunk érdekében való volna, ha e szédelgésnek legalább a belföldön eleje vétetnék.

Örvendetes tény gyanánt említendő, hogy Sepsi-Szt.-Györgyön tavaly még egy szövőgyár keletkezett, mely mechanikai szövőszékekkel is be van rendezve s melynek árumintái

izlés és szépség által tűnnek ki; annál öröndetesebb, hogy e vállalatnak gondja volt reá, a megoldandó feladat kereskedői ágát iskolázott kereskedő kezeibe tenni le.

Segesvárott, az üzletszerű takácsipar ősi fészkeben, hol a kisebbszerű takácsok is aránylag kedvezőbb helyzetben látszanak lenni, mint másutt, tavaly szintén figyelemreméltó átalakulás ment végbe. Ma e helyt 3 gyapotszövőgyár áll fenn, mely az 1881-iki XLIV. t.-cikk által biztosított állami kedvezmény részese; ezen kívül egyik-másik telep ma-holnap szintén idáig fog fejlődni.

Iabár e vállalatok jelentései szerint az 1889-iki forgalom — legalább a nagyobb szövőgyárakra nézve — valamivel jobb volt a tavalyinál, helyzetük azért még sem mondható kedvezőnek. Ennek okát főkép a morvai Rothwasser-féle gyártmányok versenyében kell keresnünk, minek következtében az árak a végsőig hanyatlottak s minthogy továbbá a külföldi verseny kénytelenítve volt, minőségileg messze a mieink mögött maradó áruit, 6 havi időre szolgáltatni a kereskedőknek: ez a hazai cikkek kelendőségét rendkívül korlátozta. Gyárosaink ugyan e tekintetben is hajlandók lettek volna a külföldi verseny nyomdokait követni, ha a csődügyre vonatkozó határozmányoknak lanyha kezelése mellett, érzékeny károsodástól 'nem tartottak volna.

Aránylag kiváló, régibb gyári vállalat a Baumann-féle szász-sebesi szövőgyár, mely néhány év óta állami adókedvezményt élvez. Az ezen gyárból kikerülő asztalkészlet és fehérnemű, valamint a színes gyapot- és vászon férfi-ruhakelmék is jó hírnévnek örvendenek. Mindazonáltal a morvaországi gyárakkal szemben, melyek selejtesebb fonalból készített cikkeiknek rendkívül fejlett kikészítési eljárás által nagyon teteszetős kinézést kölcsörőznek s azokat természetesen a legjutányosabban is adhatják, ennek a gyárnak is nehéz sorsa van.

Magától értetik, hogy mindezen vállalatoknak szakadatlanul arra kell törekedniük, hogy technikai berendezésüket mindinkább tökéletesítsék s a termelés kiterjesztése által a költségeket arányosan csökkentseék. Ennek azonban nem szabad a portéka jóságának rovására történnie, mert ez az,

mi czikkeinknek a közönség bizodalját megnyeri. Selejtebb s megfelelően olcsóbb áru gyártásában úgy sem érheti el szövőiparunk a külföldi versenyt, ép oly kevésbé, mint a hogy — a mi ez ipar legtekélyesebb ágait illeti — még nagyon soká nem fog vele mérkőzhetni.

Bizonyára csak rá kell utalni, hogy ily körülmények között a kereskedelmi oldal kiváló ápolása sűrűszen szükséges, valamint hogy kereskedővilágunknak kiváló becsületére válne, ha a honi gyártmányokat előnyben részesítve, azoknak a közönség körébe utat nyitni törekednének. A kereskedelem számára dolgozó szövőgyárainknak állami szállításokban való részesítése, a körütekintő iparpolitika egyenes követelménye, s csak örömmel üdvözölhetnők, ha mentől nagyobb mérvben sikerülne ily munkálatokban résztvenniök; — azonban mégis legfőbb a kereskedelmi üzlet ápolása.

A kisebbszerű takácsmesterek helyzete, nevezetesen Brassóban, tavaly is kétségbeesztő volt. Mint említettük, a segsvári takácsok látszanak legkedvezőbb helyzetben lenni, míg a nagy-szebeniek jogos panaszt hangoztatnak iparuk nyomasztó hanyatlása miatt. Brassóban s Nagy-Szebenben, számban rendkívül meapadtak.

Az utánpótlás ez ipart illetőleg nagyon csekély, mint-hogy minden atya vonakodni fog gyermekét ily szemlátomást pusztuló iparra adni.

A kisebb takácsok főleg az országos vásárokon adnak túl áruikon s így joggal panaszkodnak a kicsiny országos vásárok — minden itt számbajövő iparra nézve — annyira káros szaporítása miatt, melyek látogatása a mesternek annyi idejébe s költségébe kerül.

Keserűen panaszkodik továbbá ez az iparág a privilegált felső-magyarországi tót házalók miatt, kik gyakorta nem házi-iparczikkeket, hanem a sternbergi és rothwasseri gyárakból származó szötteket árulnak minden hetivásáron.

Sűrűszen kívánatos ennek megszüntetése. Senki sem fogja e házalók privilegiumait megtámadni akarni, de önként értetik, hogy csak házi iparczikkek árulásával volna szabad foglalkozniok.

Kamara-kerületünk illetén házi ipara nevezetesen a székely megyékben két egyesület gondoskodásának tárgya, (Sepsi-Szt.-György és Székely-Keresztúr) melyek, nagyon helyesen, a takácsipar fejlesztésére törekzenek.

Gyökeres fejlesztésről azonban alig lehet szó, ha csak nem sikerül e házi ipar szervezését a szó kiváló technikai értelmében megvalósítani; ehhez azonban a gyártmányok kereskedői forgalomba hozatala is szükséges.

Minden, a takácsipar technikai tökéletesítésére czélzó törekvés a leghatályosabban gyámolítandó (vándortanító, jobb kézi szövőszékek átengedése, szövőiskolák stb.)

Nagyon megnyerő ugyan ama gondolat, hogy takácsiparunk tetemesebb fejlődésének legelső föltétele egy mechanikai gyapot- és lenfonó felállítása, mégis megszívelendő, hogy egy ily nagy vállalat egyelőre nem tudna a finom fonalon túladni, ezenfelül pedig, mert valamennyi fonalminőséget elő kellene állítania, nagyon nehéz helyzetben volna a külföldi versenynyel szemben. Arra való példa gyanánt, hogy a saját fonó a megfelelő és árát megérő szövőtárak gyártásának nem elengedhetlen föltétele, idézzük, hogy egyik brassói posztógyárunk néhány év óta francia, német és osztrák fésűsfonalból egészen jó minőségű és versenyképes fésűsfonal-szöveteket készít. Sőt ellenben a főfeladat egyelőre az volna, hogy a szövőműhelyek technikai berendezése, nevezetesen a kikészítés tökéletesíttessék s a műhelyek megnagyobbitása által az előállítási költségek csökkentessenek; ehhez járul még a fonal lehetően jutányos szállítása.

Mint érdekes unikumra mutatunk rá végül a nemrég elhunyt Bethlen Kálmánné grófné által Nagy-Selyken (Nagy-Küküllő megye) berendezett háziipari szövészetre, hol keleti modorban rendkívül izléses tarka kötöket, asztalkendőket, függönyöket stb. készítenek. Ezen szöttesek az 1888-iki nemzetközi kiállításon Brüsszelben megérdemlett elismerésben részesültek.

A szorgalmas háziipar készítményei: kendervászon (tisztá kenderből) s zsákvászon (csepüből) ezelőtt jó keletűek voltak Romániában. Ez ipar a közhalmi szolgabírószágban. Udvarhely

megyében, Erdővidéken (Háromszék megyében) s Csik megyében honos. A csiki s részben az udvarhelyi vászon is finomabb, paraszt-fehérműnek való s tiszta kenderből készül, míg a kőhalmi kerületben kiváltkép szákszövetet készítenek. Ezeket a czikkeket nagy mennyiségben szállították azelőtt Brassóból Romániába, az utóbbi években azonban a kivitel hanyatlott, illetőleg kevésbé jövedelmező. Ezen árukat a Királyhágón-túli részekbe szállítani — sajnos — nem sikerült.

A Fogaras megyében s Hétfaluban gyártott fehérített vászon is jelentékeny mennyiségben szállították azelőtt Romániába.

E czikkek árai ma nagyon nyomottak.

Festett pamutfonal. A festett pamutfonal — főkép a valódi festésű kék, mely eddig erdélyi különleges cikk volt — forgalma néhány év óta úgy a belföldi, mint a külföldi fogyasztásban hanyatlott. Ezt főleg a cseh gyártmányok okozzák, mert ezt a fonalat a házi iparban használják fel, készítvén belőle a kiváló tartóssága miatt keresett u. n. házi szőttest. A cseh gyárak azonban a mustra utánzásával — noha a minőség rovására — rendkívüli olcsóságuk által nagy versenyt támasztottak e házi iparnak. E mellett még bécs s morva festők kész festett fonal tekintetében is versenyeznek.

Festett fonalaink Romániába való kivitelét, mely e cikk legfőbb piacza, a vámháboru nem érintette.

Minthogy kékfestőink (Brassó, Uzon, Nagy-Szebenben, Segesvár stb.) kívülről hozatják a nyers fonalat, bizonyára jogos óhajuk: a szállítási díj mérséklése.

A nyers fonatra nézve Kőbánya (átvitelben) — Segesvárt illetőleg engedélyezett szállítási kedvezmény (30%) kerületünk egyéb érdekelt állomásaira is kiterjesztendő volna.

36. Kötélverő-áruk.

A kötélveréssel főleg Brassóban, Nagy-Szebenben, Fogarason, Segesvárott s még néhány más helyen foglalkoznak üzletszerűen.

Ez az iparág már régen aláhanyatlott; már akkor is

inséges helyzetben volt, mikor még a romániai kivitel a nagyon magas beviteli vám miatt nem nehezült meg annyira.

A vámháboru óta azonban teljesen veszendőnek indult, mert — sajnos — azóta számos erdélyi kötélverő mester, ki úgy vélte, hogy hazájában nem tudja többé fentartani magát, segédei egy részével kivándorolt Romániába, hol részint mint ujonnan keletkezett kötélverő műhelyek munkavezetői találtak foglalkozásra, részint pedig saját erejükből tartanak fenn üzleteket. Ha a jelek nem csálnak, a kivándorlottaknak nincs valami jó sorsuk odaát.

Most, hogy Romániában is meghonosodott a kötélgyártás, nemcsak hogy a mi kötélverő-áruink — melyek a magas vám következtében különben is jelentékenyen megdrágultak — kelendősége alábbszállt, hanem a nyersanyag beszerzése is több nehézséggel jár, mert azóta a román kormány megfelelő intézkedéseinek gyámolítása mellett jelentékeny mennyiségű kendert szállítanak ki a romániai szükséglet fedezésére.

Ha meggondoljuk, hogy kötélverőink főkép a keleti s első sorban a román piacz számára dolgoztak, hogy az utolsó húsz év alatt anyagilag tönkrementek s a maguk közti heves verseny következtében a kész portékát csak silány árban adhatták el, míg a nyers anyagot a közvetítő révén drágán kelle beszerezniök, — nem csodálhatjuk, hogy ma már gyökerében megtúmadott iparággal állunk szemben.

A kötélverők saját erejükből nem képesek önmagukon segíteni, mert a nyersanyagnak első kézből való beszerzésére, valamint a kész áru saját raktáron tartására csaknem általában képtelenek. Gépek behozatalára, a tőke hiánya mellett, szintén nem képesek s így a kötélgyártás egyik főága, a spárgakészítés, a kötélgyárak technikai és kereskedelmi berendezésének mai tökéletessége mellett teljesen el van előlük zárva. Mindezek daczára a kötélverés mégis életképes ipar.

Nem tekintve, hogy Romániával való kereskedelmi és vámviszonyaink szabályozása, rögtön megfelelő javulást hozna magával, a kötélverő iparon olykép lehetne segíteni, ha a produktív-szövetkezetté alakult kötélverőknek lehetővé válnék,

hogy gépekkel rendezzék be magukat s azután a durva munka mellett versenyképes spárga gyártásával is foglalkozzanak¹⁾ és a csepüt is megfelelőbben értékesíthessék. Azonkívül szükséges volna, hogy lehetővé tétessék, miszerint a nyers kendert, a mikor épen ideje van, első kézből vásárolhassák; továbbá gondoskodni kellene valamely olyan módról, melynek folytán — más, hasonlóképen arra utalt iparággal egyetemben — szerény viszonyaik daczára is raktárba dolgozhassanak s ne legyenek örökké kénytelenülve áruikon szükségből túladni.

Sajnos, hogy a kilátások erre nézve nagyon, nagyon csekélyek.

Egyet azonban minden bizonynyal keresztül lehet vinni²⁾ kötélverőinket ugyanis a m. kir. dohányjövedék részére szolgáltatandó munka által, a pillanatnyi égető szükségén átsegíteni. A durvább fajtákat bizonyára megfelelő minőségben s árban képesek szolgáltatni s ha csak biztos kilátás volna illetén nagyobb szállításra, majd akadna módja, nekik a nyers anyag beszerzésénél segítségükre lenni.

Hálával kell elismernünk, hogy közlekedési intézeteink a vámháboru kitörése óta nem egy tetemesebb szállítást bíztak reájuk, a nagy tömegben azonban mégis csak az által lehetne némileg segíteni, ha a dohánykezeléshez megkívántató kötélverő-árak szállításának nagy részét megkapnák.

Tekintve, Románia mily erőfeszítéssel törekszik a kötélgyártás meghonosítására, illetőleg az erdélyi kötélgyártás átültetésére, míg kötélverőink idehaza tönkremennek, joggal fölvethető a kérdés: vajjon ez iparfejlődésünk érdekében való-e?

Gyapot-, len- és kenderáru kivitele, a kerület vámjain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Gyapotáru	108	84	36	36	55	98 q
Festett gyapotfonal	35	227	255	283	345	408 „
Csomagoló vászon	9	103	93	89	354	234 „
Más lenáru	247	57	46	45	264	485 „
Kötélverő-áru	2.191	3.054	2.455	2.667	1.719	1.109 „

¹⁾ A Brassó mellett létesült nagy cukorgyár szívesen használna erdélyi cukor-spárgát, a mai árfolyam mellett azonban semmikép sem teheti azt.

37. Kárpitos-ipar.

A kevésbbé képviselt s csupán a nagyobb városokban jelentékenyebb kárpitos-ipar részben ugyanazon viszonyok befolyása által szenved, mint a butorasztalosság, minek folytán az arra vonatkozólag elmondottak nagy része erre is vonatkozik.

38. Szabó-ipar.

A szabók első sorban a bécsi és budapesti raktárak elviselhetlen versenye felől panaszkodnak, melyek úgy a legtöbb városban fennálló ruhaboltok, valamint a vásárról-vásárra vándorló ruhakereskedők által adnak túl olcsó tuczatáruikon. Panaszkodnak továbbá a vidéken levő kontárookra is. S így ez a mesterség is nehéz helyzetben van.

Romániába kivitt paraszttözetek készítése 1896 óta nagyon alábbhagyott.

Valóságos rákfene, melynek rossz hatása épen ezen iparnál tűnik ki leginkább, az az általánosan lábrakapott rossz szokás, hitelbe készíttetni a ruhát. Ez által nagyon gyakran a többnyire szintén hitelbe vett forgalmi tőke, veszendőbe ment adóstételek folytán van lekötve; ennek következtében már nem egy derék mester került csődbe, minthogy kisiparosainknál a rendes, pontos könyvvézés még sem mikép sem honosodott meg eléggé. Majd ha jobban meggyökeredzik az a meggyőződés, hogy ilyen bajokon együttes cselekvéssel kell segíteni, el fogjuk várni az érdekeltektől, hogy a lusta adóst a hitel könnyörtelen megtagadása által lerázzák nyakukról.

Olyas valamire különben, mint a „Creditreform“ Németországban, nekünk is nagy szükségünk volna.

Gyapjuöltözetek kivitele, (melyek elég sajtáságosan legcsekélyebb részben készültek erdélyi posztóból):

1884	1885	1886	1887	1888	1889
234	192	255	53	115	72 q

39. Szűcsipar.

Az 1888-iki szigorú tél kedvezőbbé hangolta ugyan a szűcsipar helyzetét, az egyesnek helyzete azonban ez ipar túltömöttsége, valamint a kontárkodás mellett s főleg a földmives nép fogyasztó erejének hanyatlása folytán, meglehetősen nehéz. Egyes ipartársulatok (brassói, n.-szebeni) a romániai vámháborúnak tulajdonítják a hanyatlást. A mennyiben főképp az országos vásárokon árulják portékájukat, bizonyára jogosult a panasz a kisebb vásárok nagy száma felett.

40. Csizmadia-ipar.

A cipész- és csizmadia-ipartársulatok kamaránkhoz érkezett összes jelentései ez iparág nyomasztó helyzetéről szólnak. A külföldi gyári munka versenye, a saját maguk sorában fennálló s a kontárkodás virágzása következtében még élesebbé vált verseny s a vidéki és részben a városi lakosság aláhanyatlott fogyasztó képességénél fogva, a kisiparosnak nagyon nehezére esik tisztességesen fenntartania magát.

Általános a panasz, hogy a gyári munka olcsóságánál fogva mindinkább több tért hódít. De még nyomatékosabban hangsúlyozzák, hogy a falun s városon egyaránt lábrakapott kontárkodás az árakat mindinkább leszorítja. Az érdekeltek valamennyi köre egyetért abban, hogy a kisipar fenntartása érdekében elodázhatatlanul szükséges a képesítés kimutatásának szigorú megkövetelése s hogy czzel a társulási ügy életrekelése s a tanonez- és legény-ügyet illető bizonyos jogoknak az ipartársulatokra való ruházása járjon karöltve.

Megemlítjük, hogy az érdekeltek az inséges helyzet által támasztott jogos elkedvetlenedésükben a baj okát oly helyt keresik, mely valóban nem hibás, hogy pl. a kereskedelmi és iparkamarát okozzák a kontárkodás megtűréséért és hogy szakmájuk érdekeit elhanyagolná. Nem tehetjük, hogy ezek ellenében reá ne mutassunk a kamara ama sokszoros fáradozására, melyet az állami cipő- és csizmaszállítványok decentralizációjára érdekében kifejtett.

A cipész és csizmadia szakma bő képvisellete részben

onnan ered, hogy oly számos, alig szabad szárnyra került legény egész könnyedén önállóvá lesz, minthogy ez iparág — talán a varrógép kivételével — szerszámra való nagyobb beruházást nem igényel. A tanoncok valamennyi iparszakma között leginkább erre tódulnak. Így 1888-ban Brassóban 883 iparostanoncz között 148 cipész és 123 csizmadia-
inas volt.

Ez iparág inséges helyzetét jelentékenyen fokozta a romániai vámháború, minek következtében számos brassói, kézdi-vásárhelyi és fogarasi stb. mesterre nézve lehetetlenné vált, vagy legalább rendkívül megnehezült szakmája további folytatása. Az előtt kisebb-nagyobb kereskedők jelentékeny lábbeli-mennyiséget szállítottak Romániába, nemkülönben a romániai országos vásárokon is sok elkélt.

Ez a piac csaknem teljesen megszűnt, minek következtében nemcsak a belföldi üzlet helyzete fordult rosszabbra, minthogy az azelőtt a kiviteli számára dolgozó mesterek ezen túl a helyi és vásári forgalom felé kénytelenültek fordulni, hanem számos mester- és segédnek Romániába kelle kivándorolnia.

Sajnos, hogy a lábbeli szakmának országszerte erős képviselője folytán, a belföldön lehetetlen új piacot teremteni, míg a keleti kiviteli, a Romániával kötendő s a legnépesebb ipartársulatok (Brassó, Kézdi-Vásárhely, Nagy-Szeben stb.) által sürögősen óhajtott új kereskedelmi szerződés nélkül alig remélhető.

Ennek okáért a szükség egyenes követelménye, állami lábbeli-szállítványok kiosztása által segédkezet nyújtani, — nevezetesen azon városokban, melyek a romániai vámháború által oly érzékenyen sújtva. Tény, hogy az utóbbi években részesültek egyes kisebb szállításokban, tény, hogy egy brassói csizmadia-szövetkezetnek 1888-ban sikerült a bolgár hadsereg egyik szállítmányát elnyernie, s mindez mégis elenyészően csekély és csak nagyobb szabású állami szállítványok képesek a bajt gyökeresebben meggyógyítani.

Mestereink akaratán s megfelelő képességén bizonyára

nem múlik. Bebizonyították azt az 1887-iki népfelkelői szállítási alkalmával s be fogják bizonyítani a mostani honvédségi szállítványokkal. Mély hálával kell e helyt a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr ő nagyméltósága amaz elhatározásáról megemlékeznünk, melynek tulajdonítható, hogy a magyar kisipar 1890-ben 34.000 pár bakancs szállításában részesítették, s bizonyára szabad remélnünk, hogy e kísérlet okvetlen sikerülése után a hazai kisipar mind nagyobb mértékben fog igénybe vétetni. Habár az állami szállítások nem képesek a bajt teljesen megszüntetni, mégis enyhítik némileg. — A cs. és kir. hadsereg szükséglete nagy részének szállítása előreláthatólag tartósan biztosítva van a kisiparnak.

A pusztulás okát, részben a falusi országos vásárok nagy számának tulajdonítják a társuiatok. Nemcsak az itt szóban levő iparág, hanem mindazon iparszakmák, melyeknek gyártmányaik eladása kedvéért vásárokat kell látogatniok, egyik főérdeke kívánja, hogy az országos vásárok szaporítása már egyszer komolyan megszűnjék.

Sürgősen kívánatos továbbá, hogy az iparhatóságok szigoruan üldözzék a kontárkodást, hogy ez által az egészségtelen versenynek legalább részben eleje vételessék. Arra is ügyelni kellene, hogy ne bármely kereskedő szabad tetszése től függjön üzletében lábbelit is árulhatni.

Ennek egyik föltétele azonban, hogy az illető érdekeltek ebbeli panaszukat esetről-esetre bejelentsék az illetékes iparhatóságnak mert általános vádak és panaszok hangoztatásával semmikép since segítve a bajon.

Sürgősen kívánatos továbbá, hogy a mesterek képzettebb tanoncok szerzésére törekedjenek, nehogy a következő nemzedék az egész szakma kárára váljék.

Megemlítjük végül, hogy a mindenfelé oly nagy számmal képviselt czipészek és csizmadiák helyzetét, megfelelő szövetkezeti formák behozatala (nyersanyagot beszerző szövetkezetek!) lényegesen megjavítaná. Ebben mintául vehetnénk szövetkezeteink az egyes Királyhágón-túli ipartestületek által létesített nyersanyag raktárakat.

Lábbeliek kivitele kerületünk vámjai:

1884	1885	1886	1887	1888	1889
237	228	129	66	153	18 q.

41. Keztyűgyártás.

Ezen, szórványosan képviselt ipar, főkép idegen portéka árulásával és javítással foglalkozik. Különös emliteni valónk nincs felőle.

42. Kalapos mesterség.

A kalapos mesterség számos oknál fogva nagyon nyomasztó helyzetben van; így mindenek előtt a romániai kivitel megesappanása, valamint a magas vám szülte olcsó árfolyam, másrészt — nevezetesen az osztrák nagyipar mélyreható versenye, mely potom árai mellett főleg a finomabb kalaposság jövedelmes folytatását teszi lehetetlenné, nemkülönben a gyapju megnehezített behozatala jönnek e helyt tekintetbe. Ezek következtében a műhelyek száma, valamint a termelés is folytonos hanyatlóban van. A romániai kivitel számára dolgozó ipar kétségkívül kihalófélben van, ha csak hamarjában nem sikerül új piaczi forrásokat teremteni. A durva kalapok belföldi forgalma, melyet főleg a vásárok látogatása közvetített, a falusi nép fogyasztó képességének alábbszállása következtében szintén hanyatlott.

Bizonyosra vehető, hogy a finom kalaposság egyáltalán csak egyesülés, illetőleg a gyári üzembe való átalakítás által tartható fenn s az említett osztrák verseny mellett még így is kétséges, vajjon lábrakaphat-e a közel jövőben?!

Kíváncsinos volna e szakmát is állami szállításokkal gyámolítani.

Nemez-kalapok kivitele kerületünk vámjai:

1884	1885	1886	1887	1888	1889
230	129	159	134	249	329 q.

A kivitel itt szembetűnő emelkedése — sajnos nem szolgál a mi gyapjukalaposaink javára, mert onnan ered, hogy román czégek a postai csomagforgalomban Brassóig ho-

zatják az osztrák kalapokat s innen azután tovább szállíttatják. Természetes, hogy ezek az áruforgalmi kimutatásokban fel vannak tüntetve.

A kivitel hanyatlása azonnal szembe tűnik, ha pl. a soós-mezői vámot vesszük szemügyre: 1884-ben 178 q, 1885-ben 73 q, 1886-ban 107 q, 1887-ben 81 q, 1888-ban 75 q, 1889-ben 88 q. A román kereskedelmi statisztika szerint Ojtozon keresztül: 1883-ban 149 q, 1884-ben 156 q, 1885-ben 76 q, 1886. I. felében 122 q, II. felében —, 1887-ben 82 q; Predeálon keresztül: 1882-ben 358 q, 1883-ban 247 q, 1884-ben 348 q, 1885-ben 144 q, 1886. I. felében 228 q, 1886. II. felében 4 q, 1887-ben 261 q parasztkalapot vittek be.

43. Papirosgyártás.

Kerületünk papirosgyártása a legjobban képviselt iparágak közé tartozik, mert úgy a péterfalvi (Szeben megye) papirosgyár, mely az ismeretes neusiedli papirgyár-részvénytársaság tulajdona, valamint a zernesti (Fogaras megye) gyár is, mely a prázsmári (Brassó megye) kisebb gyárteleppel együtt egyik brassói czég birtokában van, kitűnően van berendezve s derék igazgatás alatt áll. Az oly hosszú időn át működött brassói papirosgyárat néhány év előtt abbahagyták s leszerelték. Egy kicsiny papirosgyár áll fenn Orlát szeben-megyei községben, mely csomagoló-papiros gyártásával foglalkozik.

Kerületünk papirosgyártása író- és nyomda-, csomagoló-, szalmapapiros és szalmalemezek készítésére terjed ki.

Az író- és nyomdapapiros belföldi forgalma 1889-ben sem volt kedvezőtlenebb mint előbb, csakhogy az árak sokkal alacsonyabbak voltak, minek következtében nagyobb mérvben kellett olcsó pótanyagokat (fa, cellulose, szalma) alkalmazni a drága rongyok helyett. — A gyárosoknak a nyomasztó árviszonyok miatt ki kelle terjeszteniök az üzemet, hogy az előállítási árakat lehetőleg csökkentsék, a nélkül azonban, hogy gyáraik teljes munkaképességét kiaknázhatták volna. Az árak hanyatlásával járt, hogy a versenyre való tekintetből

a fizetési határidőt illetőleg is engedményeket kellett tenni. A zernesti papirosgyár tavaly is csomagoló papirost szállított a m. kir. dohányjövedék számára s ennek tulajdonítandó, hogy türhető helyzetben volt.

A romániai vámháboru érzékenyen sujtotta papirosgyártásunkat, mert ha nem is szűnt meg a kivitel, mégis sokat szenved az üzlet a nyomott árak miatt. A neusiedli részvénytársaság üzleti jelentéséből különben örömmel olvassuk, hogy a külföld által potom áron, de silányabb portékával ellátott román vásárló közönség, újból a mi tisztességesebb gyártmányaink felé kezd hajlani.

A vámháboru egyik további hatásának kell tekintenünk, hogy az osztrák s főleg a cseh és galicziai gyárak, gyártmányaikon azóta Magyarországon iparkodnak nagyobb mennyiségben túladni. Ennek következtében ez iparág most is mint mindig s még fokozottabb mértékben szenved a túltermelés által előidézett s a kölesönös oktan versengés által még inkább lesúlyedt árak miatt, melyek épen a kedvezőtlen földrajzi fekvésű gyáraknak lehetetlenné teszik a jövedelmes üzemet. Ily helyzetben vannak telepeink, mert drágán kapják a keményítőt, szódát, gyantát, porcellánföldet stb. és a kész papirost — nem tekintve az erdélyrészi és romániai piacot — ismét újabb költségekkel kell Budapestre stb. felküldeniök. A romániai üzletet illetőleg megjegyzendő, hogy az előbbi állapot még kedvezőbb vámviszonyok mellett sem lesz többé visszaállítható, mert Romániában is papirosgyárak keletkeztek, melyek kormányuk részéről oly sok kedvezményben részesülnek, hogy a verseny eleve is ki van zárva.

Ennek az iparágnek első sorban olcsó viteldij-tételekre volna szüksége, még pedig leginkább a fumei kiviteli állomásra. A mai díjtétel a brassó-fumei útvonalra nézve 10.000 kilogrammonkint 201.8 frt. s ily díjtétel mellett gondolni sem lehet a kivitelre. Nemkülönben a helyi forgalomban is jelentékeny szállítási kedvezmény volna kívánatos, nevezetesen a főbb fogyasztási piacok felé. Az érdekeltek egyik további kívánsága, hogy a papiros-hulladék (maculatura-papiros) Budapestről, Debreczenből, Zágrábból stb. 5000 és 10.000 kilo-

grammos szállitmányoknál a C. osztály szerint továbbíttassék. Óhajtják továbbá, hogy a gyanta, kénsav, porcellánföld, szóda és chlór-mész Fiuméből, a papirosgyártól — Fiumébe való útirányra jelenleg is fennálló tételek, ellenben Bécset illetőleg a mostaniaknál sokkal mérsékeltebb tételek mellett szállíttassék. Végül a kénsav, porcellánföld, szóda és chlór-mész szállítási tételeit, melyek legközelebb 10%-kal mérsékeltek, Mármaros-Szigetről Alvinczre, Brassóba stb. további 20%-kal kellene alábbszállítani.

Kivitel kerületünk vámjain keresztül:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Szürke itatós-papiros, simitafan						
csomagoló-papiros, festetlen	2.470	2.926	3.131	259	183	69 q
Festett, simított stb. csomagoló-papiros .	936	1.359	8	—	337	627 „
Nem enyvezett, közöns. és minden nem enyvezett nyomda-papiros	145	45	350	4.453	3.706	2.694
Külön meg nem nevezett papiros	3.130	3.437	1.502	495	692	485 „
Összesen	6.681	7.767	4.991	5.207	4918	3.875 q

A péterfalvi papirosgyár eredménye:

	1886/7	1887/8	1888/9
Papiros	16.770	17.905	20.280 q
Farostok	8.793	9.592	10.916 „

Már az általános részben megemlékeztünk az 1889-ben felépült zernesti (Fogaras megye) cellulose-gyárról a helyt, a papiros-gyártás megbeszélése kapcsán is utalnunk kell ama nagy jelentőségű közgazdasági eseményre. Ez a nagy termelő-képességű gyár nagyon jótékony hatással lesz ama kiterjedt erdőterületekre nézve, melyek eddig az okszerű kiaknázás és értékesítés elől el voltak zárva. Minthogy ez a gyár csak 1890-ben kezdett működni, elegendő e helyt csupán annak nagy horderejére rámutatni.

44. Enyvgyártás.

Az enyvüzlet 1889-ben sem volt kedvezőbb, mint a megelőző években. Az árak alacsonyok voltak, a nyers anyag pedig aránylag drága. Románia felé nem fejlődhetett ki az üzlet; részben a vámháboru miatt, részben pedig, mert Bukarestben két év óta működik egy enyvgyár, mely a szükséglet nagy részét fedezi, — a még hiányzó mennyiséget pedig főleg Németországból hozzák be. Kerületünk egyetlen gyára (Brassóban), a drága vasúti szállítás s a nagy gyárak versenye miatt nem képes a belföld messzebb fekvő pontjait megközelíteni.

45. Gyufagyártás.

Kerületünkben ez idő szerint csupán egy gyufagyár működik (Parajdon, Udvarhely megyében), a mennyiben a brassói gyár már évek óta szünetel.

A parajdi gyárnak már régtől fogva a magyarországi s az osztrák gyárak erős versenyével kell küzdenie. A forgalom 1885 óta — az 1886. évi csekély javulás után — jelentékenyen csökkent, minthogy az üzlet a Királyhágón-túli részekben tetemesen hanyatlott. A gyáros ennek következtében, csakhogy gyára szakadatlan üzemét fentartsa, kénytelen volt gyakran veszteséggel adni el áruját a magyarországi vevőnek. Maguk a közelebb fekvő gyárak is kétségessé teszik a parajdi gyárnak az erdélyi piacot, mivel e téren túltermelés állott be s az árun valaminő módon mégis csak túl kell adni. A parajdi gyár földrajzi helyzete is kedvezőtlen, minthogy félre esik a vasuti vonalaktól s így nagyon természetesnek kell találnunk abeli kívánságát, hogy ha a fuvarozás némi könnyítése kedvéért az utak és hidak jobb karba helyezését óhajtja.

A megkívántató gyufaszálkát saját maga készíti a gyár.

46. Gyertya- és szappangyártás.

A kamara kerületében csupán egy stearingyertyagyár áll fenn (a nagy-szebeni részvénytársaságé), mely szappangyártással is foglalkozik.

Minthogy e gyár készítményei állandó keresletnek örvendenek s jó minőségüknél fogva a verseny-gyártmányok ellenében ez idő szerint is jó eredménnyel állják meg helyüket, úgy az előbbi évek, mint az 1889-iki év üzleti helyzete is kedvező volt. Mindenesetre csakis a legnagyobb erőfeszítéssel s a vállalat körütekintő igazgatása mellett lehetett ezen eredményt elérni, mivel Romániával való kereskedelmi viszonyunk megszakítása itt is érzékeny veszteséget vont maga után, a mennyiben e gyár: kitűnő nyersanyag-szállítóját s jó vevőjét vesztette el Romániában. A gyárnak azonban sikerült új — habár kevésbé előnyös — beszerzési forrásokat találnia és jutányosan vásárolnia s minthogy nagy gondnal törekedett új piacot szerezni, mindezen fáradozásait kielégítő siker jutalmazta.

Mindazonáltal számos nehézség áll ezen szakma felvirágzásának útjában. Földrajzi helyzeténél s a romániai vámháboru következtében versenytársainál nehezebben szerzi be a faggyut. Az erdélyi juhtenyésztés hanyatlása következtében nagyon kevés faggyu kerül piacra s így azt — mint már jeleztük — messziről kell beszerezni. A romániai faggyu behozatala nagy nehézséggel jár, mert a rendes vámon kívül még az is megdrágítja, hogy ama hasznavehetetlen bőrök után is vámot szednek, melyekbe a faggyu csomagolva van. Nagy-Szebennek a gyár legfőbb vevőjével, Bukovinával oly kedvezőtlen vasúti összeköttetése van, hogy a magas viteldíjak, a m. kir. államvasutak által a Lavocznén (Galicia) átmenő szállitmányok részére engedélyezett szállitási kedvezmény daczára is, nagyon megapasztják az üzleti nyereséget. A helyi forgalom nagyon drága viteldíjai is állandó panaszra adnak okot.

A nagy-szebeni stearingyertyagyár részvénytársulat részvénytőkéje 98.000 frt. Az alább összeállított adatok vissza-
tükrözik a gyár helyzetét:

	1884/5	1885/6	1886/7	1887/8	1888/9
A tartalékalap állása	10.088	10.711	11.320	70	560 frt.
Az árukészlet értéke	149.730	151.651	113.898	117.335	121.271 „
Nyereség	6.226	6.094	—	3.430	4 409 „

Az 1886/7-iki évadban 11.250 frt. vesztesége volt a társulatnak.

Szappangyártással (eschongi szappan, szemcse-szappan stb.) és faggyugyertya-készítéssel Brassóban, Fogarason, Segesvárott, Székely-Udvarhelyen s másutt foglalkoznak. Brassónak két nagyobb üzeme van, mely az idők helyes megértése folytán 1889-ben közös munkálkodás czéljából egyesült.

Az újabb időben lábrakapott olcsó világító anyagok a faggyugyertya fogyasztását a minimumra csökkentették s így a szappangyártás áll egyedül az előtérben.

A mit fennebb a stearingyertya-gyártásra vonatkozólag említettünk, jórészt erre az iparra is érvényes, nevezetesen a mi a nyers anyag beszerzését (kókusdió-olaj stb.), a külföldi versenyt s — főleg Brassó kedvezőtlen földrajzi helyzetét tekintve — az aránylag magas viteldijakat a helyi forgalomban illeti.

Ezen iparágnál világosan kitűnik, hogy a technologia mai állásánál a kicsiny üzem a nagy üzem előtt mindinkább háttérbe szorul. A szappanos-ipar hanyatlásának nem az ipar-szabadság az oka, hanem az a körülmény, hogy a gyárak a technikai vívmányokat kellőkép kiaknázzhatják. Ez okból — bármennyire sajnáljuk a kicsiny mesterek megtizedelését — mégis megelégedéssel üdvözljük, ha a helyi gyártás az idők kijelölte mederbe lép s ha képesek vagyunk szükségletünk legnagyobb részét saját műhelyeink révén fedezni, — más szóval: hogy gyáraink eredményesen küzdenek meg a tulajdonképeni nagyparral.

Ezen szakma fejlesztése érdekében sürgősen szükséges, hogy a nyers anyag beszerzése s a gyártmányok piacra-hozatala a fuvarbér leszállítása (nevezetesen külön osztály kocsirakományi behozatala szappanra nézve) által könnyíttessék meg.

A stearingyertyák kivitele, a mennyiben kerületünk vámjain keresztül veszi útját, kitűnik az alábbi adatokból:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Brassón keresztül	52	28	202	1	—	q.
Vöröstornyon keresztül .	20	22	2	—	—	q.

Marhafaggyu behozatala:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
Brassón s Felső-Tömösön keresztül	21	54	71	7	13	12 q.
Brassó-Vöröstornyon keresztül	472	489	178	524	208	2 q.

47. Petroleumfinomítás.

Kerületünkben 1889-ben mindenekelőtt 4 gyár állott fenn Brassóban s egy kis gyár Csik-Gyimesbükkön. Az erdélyi petroleumfinomító részvénytársaság (300.000 frt. részvénytőkével) megalapítása által, mely a brassói 6 gyár közül hármat egyesített kezében s ezek egyikét jelentékeny teleppé változtatta át, petroleumiparunk termelőképessége jelentékenyen fokozódott.

A lefolyt év üzlete, mely a belföldre szoritkozik, nyomott árak miatt szenvedett, mert ezek 1883 óta szakadatlanul hanyatlottak. Így pl. elsőrendű petroleum november havában 100 kilónként Budapestre következőkép jegyeztetett:

1883-ban 26.75—27.25 frt.	1887-ben 21.25—23.— frt.
1884-ben 24.25—25.— „	1888-ban 21.——22.50
1885-ben 23.75—24.— „	1889-ben 21.——22.50
1886-ban 22.50—23.50 „	

Ez a hanyatlás főképen a galicziai gyártnányok versenyének tulajdonítandó; e mellett még a nyersolaj ára is emelkedett, a mennyiben Romániában az agio a minimumra súlydott s így ez által megnehezült a nyers anyag beszerzése is, melyre pedig az erdélyi petroleum-ipar határozottan rá van utalva.

Minthogy az érdeklettek amaz élénk óhaja, hogy a romániai nyersolaj 30%-os vámpótléka megszűnjék, valamint a petroleum és a visszaküldött üres barrelek szállítási kedvezményét illető kívánságuk is külön fölterjesztés alakjában magas helyre jutott, nem szükséges e helyt behatóbban belebocsátkozni; mégis ki kell fejeznünk, hogy a megkívántató határozatok mentől előbb meg is valósuljanak.

Nehéz nyersolajok behozatala Romániából:

	1884	1885	1886	1887	1888	1889
A brassói vámon	90.365	93.706	76.040	75.672	85.810	95.214 q
A csik-gyimesi vámon	—	2.220	374	1.825	920	29

A brassói salonpetroleumot Budapesten nagyban 20 frt — 20 frt. 50 krral, elsőrendű 18 frt. 50 kr. — 18 frt. 75 krral; az év végén 20 frt. 50 krral, illetőleg 18 frt. 75 krral jegyezték.

48. Gázgyártás.

Kerületünkben csupán egy helyütt, nevezetesen Brassóban gyártanak világítógázt; a gázgyár a bécsi gázipar-részvénytársulat tulajdona. Brassó város közönsége épen most van alkuban a társulattal a gyár átvétele tárgyában, minthogy az annak idejében megkötött szerződés lejárt.

Az utóbbi években a világítógáz magánfogyasztása a petroleummal való világítási mód fejlődése folytán hanyatlott.

Ipari célokra, gázmotorok erőforrása gyanánt nem használnak világítógázt, nevezetesen, mert ez a fűtőanyag Brassóban többre kerül, mint a fa vagy szén.

49. Keményítőgyártás.

A keményítőgyártás, mely az utóbbi években Brassó egyik kicsiny műhelyében még folyamatban volt, teljesen megszűnt, minthogy a jobb minőségű gyári keményítő teljesen felülkerekedett.

50. Hamuzsirgyártás.

A hamuzsir gyártása évről-évre hanyatlik, mivel a szóda alkalmazása mindinkább háttérbe szorul. A hamuzsír főzőkben gyártott mennyiséget legnagyobb részben Ausztriába szállítják.

51. Csontszéngyártás.

Csontszenet jelenleg csak Nagy-Szebenben gyártanak, két kicsiny üzemben.

E mult évről ezen üzemág is kedvezőtlen helyzetet tüntet fel, a mennyiben a kész gyártmány ára sokkal inkább csökkent, mint a csont ára. E czikknek leginkább Ausztria s csekély részben maga Magyarország nyújtott piacot. A csontszénhulladékot a külföld vásárolta meg.

A kedvezőtlen üzleti helyzetet a csontszén fogyasztásának általános csökkenése okozta s ehhez társult, hogy még 1886-ban elvesztettük a nyers anyag olcsó beszerzési forrásait. A csontszállítmányok részére engedélyezett szállítási kedvezmény elégtelennek bizonyult. Ez iparág jelenleg azon állomásokról kénytelen a nyers anyagot beszerezni, a melyeken keresztül szállítja azután kész gyártmányait is s így e helyzet jelenképen súlyosbitja ezen szakma állapotát. Ezen iparág fentartása érdekében rendkívül kívánatos volna, ha életbelépne a csontszén kedvezményes szállítása.

52. Építő- ipar.

Az építő-ipart illetőleg már volt némi megjegyzésünk az egyes idevágó iparnemek megbeszélésénél; most csupán a kőmives-iparról kell még megemlékeznünk s néhány általános megjegyzést sem mulaszthatunk el.

Az 1889-iki év, mint már több helyt említettük, kedvező volt az építő- s nevezetesen a kőmives-iparra nézve, a mennyiben — legalább az érdeklettek jelentékeny részének — bőven foglalkozást nyújtott. Mindazonáltal némi nehézségük támadt a vállalkozóknak a munkabér és napszám, valamint az építőanyag megdrágulása folytán.

Alkalmas nyilvános submissio-rendszabály behozatala éppen az építő-ipar szempontjából rendkívül kívánatos, még pedig oly submissio-rend, mely nem a „lehetőleg olcsó, noha rossz“ alapelvén fogant meg, hanem a legalkalmasabb, azaz a legjobb, legolcsóbb ajánlatot részesíti előnyben. Csak mellesleg jegyezzük meg, hogy ha csak lehetséges, kívánatos volna — az egyes munkákra nézve is — a kisebb csoportokban való megbíztatás, nemkülönben a helybeli ipar tekintetbe vételének is elvileg kifejezésre kellene jutnia.

Hogy az építő-iparosok, esakhogy valamely kilátásban levő munkát minden áron elnyerhessenek, nem indokolható módon szállítják le ajánlataikat, ez hazánk határain kívül is felfalálható jelenség.

53. Nyomda-ipar, könyvkereskedés, könyvkiadás.

Kamarakerületünk minden városának legalább egy könyvsajtója van; Brassóban s Nagy-Szebenben a könyvnyomtatás aránylag jól van képviselve, a mennyiben itt 6, amott 4 sajtó áll fenn.

Könyvsajtóink részben ujságok nyomtatásával, részben különféle ugynevezett accidens-munkák előállításával foglalkoznak; a nagyobb sajtók a könyvnyomtatás terén is meglehetős foglalkozásra találnak. Nagyobb sajtóink munkaképessége teljesen elismerésre méltó.

A könyvsajtó - tulajdonosok a papiros minőségének — mindinkább több pótanyag alkalmazása által okozott — hanyatlása felől panaszkodnak. Főleg az iránt panaszkodnak, hogy nagyon nehéz az előbb alkalmazott papirost bizonyos idő múlva újra beszerezni, mert a papirosgyárak folyton változtatják a pótanyagokat.

A maguk közti belső verseny következtében csak alacsony árakat érhetnek el.

A könyvkereskedők és könyvárusok folytatta könyvkiadóüzlet, nyugateurópai mérték szerint, jelentéktelen, habár a könyvkiadói tevékenység fokozódása nyilvánvaló. Egyik jelentésünk az utánnnyomás peres eljárásának lassúsága felől panaszkodik.

Kivánatos volna, ha a hirdetési bélyeg a kicsiny hirdetések gyámolítása szempontjából csökkentetnék.

Egyes könyvsajtók üzleti könyvek készítésével foglalkoznak, habár a fővárosi, bécsi stb. gyártmányok versenye miatt szenvednek. A papirzacskók amott üzött gyártása, is ugyanazon szempont alá esik.

Kerületünkben egy külön vonalzó-intézet áll fenn (Nagy-Szebenben).

A könyvkereskedés felől nincs különös jelenteni valónk.

Könyvek és hírlapok stb. be- és kivitele kerületünk vámjain keresztül:

		1884	1885	1886	1887	1888	1889
Behozatal	Brassón . . .	182	239	240	290	281	207 „
	Más vámokon keresztül	74	97	82	91	92	105 „
Kivitel	Brassón . . .	200	163	160	211	307	201 „
	Más vámokon keresztül	6	7	5	6	5	4 „

54. Könyvkötészet.

Könyvkötőiparunk 1889-ben semminemű változást sem tüntet fel az előbbi évekhez képest. Ezen a helyi szükséglet számára dolgozó szakma ama mindinkább meghonosuló szokás miatt szenved, hogy a könyvpiacon termékeit már bekötve vásárolják, míg a helyi kiadó-üzlet csekély foglalkozást nyújt könyvkötészetünknek.

55. Kereskedés.

A különböző szakok detailüzletei felől amaz összefoglaló itéletet fejezhetjük ki, hogy évről-évre nehezül helyzetük. Ennek okát egyrészt a paraszt és polgár vásárló ereje csökkenésének tulajdonítjuk, másrészt nagyvárosi házak utazó ügynökei árasztják el a vidéket s magánosoknál megbízatásokat gyűjtenek, azon felül a jobb fogyasztókat bőven ellátják árjegyzékekkel, melyek következtében gyakran közvetlen vásárlásokba bocsátkoznak. A hitelviszonyok hanyatlása, a hitelbe vásárlás — mai közgazdasági életünk eme rákfeneje — s az azzal járó kikerülhetlen veszteségek, lényegesen hozzájárulnak ahhoz, hogy a helyzet mindinkább rosszra fordul.

Az a könnyűség, melylyel manapság jobbadára hitelre alapított kereskedést lehet nyitni, egyes szakok túlságos ellátására, pazarlásra és vakon hitelezésre s fájdalom, gyakran csődre vezet. A csődbe jutottak ellen való törvény intézkedéseinek szigorú alkalmazása, csak jótékony hatással lehetne.

A míg a multban legnagyobbbrészt segesvári, nagy-szebeni s brassói nagykereskedő-házak látták el a kerület kiskereskedéseinek szükségletét, a közvetítés ezen módja ujabban mindinkább szünni kezd, a mennyiben bel- és külföldi gyárosok s importeurök, ügynökeik révén, a legfélreosóbb helyeket is fölkeresik s a legkisebb kereskedővel is személyes érintkezésbe lépnek. A míg a kerületben megtelepedett kereskedő házak, vásárlóik hitelviszonyait rendesen nagyon jól ismerik s folytonos figyelemmel kísérik, minek következtében nem egykönnyen mennek bele a vevő hitelének túlszigázásába, a provízió szerint utazó ügynök nem támaszkodhatik ily szempontokra, hanem mentől több üzletet óhajtván megkötni, a kiskereskedőt gyakran reábirja, hogy többet vásároljon, mint a mennyit üzletköre megbir.

A dolgok illetén fejlődése a közlekedési eszközök javulásának a következménye s feltartóztatlanul terjed mindaddig, míg a dolgok természetes rendje észszerű mértéket szab határául; de hogy nem minden veszély nélkül való a kereskedői élet épségére nézve, a fentebbiekből bizonyára világosan kitetszik.

A kicsiny szatócsboltok rendkívüli szaporulata, valamint a bizonyára ugyanily gyakori személycsere a szatócsok és egyes kereskedők sorniban, kitünik abból, hogy kerületünkben 1885-ben 203, 1886-ban 246, 1887-ben 204, 1888-ban 176, 1889-ben 186 iparigazolványt szolgáltattak ki ilyen kereskedők részére. Öt év folyamán 195 esetben jelentették be a kamarának az üzlet abbanhagyását.

A kiskereskedelem által forgalomba juttatott árumennyiség felől nincsenek adataink, minthogy a vasútkezelőség kimutatásai e tekintetből nem elég részletesek s az egészen megbízható vámkimutatás mindössze azon árukat mutatja ki, melyek közvetlen külföldről hozattak be.

A kiviteli kereskedelem a romániai vámháboru által tevékenysége legfőbb talaját vesztette el. A Brassóban tartózkodott bizományosok legnagyobb része, kik az erdélyi iparcikkék elsőrendű közvetítői valának, beszüntették működésüket s átköltöztek Romániába. Ma már csak néhány ré-

gibb ilyenén kereskedő-ház tartja fenn magát, azonban mind-össze is — az előbbihez mérten — jelentéktelen üzletet folytat. Ezek a bizományosok voltak keleti kivitelünk legfőbb eszközlői s ezek működése nélkül a kelet számára dolgozó kisiparunk, más közegek hiányában, már a vámháboru kitörése előtt nehéz válságnak ment volna elébe.

Mint hogy a nagy kiviteli házakon kívül, Brassó és környékének, Szelistyének stb. számos kisebbszerű kereskedője is foglalkozott a romániai kivittel, belátható, hogy a Romániával fenforgó feszült kereskedelem-politikai viszony ezen sorokból is nem egy áldozatot ragadott ki.

A Romániába való kivitel közvetlen a kereskedelmi szerződés lejárta előtti időben (1886 első felében) érte el tetőpontját, minthogy akkor óriási árumennyiségek szállítottak oda, hogy a kilátásban levő vámemelés elől biztonságba juszanak. Annál súlyosabb volt az erre bekövetkezett pangás ideje, midőn a kivitel teljesen szünetelt, így főleg az 1886-ik év második felében. Azóta ismét emelkedett egy kissé a kivitel.

Ennek kapcsán megemlékszünk a brassói áruközvetítő irodáról, melyet az akkori m. kir. földmivelés, ipar- és kereskedelemügyi magas miniszterium léptetett életbe, hogy az inségben levő ipar számára új piacot teremtsen. Működését 1886 évi augusztus 1-én kezdte meg. Fennállása első évében 8000 frton felül menő subventiót élvezett a magas kormány részéről, azóta brassói hitelintézetek (ált. takarékpénztár) áldozatkészsége folytán áll fenn. 1886 augusztus 1-től 1889 márczius 15-éig 116.775 frtnyi forgalmat eredményezett, noha megjegyzendő, hogy az ezen iroda által egymással megismerkedett vevők és kereskedők a további megrendeléseknél gyakran nem veszik azt többé igénybe.

56. Kereskedelmi muzeum.

Kerületünk iparosai meglehetősen élénk részt vettek az 1886-ban Budapesten keletkezett kereskedelmi muzeumban. Ennek gyakorlati eredményei azonban nem feleltek meg a

hozzá kötött várakozásnak, mi felett különben nem csodálkozhatunk, ha tekintetbe vesszük a vállalat nehézségeit.

Kerületünk iparára nézve, legalább ez idő szerint sokkal fontosabbak a kereskedelmi muzeum keleten létesített, illetőleg létesítendő fiókjai, melyek külföldön felállított kiviteli mintaraktár („Exportmusterlager“) gyanánt tekintendők, mint a központi intézmény maga, mely különben iparunk megismosodása esetére mindinkább nagyobb jelentőségre fog szert tenni.

Legfőbb óhajunk gyanánt jelezzük, hogy mentől előbb a kereskedelmi muzeumnak egy, kereskedelmi elvek szerint, kereskedőileg vezetett fiókja létesíttessék Bukarestben. A jelenleg feszült kereskedelem-politikai helyzetnek semmikép sem szabad egy ily intézkedés fontosságát háttérbe szorítania. Nem kicsinylendő, jótékony befolyással volna továbbá a magyar ipartermények kivitelére nézve, ha Ruscukon, Bulgária dunai gőczpontjainak legfontosabbikán is fiókot létesítene a muzeum.

57. Bank- és hitelügy.

Kamaránk kerületében az osztrák-magyar bank két fiókja s egy mellérintézte áll fenn. A nagy-szebeni fiók Szeben és Nagy-Küküllő megyékre (s a kolozsvári kamara kerületéhez tartozó Kis-Küküllőre) terjed ki; a brassói fiók pedig kamara-kerületünk többi öt megyéjére terjeszti ki hatáskörét. — A mellérintézet Segesvárt áll fenn.

A két fiók pénztári forgalma 1000 frtban:

	1885	1886	1887	1888	1889
Brassóban	13.382	13.683	14.195	17.834	23.767
Nagy-Szebenben	10.831	9 608	10.360	13.689	15.882

frtot tett ki.

Az 1888-tól való emelkedés leginkább a giróforgalom behozatalára vezethető vissza.

A leszámítoló üzlet a következő adatokat tünteti föl:

A helybeli leszámított váltók száma:

	1885		1886		1887		1888		1889		
Állapot 1884 végén	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	
Brassó	1.168	6.528	6.128	6.447	6.753	5.297	5.314	6.293	6.112	5.746	5.908
N.-Szeben	333	2.634	2.209	1.999	2.307	3.080	3.003	2.776	2.804	3.042	2.814

A leszámított helyi váltók értéke 1000 frtban:

	1885		1886		1887		1888		1889		
Állapot 1884 végén	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	Leszá- mitolt	Beff- zetett	
Brassó	637	3.345	3.272	2.898	3.048	2.472	2.476	2.780	2.777	3.306	3.112
N.-Szeben	345	2.035	1.842	1.520	1.673	1.870	1.900	1.909	1.930	1.826	1.777

A leszámított váltók átlagos összege s lejáratí ideje:

	1885	1886	1887	1888	1889
Brassó	519frt 76nap,	460frt 76nap,	480frt 72nap,	455frt 72nap,	584frt 72nap,
N.-Szeben	778 „ 80 „	762 „ 76 „	608 „ 66 „	708 „ 73 „	605 „ 72 „

A brassói fióknál leszámított váltók és értékpapírok állása:

	1885	1886	1887	1888	1889
1. Január	672.638	767.141	606.057	598.521	624.326
31. Január	637.175	728.911	491.182	601.481	524.043
28. (29.) Február	656.902	698.084	461.093	588.155	461.135
31. Márczius	678.297	692.032	550.408	608.078	585.516
30. Április	706.697	755.223	558.132	601.321	620.979
31. Május	725.486	699.393	490.321	617.403	682.102
30. Június	693.708	633.784	455.176	603.885	737.294
31. Július	682.705	542.319	450.869	540.952	675.364
31. Augusztus	687.338	514.090	496.323	500.487	641.723
30. Szeptember	703.553	532.467	512.039	555.347	697.429
31. Október	726.877	567.221	601.495	648.485	759.364
30. November	771.819	555.201	548.812	628.663	782.095
31. Deczember	767.141	606.057	598.521	624.326	799.356

A nagy-szebeni bankfióknál:

	1885	1886	1887	1888	1889
1. Január	354.209	569.680	428.207	393.068	407.399
31. Január	360.519	442.893	421.037	396.227	392.801
28. (29.) Február	356.363	372.967	398.160	436.262	366.952
31. Márczius	400.067	310.660	395.531	453.185	367.884
30. Április	415.926	355.827	396.365	466.485	382.507

	1885	1886	1887	1888	1889
31. Május	468.008	445.572	384.044	460.951	420.806
30. Június	501.690	407.671	317.907	472.008	365.228
31. Július	464.631	363.006	339.447	429.840	377.430
31. Augusztus	497.508	288.934	363.443	329.233	356.507
30. Szeptember	535.991	299.201	334.869	368.171	354.883
31. Október	581.623	321.910	345.341	370.982	318.711
30. November	586.624	357.963	323.352	319.280	356.621
31. Deczember	569.680	428.207	393.068	407.399	464.843

Giróforgalom :

	Összes bevétel		Összes kiadás	
	1000 frt-ban			
	1888	1889	1888	1889
Brassó	4.387	8.055	4.356	8.029
Nagy-Szeben	2.189	4.750	2.181	4.747
E között más bankhelyekről való utalások				
	1888	1889	1888	1889
Brassó	3.671	5.650	422	1.211
Nagy-Szeben	1.151	2.598	806	1.548
Továbbá:	készpénz befizetés		készpénz kifizetés	
	1888	1889	1888	1889
Brassó	400	1.306	3.834	6.285
Nagy-Szeben	583	1.014	1.321	2.679

Az összes műveletek összege (a giróforgalom nélkül) 1000 frtban :

	1885	1886	1887	1888	1889
Brassó	5.804	4.995	4.322	4.856	5.088
Nagy-Szeben	4.869	4.209	4.550	4.798	3.872

Nyeresség:

	1885	1886	1887	1888	1889
Brassó	26.348	20.479	15.396	18.629	20.851 frt
Nagy-Szeben	19.314	14.969	17.697	21.450	16.676 „

Leszámitoló üzleteknél a bank-kamatláb 1885. és 1886-ban 4%, mely 1887. október 7-én $\frac{1}{3}\%$ -kal fölemeltetett, 1888 szeptember 11-én ujjolag $4\frac{1}{2}\%$ -ra emeltetett a kamatláb s végül 1889-ben, miután az év elején 4%-ra szállítottatt le, 5%-ra emelkedett.

E szerint leszámitoló üzleteknél a bank-kamatláb átlaga

1885	1886	1887	1888	1889
4%	4%	4.118%	4.167%	4.186%

A hitelszükségletet ezen 2 bankfiókon kívül tetemes számú nagyobb s kisebb bank és takarékpénztár elégíti ki, melyek részint szövetkezetek, részint azonban — még pedig túlnyomólag — részvénytársaságok gyanánt állnak fenn. A legjelentékenyebb ilyen intézeteket Nagy-Szebenben s Brassóban találjuk.

Az eddig beérkezett számadási zárlatokból ítélve, 1889-ben általában valamivel élénkebb volt a bank- és hitelforgalom, mint a közvetlenül megelőző években. Azonban megjegyzendő, hogy a bankhitel csak nagyon korlátozott mérvben áll a kisiparos rendelkezésére, s hogy e szerint a bankforgalom élénkebb alakulatából nem lehet általános javulásra következtetni. Ez a körülmény hozta azután magával, hogy a kisebbszerű iparüzők, kiknek legtöbbszörre egyáltalában nincs hitelük, vagy pedig nagyon drága hitelre szorúlnak rá, imittamott egyesültek és külön szövetkezeteket alakítottak, hogy ily módon segítsenek magukon. Ilyetén bankoknak azonban csekély az elterjedésük és kicsiny az üzleti körük.

Nálunk a jobb módú iparos és kereskedő is — nem tekintve az osztrák-magyar bank fiókjaival való forgalmat — sokkal drágább pénzzel dolgozik, mint nyugati versenytársai, s a 8%-os kamat nem tartozik a ritkaságok közé, nem nevezetesen kisebb helyiségekben. Ez minden esetre ezen országrész aránylagos pénzszegénységének a következménye s ez okból annál nagyobb jelentőségű, hogy az osztrák-magyar bank fiókjainak tevékenysége legalább némileg szabályozza a kamatlábat. A míg előkelőbb ipar- és kereskedelmi helyeken a magándiscont rendszeren a bank-kamatláb alatt szokott állni, addig kerületünkben ennek fordítottja az általános szabály.

Már az általános részben említettük, hogy a takarékbetétek növekedtek; az üzlethiány miatt a leszámítoló üzlet sem juthatott előbbi virágzására s így jó kereslet számára mindig bővíben volt pénz.

Már az általános részben megemlékeztünk továbbá a hitelügy terén beállott amaz öröndetes eseményről, hogy a Szeben és Nagy-Küküllő megyékben 1885 óta, — Raiffeisen

rendszere szerint — létrejött előleg-pénztárak (15), szakemberek ítéllete szerint már rövid fennállásuk óta is áldásdús intézménynek bizonyultak. E pénztárak a nagy-szebeni általános takarékpénztár jelenlegi igazgatója ösztönzésére elkezdtek s a nagy-szebeni intézettel állnak összeköttetésben; egyuttal saját maguk között is szövetkeztek.

Kiváló jelentőségü a jelzálogüzlet folytonos emelkedése, mely üzletág legfőbb képviselői a „Nagy-szebeni földhitelintézet“, a „Nagy-szebeni általános takarékpénztár“, a nagy-szebeni „Albina“, a „Brassói általános takarékpénztár“ s a „Brassói általános nyugdíjintézet.“

Ezen intézetek nehánya az erdélyi részek határain túl, nevezetesen Dél-Magyarországon is nagyon jelentékeny üzletet folytat.

Ezen öt intézet jelzálogkölcönének állapota, 1.000 frtban:

	1885	1886	1887	1888	1889 (végén)
Földhitelintézet	3.112	3.751	4.221	4.691	5.291
Nagy-szebeni takarékp.	3.086	3.542	3.905	4.545	5.380
Albina	1.026	1.039	1.086	1.090	1.269
Brassói takarékp.	2.297	2.351	2.378	2.564	
Nyugdíjintézet	804	778	747	739	
Összesen	10.325	11.461	12.337	13.629	

Hanyatlás csupán a legutóbbi intézetnél mutatkozik.

A nagy-szebeni földhitelintézet, az Albina s ujabban a nagy-szebeni általános takarékpénztár által is kibocsátott záloglevelek jelentékeny gyarapodást mutatnak fel s nagy kedveltségnek örvendnek. A fővárosi és bócsi tőzsdén jegyeztetnek.

Állapotuk következő, — 1000 frtban:

	1885	1886	1887	1888	1889
Földhitelintézet	2.719	3.234	3.730	4.045	4.590
Albina	970	970	916	1.071	1.182
Nagy-szeb. tak. p.	—	—	—	914	1.943

Kerületünk hitelintézeteinek részletes kimutatásai, jelentésünk II-ik részében lesznek összeállítva.

A pénzváltó-üzlet előbbi állapotához képest vesztett je-

lentőségéből, részben, mert a kelettel való kereskedelmi forgalom nagyon hanyatlott, részben, mivel az üzleti világ a készpénzküldemények helyébe a fizetés számos más módját hozta be.

58. M. kir. postatakarékpénztár.

A közvetítő hivatalok 1886. évi február 1-én vezették be a postatakarékpénztári szolgálatot. Az alábbi adatok a bevételek, bár lassu, de folytonos emelkedéséről tanuskodnak.

	Befizetés	Kifizetés
1886	63.270	15.638 frt.
1887	64.441	42.507 „
1888	80.610	58.976 „
1889	94.116	65.486 „
Összesen .	302.437	182.607 frt.

59. Biztosítási ügy.

A nagy-szebeni „Transsylvania“ nevű általános kölcsönös biztosító bank legutóbbi évi jelentése szerint, 1889-ben a tűzkár-üzletben nagyon kedvező üzleti eredményt ért el, mint-hogy csak csekély károk fordultak elő s nagyobb tüzeset sem volt. Az életbiztosító üzlet kevésbbé kielégítő eredményt tüntet föl. Új biztosítások ugyan bővebben érkeztek be, mint a megelőző évben, de még sem érik el azt a számot, mely az év végén nagyobb, tiszta gyarapodást jelezne. Szűk működési terület, valamint részeink nyomasztó kereseti viszonyai, ez üzlet fejlődésének útját állják. Legfőbb okul azonban a nagy életbiztosító-társulatok óriási versenyét kell tekintenünk.

A „Brassói általános nyugdíjintézet“ — életjáradék biztosító társulat (szövetkezet) — már évek óta nyomasztó helyzetben van; épen jelenleg munkálkodnak annak megorvoslásán. A baj forrása a nagyon magasra szabott nyugdíjegységérték. A gyarapodás 1885. óta következő: 1885-ben 150 személy 6.520 frt, 1886-ban 138 személy 9.298 frt, 1887-ben 59 személy 2.349 frt erejéig; 1888-ban küszöbön volt az alap-

szabályok átalakítása s így új tagokat nem vettek fel; 1886-ban 178, 1887-ben 255 s 1888-ban 282 részvényes lépett a nyugdíj élvezetébe.

60. Postaforgalom.

A postahivatalok száma 1885 óta, mikor is kamaránk kerületében 139 postahivatal állott fenn, a következő változást tárja elénk: 1886-ban 146, 1887-ben 148, 1888-ban 142, 1889-ben 144 hivatal, 1880-ban mindössze 86 postahivatalunk levén, ezek száma tehát öröndetesen gyarapodott.

A postahivatalok bevételei s fentartási költségei:

Bevétel	1885. évben	268.496	frt.	} a távirószolgálat bevé- telének belevonásával.
	1886. "	277.169	"	
	1887. "	309.584	"	
	1888. "	356.575	"	
	1889. "	390.487	"	
Fentartási költség	1885		257.216	frt.
	1886		259.671	"
	1887		254.054	"
	1888		263.216	"

Az 1889-iki fentartási költséget nem közölték a kamarával. —

A levélpostai forgalom következőkép alakult (hogy az utolsó évtized forgalmának jelentékeny emelkedését szemléltessük, az 1880—1884-iki adatokat is ide igtatjuk):

	Feladatott	Kiadatott	Összesen
1880	4,381.993	4,900.532	9,282.525 darab
1881	4,616.037	5,148.077	9,764.114
1882	5,156.860	6,059.254	11,216.114
1883	5,913.284	6,226.362	12,139.646
1884	6,300.987	6,794.488	13,095.475
1885	6,110.988	7,050.416	13,161.404
1886	6,346.004	7,122.610	13,468.614
1887	6,570.199	7,408.823	13,979.022
1888	7,101.950	7,156.300	14,258.250
1889 .	6,927.174	7,293.494	14,220.668

A feladott levelek száma 1880-tól 58%-kal, a kézbesített leveleké 49%-kal emelkedett.

Az egyidejű kocsiposta-forgalom a következő adatokból ítélhető meg:

	Feladatott	Kiadatott	Összesen
1880	296.591	355.206	651.797 darab
1881	292.512	431.523	724.035 „
1882	317.064	448.779	765.843 „
1883	333.542	512.248	845.790 „
1884	344.464	511.968	856.432 „
1885	311.234	491.028	802.262 „
1886	326.120	540.185	866.305 „
1887	251.826	519.018	770.844 „
1888	264.430	480.320	744.750 „
1889	292.376	576.830	869.206 „

A posta-utalványok forgalma, a levélforgalomhoz hasonlóképen, folytonosan jelentékeny emelkedőben van.

	Befizetett	Kifizetett	Összesen
1880	4,425.847	2,061.648	6,487.495 forint
1881	4,567.103	2,314.847	6,881.950
1882	5,230.145	2,595.226	7,825.371
1883	6,247.099	3,067.014	9,314.113
1884	7,005.367	3,497.385	10,502.752
1885	7,555.133	4,252.594	11,807.727
1886	8,057.576	4,876.670	12,934.246 „
1887	8,890.903	5,351.580	14,242.483
1888	9,682.550	6,023.259	15,705.809
1889	10,719.454	6,798.148	17,517.602 „

A befizetés összege 142%-kal, az összes kifizetés 230 %-kal emelkedett.

A befizetés mindig nagyon jelentékenyen felülmúlja a kifizetést, miből kiviláglik, hogy különböző árucikkek fejében a kerületen kívül eső beszerzési forrásoktól függünk, mint a hogy az másfelől abból is kitűnik, hogy a leadott kocsiposta-küldemények száma a feladottak számát mindig tetemesen meghaladja.

61. Távirda és távbeszélő (telephon).

1889 végén az 1880. év 18 távirdahivatalához képest 30 posta- és táviróhivatal állott fenn kerületünkben.

A míg a levelek forgalma tetemes gyarapodást tüntet fel, addig a sürgönyök forgalma csak lassan emelkedik, sőt néha hanyatlik is. Ennek okát a távirda használatáért fizetendő magas díjaknak tulajdonítjuk, mely a postánál feltartóztatlanul érvényesült igazgatási elvet és kezelési módot belátható okoknál fogva még nem viselheti el.

A táviratok 1880—1889-iki forgalmát a következőkben adjuk:

	Feladatott	Beérkezett	Összesen
1880 .	53.087	56.771	109.858 távirat
1881	54.772	58.466	113 238
1882	54.402	58.094	112.496
1883	55.960	65.176	121.136
1884	58.058	67.874	125.932
1885	57.170	69.221	126.391
1886	56.842	60.967	117.809
1887	64.212	75.898	140.110
1888	66.340	77.196	143.536
1889	69.376	75.274	144.650
Évi átlag	59.021	66.493	125 515

A táviró-forgalom emelkedő irányzata különben világosan kitűnik a legutóbbi három év adataiból.

1887 szeptember havától fogva a táviró-hivatalok a postahivatalokkal egyesítették.

A telephont eddigelé csupán Brassó és Háromszék megyében alkalmazták. Amott 2 telephon van berendezve a rendőrség s a tűzoltóság számára, azonkívül 15 üzleti czégnek van telephon-vezetéke, mi által 22 teleppel lehetséges szót váltani. Egyetlen egy vezeték terjed Brassótól Zernestig, mely tehát Fogaras megye területét is érinti. Nagyszébenben mindössze egy, a tűzoltóság céljaira berendezett vezeték áll fenn.

62. Vasuti forgalom.

Kerületünk vasuti hálózata az 1885-ik évre következő quinqueniumban örvendetesen gyarapodott, a mennyiben 1888 márcz. 15-én adatott át a forgalomnak a Héjjasfalva—Székely-Udvarhelyi, helyi érdekű (székely) vasút. E pálya tényleges hossza 35.7 kilométer.

Keletkezését a Héjjasfalva—Székely-Udvarhely, helyi érdekű (székely) vasutrészvénytársaságnak köszönheti, mely az 1888-iki évet (a krajczárok elhagyásával) következő mérleggel fejezte be:

	V a g y o n:	T e h e r:
Vasuti építés .	1,095.577 frt.	Részvénytőke 790.240 frt.
Készpénz 1888 deczember 31.	5.621 „	Tartalékalap 20.000 „
Be nem fizetett részvénytőke .	30 580 „	Lebegő adósság 333.435 „
Tovább építési előleg	7.860 „	Nyeremény-
Biztosíték .	8.432 „	egyenleg . . 4.395 „
Összesen	1,148.070 frt.	1,148.070 frt.

Szerencsére többszörös kilátás van ezen vasuti hálózat tovább terjesztésére, mely nagyon fontos jelentőségű a közgazdasági élet fejlődésére nézve s melynek részben egyenesen az a feladata, hogy kamara-kerületünk természeti kincsekben gazdag vidékeit a nagy forgalom előtt megnyissa. Legelőször is a Brassóból Zernestre (Fogaras megye) s másfelől Sepsiszt.-Györgyön át Kézdi-Vásárhelyre vezető helyi érdekű vasút fog kiépülni, mely Brassóból Hosszufaluba (Brassó megye) menő gőzmozdonyu közuti vasuttal egészítendő ki.

A Székely-Udvarhelyről Csik-Szeredába tervezett helyi érdekű vasút, mely Gyergyó-Szent-Miklós felé adand egy ágat, egy része közigazgatásilag már be van járva.

Helyi érdekű vasutak számára ez idő szerint a következő elmunkálati engedélyek állanak fenn:

1. Homoródról Fogarason keresztül Felekig.
2. Alvinczről Szász-Sebesen, Szerdahelyen, Selistyén, Nagy-Szcbenen, Talmácson és Feleken keresztül Fogarasig,

azután Nagy-Szebenből Resináig és Nagy-Szebenből Sellenberken keresztül Nagy-Disznódra.

3. Szász-Régenből a tölgyesi szoroson keresztül a magyar-román határig.

4. Talmácsról, Porcsesden s a vöröstoronyi szoroson át a magyar-román határig.

5. Székely-Kocsárd vagy Balázsfalváról Bethlen-Szent-Miklóson, Zsidván, Küküllőváron, Dicső-Szent-Mártonon, Balavásáron, Erdő-Szent-Györgyön és Szovátán keresztül Parajdig s innen elágazólag Balavásár mellett Magyar-Zsákodon és Sárdon keresztül Héjjasfalváig.

6. Csik-Szeredától Sepsí-Szentgyörgyig.

Az erdélyi iparcikkek kivitelére nézve nagy jelentősége volna a bukovinai összeköttetésnek, nevezetesen ha talán Beszterczét Kimpulunggal, a leemberg-csernovitzi vasut állomásával kapcsolnák össze.

A midőn a vasuti forgalom rövid tárgyalására térnénk, örömteljes meglepéssel tölt el bennünket, hogy legteljesebb elismerésünket fejezhetjük ki a m. kir. államvasutak igazgatóságának ama törekvéseért, melylyel az ipar és kereskedelem érdekeinek mindinkább megfelelni törekszik. A kolozsvári üzletvezetőség már régtől fogva élénk és tapintatos buzgalmat fejtett ki s megfelelő figyelemben részesítette a kereskedővilág kívánságait, úgy hogy a közte s a kereskedelmi és iparkamara között immár folyamatban levő élénk érintkezés joggal eredménydúsnak ígérkezik. Főképen egyet nem szabad felednünk, azt ugyanis, hogy midőn Romániával kitört a vámháboru, minden tőle telhető szállítás által törekedett az érzékenyen sujtott ipar helyzetén könnyíteni.

Ma már alapigazságnak tekinthető, hogy az ipar fejlődésének egyik legkiválóbb eszköze, ha a vasutakat az ipar és kereskedelem érdekeit istápoló, igazán közgazdasági értelemben igazgatják; ez okból nem méltányolható eléggé, hogy Magyarország hatalmas állami vasúthálózat birtokában van, mi által olyan helyzetnek örvend, hogy ama fentebb jelzett tételt kiváló módon valósíthatja meg. Ha hozzávesszük, közlekedésügyünk legfelsőbb vezetése kinek kezében van, alapos

reménynyel számíthatunk reá, hogy a közlekedésügyi politika illetén áldásos hatása mindinkább mélyebb gyökeret ver.

Közlekedésügyünk ama nagy eseménye, t. i. a személy-díjszabás gyökeres ujjaalakítása, mely a „zónatarifa“ nevezete alatt általánosan ismeretes, a brassói kamara-kerületre nézve is érvényesítette jelentőségteljes, noha ma messzemenő hatását illetőleg még alig megbíráható befolyását.

Erre utalnak az alábbi adatok. A kamara kerülethez tartozó állomásokon¹⁾ a szállított személyek száma:

1885	1886	1887	1888	1889	
200.611	163.367	161.239	146.442	290.460	tett ki.

Az 1885—1888. terjedő évek évi átlaga 167.915.

Még világosabban kitűnik a személyforgalom gyarapodása, ha az 1889. évi augusztus 1-eje előtti időt az év utolsó öt hónapjával állítjuk szembe.

Január	10.750 személy.	Augusztus	46.969 személy.
Február	9 004 „	Szeptember	50.041
Márczius	12.504 „	Október	35.691
Április	17.570 „	November	33.295
Május	16.403 „	Deczember	28.150 „
Junius	15.159 „		
Julius	14.924 „		
Összesen	<u>96.314 személy.</u>	Összesen	<u>194.146 személy.</u>
Havi átlag	13.759 „	Havi átlag	38.829 „

Az 1889. augusztus 1-től való rendkívüli gyarapodást csak úgy lehet helyesen megítélni, ha meggondoljuk, hogy az 1885—1888. évek havi átlaga 13.993 tesz ki, mely adat a tavalyi év első hét hónapja átlagához nagyon közel áll.

Az 1885—1889-iki áruforgalom kimutatását jelentésünk második részében közlendjük.

A vasuti szolgálat közegei a jelentésünkben felölelt időszakban is nagy lelkiismeretességgel oldották meg feladatukat. Különösen nehéz viszonyokkal kellett e szolgálatnak közvetlen a vámháboru kitörése előtt megküzdenie, minthogy akkor rövid idő alatt óriási árumennyiségnek kellett elszállíttatnia. 1889-ben a czukorgyár számára szállított jelentékeny meny-

¹⁾ Predeal állomás kivételével.

nyiségű építőanyag, gépek stb., valamint a czukorrépa szállítása által is kivételes nehézségek állottak elő, melyeket azonban ép úgy, mint a nagyobb mérvű személyszállítást is, szerencsésen sikerült elhárítani.

Szabad legyen e helyen a *m. kir. államvasutak kereskedelmi képviselősegeinek* — mint a milyen Konstantinápolyban, Salonikiben stb. fennáll — helyénvalóságáról is megemlékeznünk. A magyar kivitelnak becses tájékoztató forrásai ezek a keleten, mint azt a brassói kereskedelmi és iparkamara gyakorlati tapasztalatból igazolhatja.

Kamara-kerületünk kiviteli érdekei szempontjából rendkívül fontos volna ily képviselőséget Bukarestben is életbe léptetni, mire csak röviden utalunk e helyt, a mennyiben nem rég külön felterjesztést intéztünk e tárgyban a magas kormányhoz.

63. Folyami hajózás.

Az Olt folyó szabályozása, illetőleg hajózhatóvá tétele még mindig nyílt kérdés, noha a közvélemény újabb időben mind nagyobb érdeklődéssel fordul ezen rendkívül fontos ügy felé. A m. kir. közmunka- és közlekedési miniszterium rendeletéből kifolyólag, 1888. május havában Brassóban szakértők- s az érdekelt megyék képviselőiből összeállott bizottság ült össze e tárgyban, mely Brassó és Szeben megyék akkori főispánja, a jelenlegi földmivelésügyi miniszter, gróf Bethlen András úr ő nagyméltósága elnökelete alatt a legkomolyabban tanácskozott eme kérdés felől. Ezzel a kérdés hivatalosan is napirendre került s jogos várakozással tekinthetünk további fejlődése elé.

64. Oktatásügy.

Az iparos és kereskedelmi oktatás az 1885-től 1889-ig terjedő időszakban némileg örvendetes haladást tüntet elénk. Ez időben nemcsak egyes új iparostanoncz-iskolák nyíltak meg, hanem következő állami intézetek is létesültek: a kö-

zépipariskola (faipariskola) Brassóban, kereskedelmi középiskola, most kereskedelmi akadémia ugyanitt s a kereskedelmi középiskola Fogarason.

Ujjonnan létesült szakiskolák: a nagy-szebeni czipész-szakiskola s a faipari szakiskola; mindkettő a nagy-szebeni polgári- és iparegyesület vezetése alatt áll. Sajnos, hogy a jelzett időben a nagy-szebeni és segesvári szövőiskola megszűnt, ezek helyett azonban Nagy-Disznódon (Szeben megyében) rendeztek szövészeti tanfolyamot. Gyergyó-Szent-Miklóson, az állam támogatása mellett, gyermekjátékszer-szakiskolát alapítottak, melynek a beszüntetett bányá-hunyadi szakiskola berendezését engedték át.

Több tanintézetben a faipar (kosárfonás, esztergályosság, faragászat) s a szövészet és vasipar (lakatosság) egyes ágai-ból tartottak és tartanak tanfolyamot. Két tanulóműhely feladata, az iskolás fiúkat egy és más kézimunkára oktatni s ez által kézi ügyességüket fejleszteni.

Nyilvánvaló, hogy a szakoktatás nagy fontossága kerületünkben is mindinkább több belátásra talál s gyakorlati irányban fejlődik és pedig nem csupán a magas kormány intézkedési, hanem magánkörök törekvése folytán is.

Megemlítendő a nagy-szebeni polgári iparegyesület által létesített technológiai gyűjtemény.

E téren csupán azt sajnálhatjuk, hogy a rendelkezésre álló eszközök nem elégségesek arra, hogy szakiskoláinkat egy csapásra a nyugat-európai oktatás színvonalára emeljék; de azt sem hallgathatjuk el, hogy a tulajdonképeni érdeklettek nem tanúsítanak még elég érzéket az ezen intézetek nyújtotta mivelő dési lehetőség kiaknázására.

Ugyanezt mondhatjuk a tanonciskolákra vonatkozólag is, melyek a mesterek szemében még gyakran csak „szükséges rossz” számába mennek.

Mindezen iskolák, intézetek, tanulóműhelyek és szaktanfolyamok ez időszakban is odaadással fáradoztak nemes feladatuk betöltésén. Az oktatás maga rendes medrében haladt s e szerint megelégedéssel tekinthetünk a közgazdasági élet eme kiválóan fejlesztő tényezőjére.

Ma még mindenesetre csak kezdettel van dolgunk s még nagyon sok a tennivalónk.

Hogy néhány különös kívánságot fejezzünk ki, ki kell emelnünk, miszerint nagyon óhajtanók, ha az elemi iskolák tanításának mélyítése által az ipar felé forduló növendékek az elemi képzés oly színvonalán lépnének be, hogy az iparostanoneziskolák oktatását kellő értelemmel foghassák fel. Továbbá hogy az üzleti könyvvezetést nagyobb figyelemre méltassák, mert alig látható be mily nagy jelentőségű a gyakorlati életre nézve, az iparos utónemzedéket a rendes könyvvezetés- és az észszerű számvetésbe bevezetni. Végül óhajtandó, hogy a rajzoktatás behatóan ápoltsassék.

Mindinkább lábra kap a szokás, hogy a tanév végén a tanonezmunkákat kiállítják.

Az alábbi kimutatás az egyes tanintézetek látogatottságáról ad számot.

Iparostanonez iskolák:

	1884/5	1885/6	1886/7	1887/8	1888/9
Brassó (állami)	435	294	335	339	453 tanuló
„ (városi)	283	389	486	521	439
Kézdi-Vásárhely	122	204	116	105	135
Sepsi-Szent-György	118	107	103	105	110
Baróth .	—	—	63	64	62
Gy.-Szent-Miklós ¹⁾ .	58	57	71	77	78
Csik-Szereda	—	—	28	27	25
Székely-Udvarhely ¹⁾	118	121	124	122	146
Széke'y-Keresztúr ¹⁾	59	60	61	66	82
Kőhalom	53	46	50	63	
Medgyes	145	148	156	144	
Segesvár	188	205	189	157	—
Szent-Ágotha	164	120	117	78	—
Nagy-Szeben	298	343	393	423	480
Szász-Sebes	74	88	91	86	84
Selistye	—	—	58	74	87
Fogarás	88	90	101	121	113

¹⁾ Egyidejűleg alsófoku kereskedelmi iskola.

Kereskedelmi iskola :

	1884/5	1885/6	1886/7	1887/8	1888/9
Brassó (német kereskedelmi ipartársulat)	62	67	64	68	64 tanuló
Brassó (magyar kereskedelmi ipartársulat)	28	21	19	26	20
Nagy-Szeben	67	68	67	71	65
Fogaras	—	27	21	27	25
Közép ipariskola Brassóban	—	7	11	14	12
Kereskedelmi akadémia Brassóban	—	13	27	36	43
Görög - keleti kereskedelmi középiskola Brassóban	30	33	34	35	29
Kereskedelmi középiskola Fogarason	—	—	—	22	26

65. Kiállítási ügy.

Legjelentőségtejjesebb volt e téren az 1885-iki fényesen sikerült budapesti kiállítás. A kamara-kerület részvétele általánosán élénk s a kitüntetettek száma sem volt csekély. E kiállításnak igen nagy jelentősége volt az erdélyi iparra nézve, mert ez által távolabbi körök figyelmét is sikerült magára vonnia s ilykép biztos alapon számíthatott rokonszenves gyámlolításra, midőn a romániai vámháboru fenyegető jelei feltűnedezték.

1886-ban Brassóban lőtesült egy helyi kiállítás. Nagy-Szebenben az inas- és segéd munkák első időszakos kiállítása s a romániai vámháboru által sujtott határvárosok iparczikkeinek a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara által foganatosított kiállítása. 1887-ben a Seps-Szent-Györgyön volt kiállítás, melyen a Székelyföld mezei- és erdőgazdasági, valamint a házi-ipar s az ipar czikkei vettek részt.

1888-ban eszközlé a nagy-szebeni polgári ipartársulat második időszakos kiállítását, melyen a m. kir. technológiai

iparmuzeum mintagyűjtemények, szerszámok, szerszámgépek, mintaművek stb. kiállítása által nagyon lekötelező módon vett részt.

Ugyanazon időtájt iparostanonecz-munkák kiállítása volt Baróthon. Tanoneczmunkák kiállítása különben — mint már említettük — a gyakoribb jelenségek közül való s itt csupán azokat emeltük ki, melyek valamivel nagyobb szabásuak voltak.

Kerületünk egyes iparosai eredményesen vettek részt a czernovitzi országos (1886-ban) s a brüsseli világkiállításon (1888-ban) a pécsi regionális kiállításon (1888-ban) s a m. kir. iparmuzeum szerszámkiállításán (1888-ban). 1887-ben Nagy-Szebenben egy műkiállítás tartatott, a melyen műiparuuk is képviselve volt.

